

Forsvarets stabsskole

Våren 2009

Masteroppgave

Bruk av mekaniserte stridskjøretøy
i militære operasjoner blant sivil befolkning -
utgått på dato eller operasjoner for fremtiden?

Major Einar Aarbogh

1 Abstract

Use of mechanised armoured combat vehicles in military operations among civilian population - out-of-date or operations for the future?

The uses of Mechanised Armed Combat Vehicles (MACV) in stability and UN peace-operations have traditionally been controversial in the West. The intent of this study is to examine how well suited MACVs are when conducting military operations among civilian populations. It will further examine the relevance of the experiences gained with MACVs during UN operations in the 1990's concerning ongoing and possible future operations.

The inquiry utilizes a qualitative method, including study of literature and eleven personal interviews. Mobility, protection, firepower, and perception represent the theoretical foundation.

The results indicate that western popular perceptions of MACVs are not in accordance with the perception of the population in the operational theatres. Experiences gained by Norwegian and Danish officers do not indicate a negative impact on the local populace. Their experience shows a clearly positive effect at the tactical level as long as the locals perceive the use of MACVs to be proportional to the threat level. MACVs have the capacity to handle changing threat levels, they have a physiological impact, and they offer a tremendous technological advantage. Their surgical capacity may prevent collateral damage and reduce the need for air strikes. In comparison, un- and lightly armoured vehicles are seen to be less flexible over a broad spectrum of threat levels. Ideally, a force commander ought to be able to choose between capacities. The capacities should therefore either be accessible in the operations area, or be ready to deploy.

Key-words: ACV, qualitative method, UN-operations in Bosnia, Operation Hooligan Basher, stabilisation operations in Afghanistan, ISAF, mobility, protection, firepower and perception.

Innhold

1 Abstract	3
Forord	6
2 Forkortelser og definisjoner	7
Bruk av mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner blant sivil befolkning – utgått på dato eller operasjoner for fremtiden?	9
3 Innledning	9
3.1 INTRODUKSJON OG BAKGRUNN	9
3.2 UNDERSØKELSENS FORMÅL OG PROBLEMSTILLING	11
3.3 BEGREPSAVKLARING OG DEFINISJON AV SENTRALE BEGREPER	13
3.4 AVGRENSNINGER	14
3.5 KORT OVERSIKT OVER EKSISTERENDE LITTERATUR PÅ OMRÅDET	16
3.6 OPPGAVENS STRUKTUR	18
4 Metode	20
4.1 VALG AV PROBLEMSTILLING	20
4.2 VALG AV DESIGN	21
4.3 BEGRUNNELSE FOR VALG AV METODE	22
4.4 BESKRIVELSE AV METODE	23
4.5 UTVALGSSTRATEGI	23
4.6 BESKRIVELSE AV DATAINNSAMLINGSPROSESSEN	24
4.7 DISKUSJON AV DATAS GYLDIGHET OG PÅLITELIGHET	26
4.8 ETISKE VURDERINGER	29
5 En beskrivelse av begrepet ”mekaniserte stridskjøretøy”	31
5.1 HISTORISK BAKGRUNN	31
5.2 MOBILITET	34
5.3 BESKYTTELSE	36
5.4 ILDKRAFT	37
5.5 PERSEPSJON	39
6 Presentasjon av funn i oppgaven	40
6.1 BOSNIA 1994, OPERASJON BØLLEBANK	40
6.2 AFGHANISTAN OG ISAF	44
6.3 MOBILITET	46
6.3.1 Bosnia 1994	46
6.3.2 Afghanistan og ISAF	48
6.4 BESKYTTELSE	51
6.4.1 Bosnia 1994	52
6.4.2 Afghanistan og ISAF	53
6.5 ILDKRAFT	55
6.5.1 Bosnia 1994	55
6.5.2 Afghanistan og ISAF	57
6.6 PERSEPSJON	60
6.6.1 Bosnia 1994	60
6.6.2 Afghanistan og ISAF	62
6.7 HOVEDFUNN	68
7 Vurdering av hypoteser opp mot funn og teori	70
7.1 MEKANISERTE STRIDSKJØRETØY KAN EGNE SEG I MILITÆRE OPERASJONER BLANT SIVIL BEFOLKNING	70
7.1.1 Mentalitet	70
7.1.2 Struktur	70
7.1.3 Forholdet til sivilbefolkningen	72
7.1.4 Oppsummering	74

7.2 OVERFØRINGSVERDI FRA TIDLIGERE OPERASJONER MED MEKANISERTE STRIDSKJØRETØY.....	75
7.2.1 Mobilitet.....	75
7.2.2 Beskyttelse.....	76
7.2.3 Ildkraft	77
7.2.4 Persepsjon	79
7.2.5 Oppsummering.....	80
8 Konklusjon	81
8.1 STERKE OG SVAKE SIDER VED UNDERSØKELSEN.....	83
8.2 FORSKNINGENS BIDRAG OG FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING INNENFOR TEMAET	84
9 Kildeliste.....	86
9.1 TRYKTE KILDER.....	86
9.2 INTERVJU	90
9.3 TV-KLIPP.....	91
9.4 ANDRE KILDER.....	91
Vedlegg A	92
Vedlegg B	95
Vedlegg C	97
Vedlegg D	101
Vedlegg E	106
Vedlegg F	109

Forord

Oppgaven handler om mekaniserte stridskjøretøy og i hvilken grad de er hensiktsmessig i militære operasjoner blant sivil befolkning. Bakgrunnen for temaet var det spennende foredraget til den danske oberstløytnanten Kim Kristensen og hans erfaringer som sjef for en mekanisert stridsgruppe i Sør-Afghanistan i 2007–08. Jeg har også personlig interesse for mekaniserte stridskjøretøy.

Jeg vil starte med å takke min samboer Ane Therese for at jeg fikk muligheten til å bruke to år på masterstudiet. Uten hennes velvilje og det ansvar som hun har tatt for våre barn har det ikke vært mulig å gjennomføre studiet.

Jeg vil også takke mine veiledere, oberst Eldar Berli (Forsvarets stabsskole) og forsker Tom Kristiansen (Institutt for forsvarsstudier) for konstruktive bidrag. Nina Riege på biblioteket til Forsvarets høyskole fortjener også honnør. Hun har alltid vært serviceinnstilt og har hjulpet meg med litteratur.

En stor takk rettes også til alle som har bidratt inn i oppgaven gjennom intervju, diskusjoner og meningsytringer. Jeg vil særskilt takke dere som har blitt intervjuet; afghanere, dansker og nordmenn. Uten deres bidrag har det ikke vært mulig å gjennomføre oppgaven. Det samme gjelder offiserene som tilrettela for intervjuene i Afghanistan. Telemark bataljon og Mekanisert infanterikompani 3 må også trekkes frem. De la til rette for at jeg kunne jobbe med oppgaven fra Rena. At jeg samtidig har fått muligheten til å være i et operativt miljø med gode kollegaer har vært inspirerende.

Avslutningsvis vil jeg takke alle dere som ikke er nevnt overfor, men har bidratt til at oppgaven fremstår slik som i dag. Ikke minst gjelder det arbeidet som er gjort i forbindelse med korrekturlesning. Det er et ønske fra min side at leseren kan se nytten av oppgaven innenfor et kunnskapsområde som i dag fremstår som lite studert.

Bitit fyrst!

Rena, 23. mai 2009
Einar Aarbogh
Major

2 Forkortelser og definisjoner

AIFV	Armoured Infantry Fighting Vehicle. (Begrepene AIFV og IFV brukes om hverandre.)
BG	Battle Group
BSA	Bosnian Serb Army
CAS	Close Air Support
Combined arms	Samvirke mellom de forskjellige troppearter i hæren. Det er normalt å integrere bruk av flystøtte.
COS	Chief of Staff
COM	Commander
FAC	Forward Air Controller
HY II	Operasjon Harekate Yolo II.
IED	Improvised Explosive Device
IFV	Infantry Fighting Vehicle
ISAF	International Stability and Assistance Force
KMNB	Kabul Multi National Brigade
LAV	Light Armoured Vehicle
MBT	Main Battle Tank
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NORDBN	Nordic Battalion
QRF	Quick Reaction Force
ROE	Rules of Engagement. Regler for maktanvendelse
Stabiliseringsoperasjon	Har til hensikt å senke konfliktnivået mellom to eller flere parter for å bevare eller gjenopprette fred. Det innebærer blant annet å sikre at inngåtte avtaler overholdes, samt skape sikkerhet med andre virkemidler enn de militære. ¹
UNCRO	United Nations Confidence Restoration Operation

¹ Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD)*. Oslo: Forsvarsstaben, s. 175.

UNMOT

United Nations Mission of Observers in Tajikistan

UNPROFOR

United Nations Protection Forces

Bruk av mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner blant sivil befolkning – utgått på dato eller operasjoner for fremtiden?

3 Innledning

3.1 Introduksjon og bakgrunn

I perioden 1947–1991 hersket det kald krig i Europa. Trusselbildet innebar blant annet bruk av mekaniserte styrker og atomvåpen om det hadde kommet til en storkrig mellom NATO og Warszawapakten. Etter Golfkrigen (1991) ble det påstått at det var siste gang store mekaniserte formasjoner ville bli benyttet på stridsfeltet, fordi den allierte koalisjon i seg selv var unik og et resultat av sammentreff som trolig ikke vil skje i fremtiden.² I 2003 skjedde likevel det samme under invasjonen av Irak. En vesentlig forskjell fra den forrige Golfkrigen var at striden også ble gjennomført blant sivilbefolkningen i byene, for eksempel Basra og Baghdad, mot regulære og irregulære irakiske styrker.

Trenden for vestlige styrker gjennom hele 1990-tallet og frem til 2005, var en generell, kvantitativ reduksjon av mekaniserte avdelinger. Til en viss grad ble dette kompensert ved at tallet på lette styrker ble økt. Likevel er det et faktum at tallet på europeiske militære styrker ble redusert utover 1990-tallet.³ I teorien er lettere styrker enklere å deployere, og kan settes inn på kort varsel. Dette er blant annet et resultat av endret trusselbilde, hvor irregulær krigføring og fredsstøttende operasjoner har fått stadig større fokus.

Lettpansrede og mobile avdelinger har normalt begrenset beskyttelse og ildkraft, men oftest tilstrekkelig i forhold til den trussel de antas å stå overfor i operasjonsområdet. En ulempe med de fleste pansrede hjulkjøretøy er begrenset mobilitet utenfor vei, samt at de ikke har ønsket beskyttelse mot flere av de våpensystemer som en motstander kan nytte. I tillegg er det vanlig at lettpansrede og hjulgående plattformer er konstruert med begrenset ildkraft og panserbeskyttelse for å oppnå vektreduksjon.

I Afghanistan gjennomføres operasjoner for å bekjempe opprørere som Taliban, al Qaida og organiserte kriminelle. NATOs hovedrolle er å assistere afghanske myndigheter i utøvelse og utvidelse av myndighetenes autoritet og påvirkning i landet, for å bane vei for gjenoppbygning

² Citino, R. M. (1994). *Armoured forces: History and sourcebook*. Westport: Greenwood Press, s. 137-138. Teknisk ukeblad. (24.02.2003.) *Lettere panser i krig*. Lokalisert 09.02.09 på Verdensveven: <http://www.tu.no/nyheter/forsvar/article20455.ece>.

³ Se tabell 1 i kapittel 6 som viser kvantitative reduksjoner av militære kapasiteter i Frankrike, Tyskland og Norge.

og effektiv styring.⁴ Blant annet har norske, danske, britiske, nederlandske og canadiske avdelinger sendt mekaniserte stridskjøretøy til landet, herunder stormpanservogner, stridsvogner og artilleri. Noen av erfaringene viser at upansrede og lette, pansrede hjulkjøretøy ikke gir ønsket beskyttelse og effekt overfor motstanderen.⁵ Det har også ført til at behovet for stridsvogner er aktualisert i denne type operasjoner, selv om synspunktene er delte. Årsaken ligger etter min mening i plattformens optimalisering mellom beskyttelse, mobilitet og ildkraft.

Danske avdelinger bruker mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner i Sør-Afghanistan i tillegg til andre kjøretøy. Operasjonene gjennomføres i alle typer terreng, også blant sivil befolkning. For utenforstående personer kan det oppfattes som brutalt og offensivt. Ut fra et norsk perspektiv kan mekaniserte stridskjøretøy for enkelte politikere og humanitære organisasjoner virke provoserende, og oppfattes som mentalt uforenlig med eget persepsjonsbilde. De kan også oppfattes å være uforenlig med fredsstøtteoperasjoner, stabiliseringsoperasjoner og statsbygging i utenlandsoperasjoner.

I Forsvaret er det ikke enighet om hensiktsmessigheten av mekaniserte avdelinger, og om de egner seg til løsning av komplekse konflikter. Tidligere generalinspektør i hæren (GIH), Lars Sølvberg, ønsket at hæren i større grad skulle mekaniseres.⁶ Derimot har hans etterfølger som GIH, Robert Mood, de siste fire årene fokusert på en endring av hærstrukturen mot lettere strukturelementer, blant annet som et resultat av budsjettmessige forhold.⁷ De siste fem år har bidrag til operasjoner utenlands hatt klar prioritet. Forsvarsminister Anne Grete Strøm-Erichsen uttalte i tidligere i år:

⁴ NATO. (27.03.2009). *NATO's role in Afghanistan*. Lokalisert 17.04.09 på Verdensveven: <http://www.nato.int/issues/afghanistan/index.html>.

⁵ Fisher, M. (18.04.2009). *British troops also paying heavy price in Afghanistan war*. Lokalisert 15.05.09 i Canwest News Service på Verdensveven: <http://www2.canada.com/news/british+troops+also+paying+heavy+price+afghanistan/1511014/story.html?id=1511014>.

⁶ Sølvberg, L. (04.05.2004). *Sprek hærtenkning*. Lokalisert 30.01.09 i Dagbladets nettutgave på Verdensveven: <http://www.dagbladet.no/kultur/2004/05/04/397410.html>.

Grandhagen, K. H. (04.05.2004). *GIH forsvarer hærstrukturen*. Lokalisert 29.01.09 i Forsvarnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/start/article.jhtml?articleID=74780>.

Kjønø, A. H. (28.04.2004). *Mek-spøkelset*. Lokalisert 29.01.09 i Forsvarnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/start/aktuelt/nyheter/article.jhtml?articleID=74391>.

⁷ Rønne, J. (02.06.2005). *Ingen plan om å svekke Hæren*. Lokalisert 29.01.09 i Forsvarnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/start/article.jhtml?articleID=101368>.

Mood, R. (2006). *Gjennomføringsplan – retning og fart*. Lokalisert 29.01.09 i Forsvarnett på Verdensveven: http://www.mil.no/multimedia/archive/00083/H_rens_gjennomf_ring_83507a.pdf.

Hovedinnretningen på endringene av Forsvaret har vært rett. Men det har vært en viss fare for at man har overtilpasset omstillingene i retning av et lett og mobilt forsvar. Vi ser behovet for et forsvar som har noe mer vekt på oppdrag hjemme, og som satser mer på FN, og som er robust og tilpasset til å stå ute lengre.⁸

Signalene kan indikere et fornyet sikkerhetsfokus på Norges egne nærområder og ny vektlegging av robuste, militære styrker relatert til de siste ti års reduksjon av Forsvaret. Det kan for hæren innebære at enkelte styrker som sendes utenlands kan få bedre beskyttelse, mobilitet og ildkraft.

3.2 Undersøkelsens formål og problemstilling

Hensikten med oppgaven er todelt.

1. For det første ønsker jeg å finne ut om mekaniserte stridskjøretøy er hensiktsmessig i militære operasjoner blant sivil befolkning. Herunder ligger også ønsket om å finne ut hvordan sivilbefolkningen reagerer når mekaniserte stridskjøretøy nyttes.
2. For det andre ønsker jeg å se om de erfaringer som ble gjort når mekaniserte stridskjøretøy ble brukt under FN-operasjoner på 1990-tallet nyttes i dag i stabiliseringsoperasjoner, og vurdere overførbarhet til fremtidige operasjoner.

Min problemstilling er:

I hvilken grad er mekaniserte stridskjøretøy hensiktsmessig i militære operasjoner blant sivil befolkning?

Det er skrevet mye om strid i tettbebygde områder mot regulære og irregulære motstandere de siste 15 årene. Mye av litteraturen dreier seg om konfliktene i Tsjetsjenia, Irak og Midt-Østen, men det faller utenfor hva jeg ønsker å utforske. Kunnskapsområdet fremstår som lite studert. Ut fra mine undersøkelser er det gjennomført svært få grundige analyser av bruken av mekaniserte stridskjøretøy og operasjoner blant sivil befolkning i fredsstøtteoperasjoner med utgangspunkt i Balkan og Afghanistan. Jeg finner problemstillingen aktuell, fordi irregulære motstandere i stor grad velger å gjemme seg blant befolkningen. Samme syn støttes også av general Sir Rupert Smith i boken ”The Utility of Force”.⁹ Operasjonene foregår ikke lenger på et stridsfelt hvor sivilbefolkningen i stor grad er fraværende, men i bebygde områder hvor tradisjonelt mekaniserte styrker ikke har fortrinn i forhold til lettere infanteri. Professor Alice Hills er også av den

⁸ Strøm-Erichsen, A. G. (05.01.2009). *Det moderne innsatsforsvaret – fra fremtidsvisjon til realitet*. Lokalisert 29.01.09 i Regjeringen.no på Verdensveven: http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/dep/forsvarsminister_anne-grete_strom-erichs/taler_artikler/2009/det-moderne-innsatsforsvaret--fra-fremti.html?id=54142.

oppfatningen at fremtidige operasjoner i større grad vil foregå i befolkede områder. Det er blant annet et resultat av endret befolkningsutvikling og trusselbilde.¹⁰

Oppgaven kan for det første hjelpe til å finne ut om mekaniserte stridskjøretøy er hensiktsmessig i militære operasjoner hvor sivilbefolkningen lever sitt daglige liv. Et sentralt spørsmål er: Oppnår vi den effekten som vi ønsker, og oppnår vi noen utilsiktede effekter? Ut i fra en generisk målsetning skal taktiske operasjoner bidra til å nå operasjonelle målsetninger som hovedsakelig angår sikkerhet. Sikkerhetsaspektet dreier seg om kapasitetene til systemene, og hvordan kapasitetene påvirker persepsjonen til menneskene omkring. For det andre kan studien bidra til at beslutningstakere på ulike nivå får et mer omforent syn på mekaniserte stridskjøretøy i fremtidige operasjoner. For det tredje kan studien være relevant for hærens bidrag til planlegging av operasjoner ved å dra lærdommer fra operasjoner utenlands.

Hva er det jeg forventer å finne ut gjennom arbeidet med oppgaven? Ut i fra mine erfaringer fra det mekaniserte miljøet i hæren på taktisk nivå antar jeg at mekaniserte enheter har god innebygget handlefrihet, fleksibilitet og mobilitet i operasjonsområdet. Lette, deployerbare enheter kan derimot raskt sendes ut, men er i større grad statiske og logistikktunge. Min erfaring er derfor at en styrke bør være organisert slik at man kan møte alle trusler innenfor konflikt-spekteret, slik at avdelingen kan bli brukt i alle operasjonstyper dersom situasjonen eskalerer. Videre har jeg et inntrykk av at den negative persepsjonen her hjemme og internasjonalt med hensyn til mekaniserte stridskjøretøy ikke stemmer med realitetene i utenlandsoperasjoner. Sivile i operasjonsområdet er mer positivt innstilt enn det som påstås, fordi operasjonene bidrar til å skape økt sikkerhet og velstand, mens den hjemlige opinionen og politikere er skeptiske til bruk av mekaniserte stridskjøretøy. I tillegg har jeg en formening om at skader på infrastruktur er mindre enn antatt, nettopp fordi det foregår en kontinuerlig vurdering av når og hvor plattformene nyttes i forhold til oppdragets målsetning.

Skulle det vise seg at mine antakelser ikke stemmer er likevel analysen viktig å gjennomføre. Uansett resultat vil den være nyttig, fordi oppgaven kan styrke eller svekke en eller flere utbredte oppfatninger. Oppgaven er også et bidrag til forskning innenfor et fagfelt hvor mye er basert på personlige antakelser og erfaringer, i motsetning til systematiske empiriske studier.

⁹ Smith, R. (2006). *The Utility of Force. The Art of War in the Modern World*. London: Penguin Books.

¹⁰ Hills, A. (2004). *Future War in Cities: Rethinking a liberal dilemma*. London: Frank Cass, s. 5.

Arbeidshypoteser:

Det videre arbeid med studien legger følgende to hypoteser til grunn:

- Mekaniserte stridskjøretøy kan egne seg i militære operasjoner blant sivil befolkning.
- Det er overføringsverdi fra tidligere militære operasjoner med mekaniserte stridskjøretøy blant sivil befolkning til dagens og fremtidens konflikter.

3.3 Begrepsavklaring og definisjon av sentrale begreper

Pansrede stridskjøretøy er konstruert for å gi mobilitet ildkraft og beskyttelse.¹¹ Et mekanisert stridskjøretøy er en plattform med belter eller hjul som opererer et våpensystem fra et tårn hvor striden primært føres fra selve kjøretøyet. Det er flere nyanser av begrepet. Min definisjon er følgende: Mekaniserte stridskjøretøy har belter eller hjul på et karosseri som er påmontert våpensystemer, observasjonskapasiteter og sensorsystemer for å ha mulighet til effektivt kunne bekjempe fiendtlige mål på avstand. Plattformen kan i tillegg også være konstruert for å ta med soldater som skal løse oppdrag utenfor vogna. I denne studien anser jeg stormpanservogner (Armoured Infantry Fighting Vehicle (AIFV)) av typen norske CV-9030N, britiske Warrior, den amerikanske LAV-25, eller stridsvogn Leopard 2A5 Main Battle Tank (MBT), som representative for denne type kjøretøy.

Figur 1. Norsk AIFV CV-9030N.¹²

Figur 2. Britisk AIFV Warrior.¹³

¹¹ Gudgin, P. (1990). *Armour 2000*. London: Arms and Armour press, s. 125.

¹² Forsvarets logistikkorganisasjon. (27.03.2008). *CV90 – en suksessanskaffelse*. Lokalisert 27.04.09 i Forsvarsnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/flo/start/aktuelt/article.jhtml?articleID=156224>.

¹³ Military-Today. (s.a.). *Warrior*. Lokalisert 27.04.09 på Verdensveven: http://www.military-today.com/apc/mcv_80_warrior.htm.

Figur 3. Amerikansk LAV-25.¹⁴

Figur 4. Dansk stridsvogn Leopard 2.¹⁵

Begrepet ”militær operasjon er en serie stridsaktiviteter, forflytninger eller andre handlinger som har til hensikt å nå en definert målsetting. En militær operasjon kan gjennomføres både med og uten væpnet innsats. En operasjon kan utføres direkte mot et strategisk mål eller inngå i en serie av operasjoner.”¹⁶ ”Militære operasjoner blant sivil befolkning” forstår jeg som militær aktivitet som gjennomføres samtidig som sivile utfører sine daglige gjøremål, eller at de er i nærområdet. Militære styrker forsøker å stabilisere sikkerhetssituasjonen, og samtidig støtte gjenoppbygningen og/eller beskytte sivil infrastruktur. Begrepet innebærer de samme operasjonstyper som Norge har deltatt i de siste femten årene på Balkan og i Afghanistan, og medfører ikke en endring av oppdrag.

I følge Forsvarets fellesoperative doktrine 2007 (FFOD) kan en irregulær styrke omfatte både velorganiserte opprørsbevegelser, lokale krigsherrer og kriminelle grupperinger. Felles er at de ønsker innflytelse og makt i sitt område. En utfordring med å skille irregulære fra sivile ikke-stridende er at de sjelden bærer uniform og at de oppholder seg blant befolkningen. De baserer seg på cellestrukturer med desentralisert ledelse. Bruk av ukonvensjonelle metoder, som for eksempel bakhold og improviserte sprengladninger (Improvised Explosive Device (IED)) utgjør en trussel mot stabiliseringsstyrken.¹⁷

3.4 Avgrensninger

Jeg vil i denne oppgaven se hvordan mekaniserte avdelinger gjennomfører operasjoner blant sivil befolkning på taktisk nivå. Dette utelukker ikke at jeg kommer til å behandle tema på operasjonelt, strategisk og politisk nivå. Forklaringer på hva som finner sted på lavere nivå ligger

¹⁴ Military-Today. (s.a.). LAV-25. Lokalisert 27.04.09 på Verdensveven: http://www.military-today.com/apc/lav_25.htm.

¹⁵ Dansk Panser. (s.a.). Leopard 2 med net. Lokalisert 27.04.09 på Verdensveven: http://www.danskpanser.dk/images/Leopard2_109stor.jpg.

¹⁶ Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*, s. 173.

¹⁷ Ibid., s. 170.

ofte i høyere nivåers beslutninger. Økonomiske konsekvenser vil ikke bli vurdert, siden de ligger på politisk og militærstrategisk nivå.

Oppgaven avgrenses videre til å primært se på erfaringer fra danske og norske operasjoner hvor mekaniserte stridskjøretøy har vært i aksjon gjennom operasjoner i samsvar med FN-charterets kapittel VII.¹⁸ Norske og danske mekaniserte avdelinger har likheter på flere områder. Blant annet er begge land medlem av NATO, og de har Leopard 2 stridsvogner og CV-90 stormpanservogner. I tillegg har landene mekaniserte avdelinger som består både av vernepliktige og profesjonelle soldater. Kun vervede soldater deltar i utenlandsoperasjoner. Begge nasjoner har deltatt i United Nations Protection Forces (UNPROFOR) i det tidligere Jugoslavia på 1990-tallet, og deltar nå i International Stability Assistance Force (ISAF) i Afghanistan. Selv om det er flere likheter er bildet mer nyansert hvis vi trekker inn utenrikspolitiske forhold. Under den kalde krigen var begge land pådrivere for FN og deltok aktivt i fredsoperasjoner. Mens Norge i en viss grad har fortsatt med samme utenriks- og sikkerhetspolitikk etter 1990, har derimot dansk utenrikspolitikk gradvis endret seg til en mer offensiv karakter. Tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen (2001–09) tok et oppgjør med ”småstatstankegangen” og den danske tradisjonen for å ”seile under bekvemmelighetsflagg”.¹⁹ Danmark har de siste årene vært en aktiv politisk støttespiller til USA og vært en aktiv deltaker i internasjonale militære operasjoner.

Oppgaven kommer ikke til å omhandle symmetrisk strid, eller strid i bebygde områder mot en regulær motstander. Det betyr ikke at slik strid (warfighting) er uaktuelt, men det faller utenfor problemstillingen.

Lettpansrede hjulkjøretøy som for eksempel det norske patruljekjøretøyet Iveco eller den amerikanske High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle (HMMWV) omfattes ikke av min forståelse av mekaniserte stridskjøretøy og er ikke en del av studien. Årsaken er lettere bevæpning og pansring, samt at de primært er personelltransportkjøretøy og ikke stridskjøretøy.

¹⁸ United Nations. (2009). *Charter of the United Nations, Ch VII*. Lokalisert 03.03.09 i UN Web Services Section på Verdensveven: <http://www.un.org/aboutun/charter/chapter7.shtml>.

¹⁹ Hundevadt, K. (2008). *I morgen angriber vi igen*. (1. utg., 4. oppl.). København: Jyllands-Postens Forlag, s. 64.

Figur 5. Norsk pansret Iveco LMV.²⁰

Figur 6. Amerikansk upansret HMMWV.²¹

Israel Defence Forces (IDF) er kjent for å bruke mekaniserte stridskjøretøy blant sivil befolkning og har mye erfaring fra tidligere operasjoner. IDFs operasjonskonsept er ofte ikke forenlig med vestlig forståelse av etikk og moral, og opererer i grenseland av folkeretten slik som den tolkes i Norge. FNs spesialrapportør for menneskerettigheter i de palestinske områder, professor Richard Falk, fastslo i en rapport i 2008 at Israels kollektive straffesanksjoner overfor den palestinske befolkningen siden 1967 har vært ulovlig i henhold til internasjonal humanitær lov og har resultert i en humanitær krise.²² Falk presiserte også i en rapport til FNs menneskerettighetsråd at Israels krigføring rundt årsskiftet mot den tett befolkede Gazastripen var ulovlig, innebar brudd på menneskerettighetene og mulige forbrytelser mot menneskeheten.²³ Utenriksminister Jonas Gahr Støre hevdet at ødeleggelsene av sivile mål i forbindelse med krigen i Gaza tidligere i år var klare brudd på folkeretten.²⁴ Ut i fra disse rapportene er det indikasjoner på at IDF praktiserer andre regler for bruk av makt (Rules of Engagement (ROE)) og proporsjonalitet ovenfor sine motstandere. Det medfører at studier av IDF er ikke relevant for min oppgave.

3.5 Kort oversikt over eksisterende litteratur på området

Det eksisterer et stort utvalg av internasjonal litteratur og rapporter som omhandler bruken av mekaniserte stridskjøretøy i urbane operasjoner før 1990, men det faller noe utenfor min oppgave siden de ikke omhandler operasjoner blant sivil befolkning. Under den kalde krigen var

²⁰ Rønne, J. (03.07.2006) Hærens frekke Fiat. *Forsvarets Forum*. Lokalisert 27.04.09 på Verdensveven: http://www.fofo.no/H%C3%A6rens+frekke+Fiat.b7C_wRHMxN.ips.

²¹ Military-Today. (s.a.). *HMMWV. Light Utility Vehicle*. Lokalisert 22.05.09 på Verdensveven: <http://www.military-today.com/trucks/hmmwv.htm>.

²² United Nations General Assembly. (21.01.2008). *Human rights Situation in Palestine and other occupied Arab territories*. Lokalisert 25.03.09 på Verdensveven: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/402/29/PDF/G0840229.pdf?OpenElement>.

²³ United Nations High Commissioner for Human Rights. (09.01.2009). *Statement of special rapporteur for the Palestinian territories occupied since 1967 for presentation to the special session of the Human Rights Council on the situation in the Gaza strip*. Lokalisert 24.03.09 på Verdensveven: <http://www.unhchr.ch/huricane.nsf/0/14B004C3AE39004BC125753900599B5D?opendocument>.

²⁴ Norsk telegrambyrå. (27.03.2009). *Støre anklager Israel for klare brudd på folkeretten*. Lokalisert 23.02.09 i Aftenpostens nettutgave på Verdensveven: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/midtosten/article2951422.ece>.

forutsetningene og operasjonskonseptene forskjellige sammenliknet med dagens doktriner. Etter 1991 er det skrevet mindre innenfor fagfeltet på lavere nivå, spesielt i FN- og NATO-sammenheng. Mye av litteraturen er erfaringsrapporter og artikler skrevet av personer som selv har opplevd situasjonen. Noe av litteraturen er forskningsrapporter. En del er gradert og er følgelig ikke tilgjengelig for allmennheten. Litteratur, artikler og rapporter fremstår som beskrivende og vektlegger den enkeltes oppfating og persepsjon av operasjonen. De har et operativt fokus og beskriver ofte detaljert hvordan avdelingen har operert i operasjonsområdet.

General Sir Rupert Smith fokuserer i boken ”The Utility of Force” i hovedsak på strategisk nivå om bruken av militærmakt. Hovedtrekkene går ut på at et nytt paradigme er oppstått og vi er nødt til å tenke nytt på hvordan vi organiserer og strukturer militære operasjoner. ”Industrial war” eksisterer ikke lenger og vi må tilpasse vår tankegang, organisasjon og materiell til det nye paradigmet ”war amongst the people”.

Professor Christopher Bellamys bok ”Knights in White Armour”²⁵ er en analyse av internasjonal politikk og sikkerhetsspørsmål. Han fokuserer blant annet på fremtidige militære operasjoner og utfordringer i FN-systemet. Han hevder fremtidige FN-styrker må være robuste og organisert med nødvendige maktmidler for å kunne håndtere mandatet. En intervensjonsstyrke må være robust utrustet for å håndtere trusler i området, og hurtig kunne forsterkes av andre styrker.²⁶ Avstanden mellom lette, hurtig deployerbare styrker og tunge mekaniserte avdelinger er stor. Bellamy mener fremtidens løsning ligger i middelstunge plattformer som er hurtig deployerbare og som samtidig gir tilstrekkelig mobilitet, ildkraft og beskyttelse.²⁷

Oberst Lars R. Møllers bok ”Operation Bøllebank. Soldater i kamp”²⁸ er en personlig beretning om den nordiske bataljonen (NORDBN) i Bosnia i 1994. Han konkluderer med at stridsvogner og Bøllebank representerte et skille i FN-operasjoner på 1990-tallet. FN forstod i større grad at det optimale resultatet for en operasjon for å støtte freden ble oppnådd ved å sende robuste avdelinger.²⁹ Møller hevder Bøllebank var en fiasko på operasjonelt nivå, fordi dialogen mellom

²⁵ Bellamy, C. (1996). *Knights in White Armour*. London: Hutchinson.

²⁶ Ibid., s. 231.

²⁷ Ibid., s. 190.

²⁸ Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank. Danske soldater i kamp*. (1. utg., 2. oppl.). København: Høst & Søn.

²⁹ Ibid., s. 11.

FN og bosniaserbere opphørte for en periode. Fra et humanitært syn var derimot operasjonene vellykkete, fordi sivilbefolkningens humanitære lidelser ble mindre.

Dansken Lars Ulslev Johannesen er offiser (ret.) og var sjef for 1. Lette Oppklaringseskadron i Sør-Afghanistan i 2006. Boken ”De danske tigre”³⁰ er hans personlige beretning om eskadronens kamphandlinger i byen Musa Qala, hvor målet var å vinne befolkningens tillit. Danskene opplevde fem uker med konstante angrep fra Taliban. Foruten rutine, faglig dyktighet og grundige forberedelser er det seks forhold som Johannesen trekker frem: (a.) tilgang og bruk av Forward Air Controller (FAC), (b.) gode etterretninger, (c.) langtrevkende og presise våpen, (d.) effektiv kommando og kontroll, (e.) god logistikk og forsyningssikkerhet og til slutt (f.) tilfeldigheter (flaks).³¹ Boken tilfører nyanser rundt begrepene beskyttelse, mobilitet og ildkraft.

Den danske forfatteren Kim Hundevadt har skrevet boken ”I morgen angriber vi igen”. Hensikten har vært å gi en nøktern beskrivelse av kampene i Helmand, og høyne debatten i Danmark som en krigførende nasjon.³² Den danske bataljonstridsgruppen under ledelse av oberst Kim Kristensen hadde ansvaret for Battle Group Center (BG C) hvor de var involvert i harde kamper mot Taliban høsten og vinteren 2007-08. Kristensens filosofi var preget av en offensiv innstilling til operasjonene som bidro til at Taliban måtte trekke seg ut av området. Boken skildrer detaljert soldatenes møte med krigens natur. Styrken hadde M-113 pansrede vogner bevæpnet med 12.7 mm mitraljøser, og ble i november forsterket med Leopard 2 stridsvogner. Stridsvognens kapasiteter var en av grunnene til at fienden ble slått. Hundevadt trekker også frem ulike perspektiv for situasjonsforståelsen i Helmand.

3.6 Oppgavens struktur

Neste kapittel redegjør for de metodiske valg som er tatt i løpet av oppgaven hvor problemstillingen har vært styrende. Kort fortalt har jeg valgt et intensivt og beskrivende design ved bruk av små-N-studier. Datainnsamling har skjedd ved bruk av kvalitativ metode gjennom dokumentstudier og elleve personlige intervju. Kapittelet avsluttes med en vurdering av datas gyldighet og etiske forhold.

³⁰ Johannesen, L. U. (2008.) *De danske tigre*. (1. utg., 1. oppl.).København: Gyldendal.

³¹ Ibid., s. 258.

³² Hundevadt, K. (2008). *I morgen angriber vi igen*, s. 7.

Deretter følger et teorikapittel med beskrivelse av begrepet ”mekaniserte stridskjøretøy”. Kapittelet innledes med en historisk redegjørelse for utviklingen av mekaniserte styrker frem til i dag. Faktorene mobilitet, beskyttelse, ildkraft og persepsjon er valgt, fordi jeg anser de som sentrale i forhold til begrepet ”mekaniserte stridskjøretøy”.

Kapittel 6 beskriver funn som er gjort i undersøkelsen. Det vil innledningsvis bli gitt et innblikk i Operasjon Bøllebank og den væpnede konflikten i Afghanistan for å få kjennskap til hovedtrekkene. Deretter vil funnene som er kommet frem gjennom intervju og litteraturstudier presenteres og bli vurdert under faktorene mobilitet, ildkraft, beskyttelse og persepsjon. Kapittelet avsluttes med en oppsummering av hovedfunne til faktorene.

Kapittel 7 er drøfting av hypotesene i forhold til anvendt teori og funn. Første hypotese drøftes opp mot begrepene mentalitet, struktur og forholdet til sivilbefolkningen. Andre hypotese drøftes opp mot overføringsverdien fra operasjonene i Bosnia til Afghanistan i forhold til de fire faktorene beskrevet i kapittel 5. Det blir også vurdert om de kan overføres til fremtidige konflikter. Begge drøftingene avsluttes med en oppsummering.

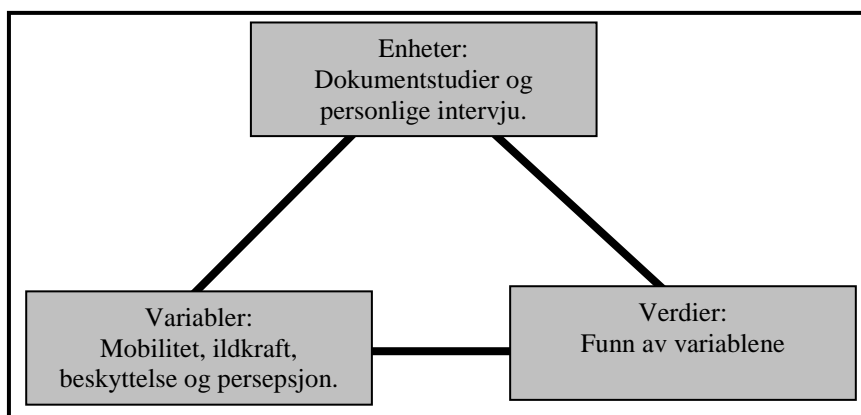
Konklusjon følger i kapittel 8. Det starter med en repetisjon av oppgavens hensikt. Så følger en sammenlikning av mine antakelser sett opp mot resultatene som er kommet frem i oppgaven. Deretter er det en kort redegjøring for undersøkelsens sterke og svake sider. Kapittelet avsluttes med en redegjøring for hva oppgaven har bidratt til innenfor forskning og ny kunnskap, og forslag som kan være av interesse for videre studier.

4 Metode

Hensikten med kapittelet er å redegjøre for og begrunne de metodiske valg som er gjort i studien.

4.1 Valg av problemstilling

En problemstilling må ses i forhold til kontekst, undersøkelsesenheter, variabler og verdier.³³ Konteksten er ”mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner blant sivil befolkning”. Den beskriver gyldighetsområdet til oppgaven og fungerer også som en avgrensning. Mine undersøkelsesenheter består både av dokumentstudier og personlige intervju. Det har vært en utfordring å finne variabler som er klart definerte. Derfor har jeg vært nødt til å lage en mer åpen problemstilling hvor funnene kan være nyanserte. Jeg endte opp med fire variabler: mobilitet, ildkraft, beskyttelse og persepsjon, siden de er sentrale i forståelsen til mekaniserte stridskjøretøy. Funnene som kom frem i analysen representerer de ulike trekkene til variablene.

Kontekst: Mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner blant sivil befolkning.

Figur 7. Innholdet i problemstillingen ” I hvilken grad er mekaniserte stridskjøretøy hensiktsmessig i militære operasjoner blant sivil befolkning?”

Problemstillingen er formulert som et åpent spørsmål uttrykt som ”I hvilken grad er”. Den er eksplorerende og kan forklares som en utforskende type undersøkelse. Hensikten med en eksplorerende problemstilling er blant annet å avdekke ny kunnskap innenfor fagområdet, finne ut hva fenomenet innebærer og teste hypoteser.³⁴ Den er også beskrivende ved at jeg har valgt å avgrense meg i tid gjennom noen eksempler for å si noe om tilstanden på et gitt tidspunkt.³⁵ Det medfører også at jeg har tatt et valg om å ikke kunne generalisere noen teori, men isteden fokusere på færre enheter og et intensivt undersøkelsesopplegg. Et intensivt undersøkelses-

³³ Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget, s. 70.

³⁴ Ibid., s. 72-73.

³⁵ Ibid., s. 75.

opplegg (design) betyr at jeg som forsker ønsker å gå i dybden på et problem og avdekke så mange forhold som mulig i forhold til en eller noen få enheter.³⁶

Problemstillingen oppfyller alle tre krav (spennende, enkel og fruktbar) som beskrevet i Jacobsens bok ”Hvordan gjennomføre undersøkelser?”³⁷ Temaet kan oppfattes som kontroversielt siden det er ulike oppfatninger av nytten av mekaniserte stridskjøretøy i fredsstøttende militære operasjoner. Å bringe noen av disse frem i lyset kan føre til funn som jeg ikke forventer. Samtidig har en viktig del av oppgaven vært å få frem sivilbefolkningens persepsjon av mekaniserte stridskjøretøy i operasjonsområdet. Spesielt dette perspektivet synes jeg har vært interessant og en utfordrende del av oppgaven.

Problemstillingen er enkel ved at jeg fokuserer på et avgrenset område innenfor det omfattende spekteret av militære operasjoner. Min målsetning har ikke vært å avdekke alle forhold rundt mekaniserte stridskjøretøy og militære operasjoner. Allikevel har det vært et ønske om kunne avkrefte eller bekrefte mine hypoteser på en forskningsmessig holdbar måte.

Det siste poenget er kravet om fruktbarhet. Problemstillingen er mulig å undersøke empirisk. Det har oppgaven i seg selv vist. Samtidig har arbeidet vist at oppgaven tilfører ny kunnskap gjennom de funn som er kommet frem gjennom dokumentstudier og personlige intervju. Et annet perspektiv innebærer at oppgaven har bidratt til å klargjøre og avdekke forhold hvor personlige følelser og synspunkter i en viss grad har preget debatten fremfor god forskning.

4.2 Valg av design

Problemstillingen har styrt valget av design. Jeg har valgt et intensivt og beskrivende design. Mitt ønske har vært dybdeundersøkelser for å frem flest mulige nyanser. Alternativt ville valget vært ekstensiv design (utvalgsundersøkelser) som går i bredden og undersøker mange enheter, eller en kombinasjon.³⁸ Valget av design har også ulemper. Det har tatt lengre tid enn forventet med tanke på dokumentstudier, personlige intervju og transkribering.

³⁶ Ibid., s. 85.

³⁷ Ibid., s. 81-82.

³⁸ Johannessen, A, Tufte, P. A. & Kristoffersen, L. (2007). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (3. utg., 2. oppl.). Oslo: Abstrakt forlag, s. 207.

For meg har det vært viktig å få frem relevante og riktige data som belyser problemstillingens kjerne. Innsamlingen av data har fokusert på kilder av litterære tekster og personlige intervju. Her har jeg forsøkt å få bredde og dybde for å få frem nyansene. Troverdige intervjuobjekter i sentrale posisjoner har derfor vært viktigere enn en utvalgsundersøkelse. Jeg har derfor ikke heller forventet å kunne generalisere ut fra de funnene som er gjort i studien, noe som kan være mulig ved ekstensiv design. Overførbarheten av funn mellom studiene vil gi meg tilstrekkelig grunnlag for testing av hypotesene.

Designet består av små-N-studier. Det relativt begrensede antallet har gitt meg en mulighet til å gå i dybden på hver enhet. Studier av denne typen fokuserer ofte på et spesielt fenomen som kan belyses fra flere sider. Forskjellene mellom en små-N-studie og case-studie kan være vanskelig å skille. En case-studie har studieobjektet avgrenset i tid og rom hvor man ønsker en dypere forståelse av en spesiell hendelse.³⁹ Mitt ønske har vært å en rik beskrivelse av et spesielt fenomen. Derfor er små-N-studier valgt.

4.3 Begrunnelse for valg av metode

Jeg hadde et åpent utgangspunkt for valget av metode: kvantitativ, kvalitativ eller metode-triangulering som er en kombinasjon av de to førstnevnte.⁴⁰ Med bakgrunn i problemstilling og design falt valget på kvalitativ metode, blant annet fordi problemstillingen er formulert som et åpent spørsmål. Det har ut fra mine undersøkelser vært gjennomført mindre forskning på området og det er lite tallmateriale å ta utgangspunkt i.

Fordelen med metodevalget er for det første sammenhengen mellom intensiv design og kvalitativ metode, og mulighet for dybde kontra bredde. Et moment er fleksibiliteten som ligger i valget av kvalitativ metode. Jeg hadde en formening om hvilke faktorer og eksempler som skulle brukes som et resultat av datainnsamlingen, men de ble ikke klar før underveis i datainnsamlingen. Kvalitativ metode gav meg også muligheten etter de innledende litteraturstudier til å gjennomføre personlige intervju som en del av den empiriske undersøkelsen. Et annet moment jeg vil trekke frem har vært muligheten til å stille tilleggsspørsmål tilpasset det enkelte respondent og informant. En respondent har direkte kjennskap til et fenomen, mens en informant ikke har opplevd temaet i betydelig grad selv. Likevel har vedkommende kunnskap om hva som skal

³⁹ Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?*, s. 92-93.

⁴⁰ Johannessen, A, Tufte, P. A. & Kristoffersen, L. (2007). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, s. 317.

undersøkes.⁴¹ I mitt tilfelle har begge kategorier hatt erfaring eller kjennskap til mekaniserte stridskjøretøy.

De største ulempene ved metoden har for det første vært utfordringen med å finne relevant litteratur som holdt forskningsmessig standard. Norske militære erfaringsrapporter er normalt gradert og har ikke samme tilgjengelighet som annen litteratur. For det andre har gjennomføring av personlige intervju har tatt mye tid i form av forberedelser, gjennomføring av selve intervju og systematisering av data. En tredje svakhet med metoden innebærer at oppgaven ikke har ekstern gyldighet.

Kvantitativ metode kunne ha vært benyttet for å få en annen vinkling på oppgaven. Metoden hadde vært mer hensiktsmessig dersom jeg ønsket å dekke et større utvalg. Det ville imidlertid medført redusert mulighet for å gå i dybden til det enkelte intervjuobjekt, hvor den enkeltes mening eller nyanser trolig ikke ville kommet frem i samme grad.

4.4 Beskrivelse av metode

Metoden har innledningsvis basert seg på dokumentundersøkelser og bruk av kvalitative personlige dybdeintervju for å utfylle undersøkelsen. Dokumentundersøkelsen som angår internasjonal litteratur har ikke gitt gode data for norske erfaringer. Derimot er danske erfaringer med mekaniserte stridskjøretøy bedre belyst gjennom offentlige kilder. Denne litteraturen kan bidra til å sette norske erfaringer i perspektiv. Personlige intervju som jeg har gjennomført er helt eller delvis transkribert av meg selv. For de andre intervjuene er svarene på spørsmålene skrevet ned. Samlet sett utgjør dette empirisk grunnlag gjennom analyserte tekster.

4.5 Utvalgsstrategi

Strategien har vært å få et mest nyansert utvalg av litteratur og intervjuobjekter i løpet av de fem månedene som det har tatt å utarbeide oppgaven. Kriteria som jeg har stilt for intervjuutvalg har vært: nasjonalitet, erfaringsnivå med mekaniserte stridskjøretøy og utenlandstjeneste. Det har ikke vært et krav fra min side at alle kriteria skulle være oppfylt for at intervjuobjektene skulle bli tatt med i utvalget. Erfaringsnivået til intervjuobjektene har variert fra ingen erfaring med

⁴¹ Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?*, s. 171, 175.

mekaniserte stridskjøretøy til å være meget erfarne. Spennet på de som er intervjuet har variert fra sivile afghanere til en dansk general. To av intervjuene er resultatet av snøballmetoden etter anbefaling fra kollegaer. Snøballmetoden innebærer at intervjuobjektet "... rekrutteres ved å forhøre seg om hvilke personer som vet mye om det temaet som skal undersøkes, og som forskeren bør komme i kontakt med."⁴² Fire personer er kategorisert som informanter, mens resterende kategoriseres som respondenter.

Tid for gjennomføring av intervju og stabsskolens økonomiske rammefaktorer har bidratt til at alle intervju, unntatt tre, har blitt gjennomført av meg på Østlandet mellom februar og april måned. Ett intervju ble gjennomført i Uruzgan-provinsen i Sør-Afghanistan av oberstløytnant Håkon Warø. Det andre ble gjennomført i Faryab-provinsen av en norsk offiser. Ut i fra intervju listen (Vedlegg A) kan det se ut som jeg har gjennomført et bekvemmelighetsutvalg hvor datainnsamling er gjennomført fra personer som det var enkelt å få tak i.⁴³ Selv om førsteinntrykket kan gi det inntrykket, er det et resultat av forsvarets lokalisering til Rena og Oslo hvor personene tjenestegjør. Likevel er det en viss fare for at det skjønnessige utvalget som jeg har foretatt kan innebære at enkelte relevante trekk ikke er tatt med. Dette kan således utgjøre en svakhet med oppgaven. En av erfaringene med intervjuene var at nordmenn uten erfaring med mekaniserte stridskjøretøy ikke ønsket å svare kategorisk, siden de var av den oppfatning de ikke hadde nødvendig kompetanse innenfor temaet.

4.6 Beskrivelse av datainnsamlingsprosessen

Den empiriske undersøkelsen var et resultat av dokumentundersøkelser og personlige intervju. Hensikten var innledningsvis å bruke intervjuene som et supplement til litteraturen for å styrke påliteligheten gjennom triangulering. Imidlertid var det ikke lett å få tak i litteratur som angikk problemstillingen. Det ble kompensert ved å nytte data fra flere intervju enn hva som var opprinnelig planlagt.

Innsamlingen startet med at jeg tok forbindelse med personer som hadde deltatt i utenlandsoperasjoner hvor mekaniserte stridskjøretøy hadde vært benyttet. Disse personene ga meg anbefalinger til internasjonal litteratur hvor fenomenet var omtalt, men hvor norske avdelinger ikke var nevnt i vesentlig grad. Videre søk i databasen ved Forsvarets høyskoles bibliotek ga

⁴² Johannessen, A, Tufte, P. A. & Kristoffersen, L. (2007). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, s. 109.

⁴³ Ibid., s. 111.

samme resultat. Søk av databaser til Forsvarets Forskningsinstitutt og Universitetet på Kjeller fant heller ingen oppgaver som omhandlet mitt tema. Søk i fellesoperativt hovedkvarter erfaringsdatabase (FERDABALL) ga imidlertid resultater gjennom kontingentrapporter fra Afghanistan hvor norske avdelinger har nyttet mekaniserte stridskjøretøy. Siden rapportene var graderte valgte jeg ikke å bruke de i studien. En svakhet ved dokumentinnsamlingen kan være at jeg ikke har gått inn på erfaringsdatabaser til for eksempel amerikanske, engelske og israelske stabsskoler og universiteter. Årsaken ligger i oppgavens avgrensning, samt at jeg ikke forventet å finne relevant litteratur som omhandlet norske og danske erfaringer med mekaniserte stridskjøretøy.

Hvilke personer som er intervjuet kommer frem av vedlegg A. Nordmenn ble innledningsvis kontaktet via telefon, mens danskene ble kontaktet via e-post (Eksempel i vedlegg B). Afghanere ble kontaktet norske offiserer som for tiden tjenestegjør i Afghanistan (03.05.09). Alle ble informert om oppgaven i grove trekk. Det var ingen som ikke ønsket å la seg intervjuet. Tid og sted for gjennomføring ble avtalt. Deretter fikk de tilsendt intervjuinformasjon (Vedlegg C) som redegjorde for oppgavens hensikt, tema, problemstilling og gjennomføring. Noen dager før selve intervjuet fikk de en oppdatert intervjuguide for å ha mulighet til å forberede seg. Samtidig fungerte intervjuguiden som en påminnelse fra min side. Intervjuene ble i størst mulig grad gjennomført på vedkommendes kontor eller møterom hvor vi kunne sitte relativt uforstyrret. Det har vært viktig å møtes på like premisser. Derfor er intervjuene gjennomført i uniform som er normalt tjenesteantrekk, og skiller seg lite ut i fra en normal hverdag. Ett intervju med en dansk offiser er gjennomført via e-post. Konteksteffekten har etter min vurdering hatt mindre påvirkning, fordi intervjuene i Norge har vært i naturlige omgivelser.⁴⁴ Jeg har ikke grunnlag for å uttale meg for intervju som er gjennomført i utlandet.

Selve intervjuet ble gjennomført semistrukturert etter intervjuguiden (Vedlegg D). En forenklet intervjuguide ble laget for intervjuene i Afghanistan, siden de norske offiserene mente at sivile afghanere ikke hadde forutsetning for å svare på alle spørsmål (Vedlegg E). All muntlig informasjon ble tatt opp på digital opptaker og er lagret som lydfiler. Det førte til at jeg kunne fokusere på vedkommendes kroppsspråk, ha en viss form for øyekontakt og notere ned stikkord i forbindelse med spørsmålene. Intervjuet ble planlagt til å vare mellom 60–90 minutter. Det viste seg også å stemme bra hvor de fleste varte mellom 60–80 minutter. Som et resultat av første

intervju ble spørsmål ni flyttet til foran spørsmål tre. Intervjuguiden ble nyttet slik at alle hadde mulighet til å komme med synspunkter og kommentarer som også ikke gikk direkte på spørsmålene. Intervjuene har blitt fullstendig eller delvis transkribert. De delene som har blitt transkribert er gjengitt så ordrett som mulig. Informasjon som fremkommer i vedlegg A eller som ikke har hatt bæring for temaet for å spare tid i forbindelse med transkribering er utelatt. I noen av intervjuene har intervjuobjektet gitt uttrykk for at vedkommende ikke ville bli sitert innenfor enkelte områder. Det skyldes at uttalelsene er graderte eller han ikke ønsket å sette andre personer i forlegenhet. Det har blitt respektert og samsvarer med de forskningsetiske verdier.

4.7 Diskusjon av datas gyldighet og pålitelighet

Intern gyldighet (validitet) ” [...] i kvalitative undersøkelser dreier seg om i hvilken grad forskerens funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten.”⁴⁵ Det innebærer en test av resultatene og kan gjøres på to måter. Den ene måten er å kontrollere egen forskning og resultater mot andre. Den andre er ved kritisk gjennomgang av egne resultater.⁴⁶ Jeg har fokusert på sistnevnte.

Respondentene og informantene har hatt mulighet til å lese igjennom de delene av intervjuene som er transkribert og gi kommentarer for korrektur. De har også hatt anledning til å kommentere sitater i et utkast av kapittel 6 og 7, slik at de ble gjengitt riktig i forhold til intensjon. Hensikten har vært å finne ut om funnene, slik de er presentert i oppgaven, virker sanne og realistiske for de som det angår, og samtidig fungert som en validering av funnene. Sju personer benyttet seg av denne muligheten. Jeg har samtidig vært bevisst på at funn som intervjupersonene ikke kjenner igjen, likevel kan være gyldige som et resultat av empirien. Det er intervjuobjektene gjort oppmerksom på. Resultatene er også valide i forhold til personer i sentrale stillinger som ikke er intervjuet, men som har uttalt seg om temaet. De har også hatt samme oppfattning til hovedfunnene i oppgaven.

Primærkildene har vært personer som jeg selv eller en stedfortreder har intervjuet. Oppgaven styrkes ved at intervjuobjektene har fortalt om sine personlige erfaringer og opplevelse. De fleste

⁴⁴ Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?*, s. 167.

⁴⁵ Johannessen, A, Tufte, P. A. & Kristoffersen, L. (2007). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, s. 199.

⁴⁶ Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?*, s. 214.

har god kjennskap til og erfaring med mekaniserte stridskjøretøy. Det styrker deres troverdighet, men kan på den annen side bidra til en viss fare for forutinntatthet. De afghanske informantene hadde til tider vansker med å forstå spørsmålene som ble stilt. Inntrykket til intervjuoffiserene er likevel at det ikke har gått ut over helheten.⁴⁷

Intervjusituasjonen har vært relativt lik, med unntak av intervjuet pr e-post og intervjuene i Afghanistan. Dette mener jeg styrker validiteten. Min oppfatning er at de fleste intervjuobjekter har satt pris på å delta i undersøkelsen og ønsket å komme med sine erfaringer. Det er ingen god kultur i hæren for å ta vare på erfaringene som gjøres i utenlandsoperasjoner. Det kom frem når samtalen dreide inn på hvordan norske erfaringer ble ivaretatt. Oppgaven har således vært en mulighet for at deres egne erfaringer skal komme andre til gode. På områder hvor de ikke hadde erfaring eller ikke god nok kjennskap, ble det kommentert i intervjuet.

På den annen side er det flere mulige feilkilder som kan bidra til å svekke validiteten. Intervjueffekt og forskningseffekt er to forhold som kan bidra til at datas validitet svekkes. Det mekaniserte manøvermiljøet i Norge er lite og de fleste offiserene kjenner til hverandre. For det første kan man stille spørsmål om sannheten kommer frem, eller om holdes tilbake. Det kan også være at de ikke husker situasjonen slik den faktisk var. Noe kan være glemt eller fortrent, eventuelt at de legger på litt ekstra for å holde interessen ved like. For det andre kan muligheten for å sette arbeidskollegaer i et mindre godt lys føre til tilbakeholdenhet. En tredje feilkilde er den påvirkning som kommer gjennom intervjuinformasjon og intervjuguide. Måten spørsmål er formidlet kan ha påvirket svarene. Mitt inntrykk gjennom elleve intervju har vært at intervjuobjektene har forsøkt å fremstille seg så ærlig som mulig. To forhold bemerkes. Det ene var at de ikke ville siteres ut i fra jobbmessige forhold eller sikkerhetsmessige årsaker. Det andre var at begge afghanere ønsket anonymitet.

Nærhet mellom meg som forsker og intervjuobjekt er også forhold som kan føre til redusert validitet. Likevel opplevde jeg vår kjennskap til hverandre som konstruktiv. Gjennom felles erfaringer hadde vi gjensidig respekt for hverandre, som bidro til et åpent forhold og

⁴⁷ Anonym A. (2009). *Sivil afghaner i Uruzgan*. Intervjuet av Håkon Warø i Uruzgan, Afghanistan, 19.04.09.
Anonym B. (2009). *Sivil afghaner i Faryab*. Intervjuet av norsk offiser i Faryab, Afghanistan, 03.05.09.

informasjonsutveksling. Spesielt vil jeg fremheve det positive inntrykket jeg fikk av tidligere arbeidskollegaer og personer med førstehåndskunnskap til mekaniserte stridskjøretøy.

Intervjuguiden ble laget i slutten av januar måned og sju intervju ble gjennomført i februar måned. De fire siste intervjuene ble gjennomført frem til mai. Et moment har vært at jeg i en tidlig fase av oppgaven måtte være klar på hva som skulle undersøkes, selv om strukturen ville komme til å endre seg. Siden intervjuguiden var klar såpass tidlig kan likevel en ulempe være at jeg har oversett nye momenter i prosessen, blant annet som et resultat av oppgaveblindhet.

Transkribering medfører også mulighet for redusert validitet. En utfordring har vært det danske språket og uttrykk/begreper som vi ikke nytter i Norge. Et annen utfordring var intervjuene i Afghanistan. Offiserene som intervjuet afghanerne bemerket muligheten for feilkilder som lå i oversettelsen av spørsmål fra norsk til engelsk. I det ene tilfellet ble også tolk brukt for å oversette til det lokale språket. Selv om jeg ikke kan utelukke ordfeil og mistolkninger har dette trolig mindre betydning for oppgaven som helhet. Ikke-verbal kommunikasjon har blitt nedtonet under transkribering og i analysen. En annen utfordring har vært analysen av alle empiriske data og hvilke faktorer som de skulle kategoriseres under. Her har jeg fått støtte fra veiledere, slik at det ikke er bare mitt skjønn som ligger til grunn.

Dokumentstudier består både av primærkilder (offentlige dokumenter) og sekundærkilder (bøker som har bearbeidet primærkilder). For enkelte henvisninger har jeg oppgitt flere referanser. Det har bidratt til å øke sannsynligheten for at referansen stemmer. Litteratur er også nyttet som kilder for å verifisere data og har fungert som en form for kildetriangulering av funn.

Metodetriangulering innebærer at en forsker benytter forskjellige innsamlingsmetoder for å se om de ulike metodene fører frem til samme resultat.⁴⁸ Jeg har fokusert både på dokumentundersøkelser og kvalitative intervju, hvor de fleste resultater tyder på at mekaniserte stridskjøretøy er hensiktsmessig i militære operasjoner blant sivil befolkning. Mitt flersidige fokus bidrar derfor, etter min vurdering, til å styrke validiteten i oppgaven.

⁴⁸ Johannessen, A, Tufte, P. A. & Kristoffersen, L. (2007). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, s. 199.

Kilder som kunne ha styrket validiteten til oppgaven kunne være norske og danske militære erfarings- og kontingentrapporter fra utenlandsoperasjoner på Balkan og Afghanistan. Tiden til disposisjon og økonomiske rammefaktorer førte til at jeg måtte sette en grense for antall intervju og hvor mye litteratur som skulle leses. Med 11 intervju, og i tillegg dokumentstudier, mener jeg likevel at mine funn har god intern validitet.

Ytre gyldighet (validitet) dreier seg om i hvilken grad funnene kan generaliseres.⁴⁹ Jeg har ikke hatt noe ønske om å generalisere mine funn, men isteden få utdypet hvilke følger mekaniserte stridskjøretøy har i militære operasjoner blant sivil befolkning. Ut i fra de intervju- og dokumentundersøkelser som er gjennomført er det derfor ikke grunnlag for generalisering. Likevel er bredde og dybde av utvalget av en slik karakter og kontekst at det er en viss sannsynlighet for at oppgaven vil ha overføringsverdi fra erfaringer som er gjort til fremtidige militære operasjoner med mekaniserte stridskjøretøy.

4.8 Etiske vurderinger

Hærens kjerneverdier er respekt, ansvar og mot.⁵⁰ De er sentrale i min profesjonsidentitet. Sammen med "Forskningsetiske retningslinjer for samfunnskunnskap, humaniora, juss og teologi"⁵¹ har de utgjort grunnlaget for etiske vurderinger i oppgaven. I forhold til intervjuobjektene har jeg ikke støtt på større utfordringer. Samtlige har deltatt på frivillig basis og vært informert om oppgavens hensikt og offentliggjøring. Riktig gjengivelse er ivaretatt ved at intervjuobjektene har hatt mulighet for gjennomlesning av transkribert intervju og det foreløpige resultatet av undersøkelsen. Dermed har de sett hvordan deres bidrag har blitt brukt og samtidig gitt mulighet for tilbakemelding og korreksjon. Tekst som de ikke ønsket skulle bli tatt med eller sitert er utelatt. Afghanerne fikk ikke selv lest igjennom det foreløpige utkastet, men deres uttalelser har blitt ivaretatt gjennom intervjuoffiserene i Afghanistan.

Begge afghanere ønsket anonymitet som jeg har respektert. De heter i undersøkelsen Anonym A og Anonym B. Av hensyn til Sikkerhetsloven har jeg ikke nyttet gradet materiale i studien og

⁴⁹ Ibid., s. 307.

⁵⁰ Eide, O. K. (12.05.2006). *E-brev nr 2 2006 RAM-prisene*. Lokalisert 23.02.09 i Forsvarsnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/haren/start/info/E-brev/article.jhtml?articleID=121472>.

⁵¹ De nasjonale forskningsetiske komiteer. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnskunnskap, humaniora, juss og teologi*. Lokalisert 20.05.09 på Verdensveven: [http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20\(2006\).pdf?epslanguage=no](http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20(2006).pdf?epslanguage=no).

forholdt meg til regelverket. Ut i fra min vurdering anser jeg heller ikke at studien kan røpe operative sikkerhetshensyn i pågående utenlandsoperasjoner.

Min bakgrunn som kavalerioffiser og personlige interesse for mekaniserte stridskjøretøy, kan innebære en viss mulighet for at mine vurderinger kan oppfattes av utenforstående som mindre objektive og preget av forutinntatthet. En slik innstilling ble jeg tidlig konfrontert med av kollegaer. Derfor har min streben etter sannhet og objektivitet vært en målsetning i seg selv nettopp for å kunne fremvise saklighet, objektivitet og åpenhet. Funnene i oppgaven bidrar imidlertid til å styrke min persepsjon og antakelser om mekaniserte stridskjøretøy i operasjoner blant sivil befolkning.

Personopplysninger i forbindelse med intervju er registrert på datamaskin og lydfiler og er melde- eller konsesjonspliktig etter personopplysningsloven av 2001.⁵² Min søknad ble levert senere enn angitt tidsfrist, fordi jeg ikke ble klar over forholdet før etter at seks av intervjuene var gjennomført.⁵³

⁵² Johannessen, A, Tufte, P. A. & Kristoffersen, L. (2007). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, s. 96.

⁵³ De nasjonale forskningsetiske komiteer. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnskunnskap, humaniora, juss og teologi*, s. 14-15.

Elektronisk søknad ble innsendt 27. februar. Ytterligere presiseringer ble innsendt 2. april (Vedlegg F). Prosjektnr 21 470 ble tilrådet behandling av personopplysninger av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste 3. april 2009.

5 En beskrivelse av begrepet ”mekaniserte stridskjøretøy”

”Og Herren var med Juda, så han inntok fjellbygdene. Men han var ikke i stand til å drive bort innbyggerne i dalen, for de hadde jernvogner.”⁵⁴ Sitatet er hentet fra Dommernes bok i Bibelen og viser at mekaniserte stridskjøretøy ikke er et begrep av nyere dato. Kombinasjonen av mobilitet, beskyttelse og ildkraft har påvirket menneskets persepsjon og utviklingen av operasjoner.

5.1 Historisk bakgrunn

Hester ble allerede 2000 år f. Kr. brukt i krigføring og bidro til de første stridsvogner (chariots) som en plattform for bueskyttere.⁵⁵ Chariots ble brukt frem til 1500-tallet og var det første kjøretøyet hvor hærstyrker utnyttet mobilitet og sjokkvirkning.⁵⁶ Pansrede soldater (rustningen) var en oppfinnelse i middelalderen. Hestens yteevne bidro til at vogn og rytter ikke kunne veie for mye, og mobilitet og ildkraft måtte balanseres opp mot hestens bæreevne.⁵⁷ En visjon på den tiden var å konstruere et stridskjøretøy hvor man kunne skyte i bevegelse og samtidig ha beskyttelse.⁵⁸

Oppfinnelsen av dampmaskinen akselererte utviklingen. Britene nyttet dampdrevne traktorer for å trekke kanoner under Krimkrigen på 1850-tallet.⁵⁹ Forbrenningsmotoren førte til at panserbiler med maskingevær var en realitet i 1898, men mobiliteten utenfor vei var begrenset.⁶⁰ Britene utviklet og brukte stridsvogner for første gang i september 1916 under kampene ved Somme. Imidlertid var ikke dette vellykket, fordi vognene angrep uten kraftsamling og hadde tekniske problemer.⁶¹ Det var først året etter ved Cambrai hvor britene viste hva 398 stridsvogner kunne oppnå dersom de ble brukt riktig. Cambrai viste også effekten av stridsvognen som et nytt våpensystem i mekanisert krigføring.⁶² I løpet av 1. verdenskrig og mellomkrigsperioden ble det

⁵⁴ Bibelen. Den hellige skrift. (1988). *Dommernes bok, kap 1, vers 19*. (2. utg., 4. oppl.). Oslo: Norsk Bibel, s. 292.

⁵⁵ Grant, R. G. (2007). *Slag*. Oslo: Pegasus forlag, s. 12.

⁵⁶ Terry, T. W., Jackson, S. R., Ryley, C. E. S., Jones, B. E. & Wormell, P. J. H. (1991). *Fighting vehicles*. London: Brassey's, s. 1.

⁵⁷ Howard, M. (1976). *War in European History*. Oxford: Oxford University Press, s. 3.

⁵⁸ Terry, T. W., et al. (1991). *Fighting vehicles*, s. 2.

⁵⁹ Gudgin, P. (1990). *Armour 2000*, s. 6.

⁶⁰ Ibid..

⁶¹ Guderian, H. (1995). *Achtung Panzer*. London: Arms and Armour Press, s. 59, 74.

⁶² Ibid., s. 74-91.

utviklet forskjellige typer stridsvogner og andre pansrede kjøretøy. Deler av det tradisjonelle infanteriet ble også pansret. Utfordringen til mekaniserte stridskjøretøy var å finne en design som optimaliserte balansen mellom mobilitet, ildkraft og beskyttelse til en akseptabel kostnad.⁶³

De første profetene i mekanisert strid var: britene oberst John F. C Fuller og Sir Basil Liddell Hart, franske general Charles de Gaulle, tyske general Heinz Guderian og russiske marskalk Mikhail Tukhachevski. De utviklet konsepter om pansrede styrker utover 1920-tallet.⁶⁴ Selv om Sovjetunionen var de første til å etablere panserdivisjoner på begynnelsen av 1930-tallet, var det likevel Tyskland og general Guderians erfaringer om samvirket mellom fly og mekaniserte avdelinger som fikk verden til å innse hvilken effekt man kunne oppnå med riktig bruk av panserstyrker.⁶⁵ Blitzkrieg var basert på hurtighet og målrettede angrep rettet mot fiendes svake punkter og maksimal utnyttelse av gjennombruddet.⁶⁶ Mekaniserte avdelinger med stridsvogner i front, støttet av angrepsfly viste seg innledningsvis i 2. verdenskrig å være svært effektivt. Sjokkvirkningen var stor overfor de allierte som hadde et defensivt forsvarskonsept.

Mekaniseringen av landstyrkene økte i Europa etter krigen. Fokus var i stor grad på atomvåpen og mekaniserte styrker frem til 1991.⁶⁷ Opphøret av den kalde krigen førte til radikal endring av mekaniserte styrker. Som tabell 1 viser var det en kraftig reduksjon av blant annet personell og stridsvogner.

⁶³ Terry, T. W., et al. (1991). *Fighting vehicles*, s. 15.

⁶⁴ Howard, M. (1976). *War in European History*, s. 131.

⁶⁵ Guderian, H. (1995). *Achtung Panzer*, s. 151-154.

⁶⁶ Grant, R. G. (2007). *Slag*, s. 298,

Parada, G. (2009) *Achtung Panzer! – Blitzkrieg!*. Lokalisert 31.03.09 i Achtung Panzer database på Verdensveven: <http://www.achtungpanzer.com/blitz.htm>.

⁶⁷ Lundestad, G. (2000). *Øst, vest, nord, sør: Hovedlinjer i internasjonal politikk etter 1945*. (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget, s. 128-156.

Tabell 1. Kvantitativ reduksjon av militære landstyrker i Frankrike, Tyskland og Norge i perioden 1990 - 2009.⁶⁸

Land	År	Aktive (totalt)	Hæren	MBT	AIFV	Artilleri
Frankrike	2009	352 771	134 000	637	609	598
	1997	380 820	195 500	768	713	1 081
	1990	461 250	288 550	1 340	817	1 337
	1986	557 493	296 480	1 627	1 515	1 359
Tyskland	2009	244 324	160 794	2 035	2 223	1 364
	1997	347 100	239 500	3 248	2 433	2 058
	1990	469 000	308 000	5 045	2 136	2 492
Vest-Tyskland	1986	485 000	340 800	4 895	2 544	2 429
Norge	2009	19 100	6 500	72	104	434
	1997	33 600	15 800	170	57	252
	1990	34 100	19 000	117	100	527
	1986	37 300	20000	172	53	405

Merknad: Data tar utgangspunkt i *The International Institute for Strategic Studies* (IISS) kategorisering av materiell. Trenden er reduksjon av kategoriene, med unntak av AIFV som er relativt stabil.

Fokus dreide seg om professor Michael Howards begrep ”operations short of war” for å opprette orden i en kaotisk verden. Det innebar fredsskapende, fredsbevarende og humanitære operasjoner.⁶⁹ Mekaniserte stridskjøretøy ble i en viss grad sett på som overflødige og av å tilhøre en periode som var tilbakelagt. Operasjonene i Irak (1991, 2003) og Afghanistan (2002) har på nytt aktualisert mekaniserte stridskjøretøy. I forhold til den kalde krigen er antall plattformer redusert, bruksmåter er endret og nye og lettere plattformer er utviklet.

Gjennom 4 000 år har mobilitet, beskyttelse og ildkraft vært sentrale begreper for å utvikle våpensystemer som har vært i stand til å slå en motstander og samtidig redusere egne tap. Mekaniserte stridskjøretøy har vist seg å ha stor fysisk og psykologisk påvirkning overfor mennesker.

⁶⁸ The International Institute for Strategic Studies. (2009). *The Military Balance 2009 : Europe*, 109, s. 19-20, 25, 41. Lokalisert 02.02.09 i Ebsco database på Verdensveven:

<http://ejcontent.ebsco.com/ContentServer.aspx?target=http%3A%2F%2Fwww%2Einformaworld%2Ecom%2Fsmpp%2Fftinterface%3Fcontent%3Da908197140%26format%3Dpdf%26magic%3Debscohostejs%7C%7CAA3D3EFB68C36A3B40C78D54581474B7%26ft%3D%2Epdf>.

The International Institute for Strategic Studies. (1997). *The Military Balance 1997 : Europe*, 97, s. 24, 27, 36.

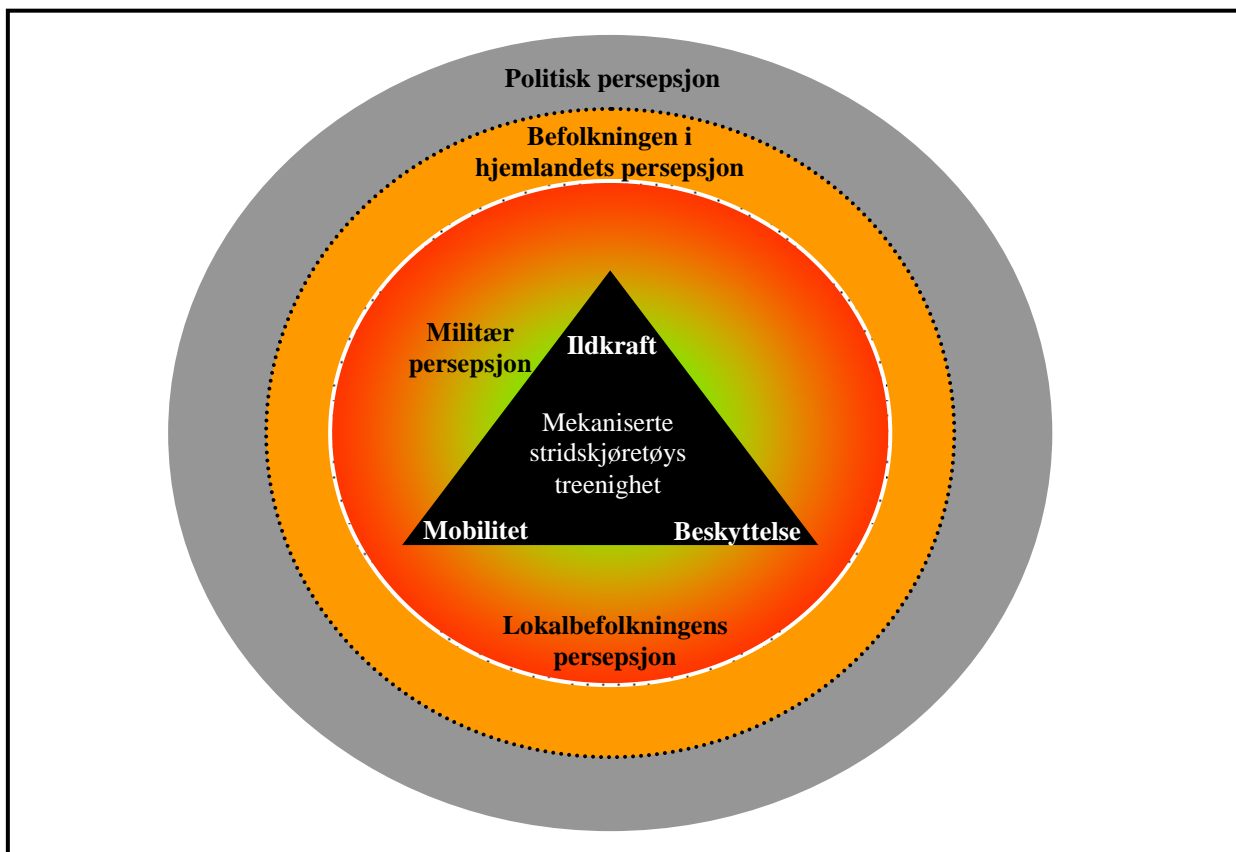
Lokalisert 02.02.09 i Ebsco database på Verdensveven:

<http://ejcontent.ebsco.com/ContentServer.aspx?target=http%3A%2F%2Fwww%2Einformaworld%2Ecom%2Fsmpp%2Fftinterface%3Fcontent%3Da908111758%26format%3Dpdf%26magic%3Debscohostejs%7C%7CAA3D3EFB68C36A3B40C78D54581474B7%26ft%3D%2Epdf>.

The International Institute for Strategic Studies. (1990). *The Military Balance 1990-1991*. Oxford: Brassey's, s. 63, 67, 75-76.

The International Institute for Strategic Studies (1986). *The Military Balance 1986-1987*. Letchworth: Garden City Press, s. 63-63, 67, 74.

⁶⁹ Howard, M. (1976). *War in European History*, s. 143.

Figur 8. Egenutviklet teoretisk modell for valg av oppgavens faktorer som viser forholdet mellom mobilitet, ildkraft og beskyttelse og hvordan de påvirker hverandre. Modellen viser også hvordan sivilbefolkning og militær tilstedeværelse påvirker hverandre og oppfatning av mekaniserte stridskjøretøy. Persepsjon til egen befolkning i hjemlandet og politiske nivået har også påvirkning på de militære operasjonene.

5.2 Mobilitet

I stridshandlinger er det ofte den aggressive parten med høy mobilitet som tar og opprettholder initiativet. FFOD definerer mobilitet som ”militære styrkers eller plattformers evne til å forflytte seg fra et sted til et annet, samtidig som det bevarer evnen til å løse sitt primære oppdrag.”⁷⁰ Mobilitet deles i tre nivåer. Strategisk mobilitet innebærer å være i stand til å forflytte seg mellom forskjellige operasjonsområder over lange avstander. En plattform med strategisk mobilitet har lang rekkevidde, og kan innebære at den kan lastes i fly eller fartøy.⁷¹ Operasjonell mobilitet er evne til å forflytte seg selv innenfor et operasjonsområdet eller ved hjelp av andre

⁷⁰ Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*, s. 172, NATO (2007). *AAP-6 NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French)*. NATO Standardization Agency, s. 2-M-9.

⁷¹ Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*, s. 172.

transportressurser.⁷² Taktisk mobilitet innebærer å forflytte seg i sitt operasjonsmiljø i forhold til terrengets beskaffenhet og krav til beskyttelse.⁷³

Det er fordeler og ulemper med bruk av mekaniserte stridskjøretøy med hjul eller belter.⁷⁴ Fordelene med hjulkjøretøy er for det første at de har større taktisk og operasjonell mobilitet siden de kan operere på vei og i en viss grad utenfor vei. De kan opprettholde høyere hastighet over lengre avstander med et lavere drivstofforbruk. For det andre er slitasje og mulighet for tekniske feil mindre sammenliknet med beltekjøretøy, selv om dagens teknologi har utliknet noe av ubalansen. For det tredje gir hjulkjøretøy ofte bedre stridskomfort for personellet over tid ved at det bråker mindre innvendig i kjøretøyet og oppleves mer som en pansret buss. Et fjerde forhold er at hjulkjøretøy lager mindre støy og forårsaker mindre slitasje og skader på sivil infrastruktur som for eksempel veier, bruer og sivil eiendom. Et femte forhold går på at de kan brukes i militære operasjoner hvor tilstedeværelsen av beltekjøretøy kan fremprovosere en utilsiktet reaksjon fra befolkning og politikere.

På den andre siden har hjulkjøretøy begrensninger i vekt og lastekapasitet siden vekten fordeles på hjulene. Det fører til begrensninger i forhold til beskyttelse og ildkraft. En annen ulempe er ofte stor svingradius som kan være en utfordring i trange gater hvor beltekjøretøy kan svinge rundt egen akse (nøytralsving).

Sammenliknet med hjulkjøretøy har beltekjøretøy bedre taktisk mobilitet i terrenget, som er en av de største fordelene. Dermed er man i stand til å utnytte terrenget på en måte som kan gi mindre skade på infrastruktur. Det gir økt egenbeskyttelse ved å manøvrere i områder hvor det er større mulighet for å unngå truslene som for eksempel IED. Videre er beltekjøretøy i stand til å bære større vekt siden de har belter som fordeler vekten over et betydelig større areal sammenliknet med hjulkjøretøy. På kjøretøy med hjul er marktrykket konsentrert under det enkelte hjul.⁷⁵ Selv med seks eller åtte hjul vil marktrykket være ca tre ganger større sammenliknet med et beltekjøretøy.⁷⁶

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Terry, T. W., et al. (1991). *Fighting vehicles*, s. 172-173.

⁷⁵ Ibid., s. 172.

⁷⁶ Ibid., s. 259.

En av ulempene med pansrede beltekjøretøy er størrelse og egenvekt. Stridsvogner som den tyske Leopard 2, amerikanske M-1 Abrams og britiske Challenger veier rundt. 60 tonn.⁷⁷ Det setter ofte operative begrensninger for hvordan sivil infrastruktur kan benyttes for å unngå skader. Drivstofforbruk er også betydelig høyere sammenliknet med de fleste hjulkjøretøy, og krever god logistisk støtte. Operasjonell og strategisk mobilitet ved bruk av jernbane og transportfly er også en utfordring. Tuneller og skinnegang kan være for trange, og fly med strategisk løftekapasitet for denne vektclassen er en begrenset ressurs.⁷⁸ Bruk av fartøy krever forhåndsinngåtte kontrakter og tilgang til havner. I tillegg kommer seilingstiden.

En annen ulempe er støy fra kjøretøy med stålbelter. Forsøk med gummibelter har frem til nå vist gode erfaringer på pansrede personellkjøretøy. Bruk av gummibelter reduserer støy, slitasje og driftskostnader, og øker samtidig operativ evne.⁷⁹

5.3 Beskyttelse

Beskyttelse kan oppnås på flere måter. En måte er gjennom mobilitet hvor man bruker bevegelse for å oppnå beskyttelse. Den andre måten er gjennom fysisk beskyttelse og pansring som deles i tre nivåer. Nivå 1 er personlig kroppspansring som brukes for egenbeskyttelse, også når man sitter inne i mekaniserte stridskjøretøy. Nivå 2 er lettpansrede kjøretøy som med sin relative lave vekt i forhold til stridsvogner ikke har samme beskyttelse. Nivå 3 er den tunge beskyttelsen (pansring) som begrenses av vekt og volum.⁸⁰

Dagens teknologi innenfor panserbeskyttelse kan føre til at plattformene blir store og har høy egenvekt. Samtidig er det et samfunnskrav om å redusere egne og fiendtlige tap mest mulig, blant annet som en følge av en humanisering av krigen og kostnadene ved å miste dyrt, teknologisk og avansert materiell. Professor Christopher Coker hevder i boken "Humane Warfare" at "today we tend to be more humanistic – to give more thought to individual human suffering, whether it is that of our own soldier (hence the zero tolerance of casualties) or even that of our adversaries (our wish to avoid collateral damage)."⁸¹ Tendensen er klar. Stadig flere

⁷⁷ Gudgin, P. (1990). *Armour 2000*, s. 12, 17, 18.

⁷⁸ Terry, T. W., et al. (1991). *Fighting vehicles*, s. 105.

⁷⁹ Karlstad, I. L. (19.09.2008). *Vellykket test*. Lokalisert 24.03.09 på Forsvarets intranett: <http://intranett.mil.no/start/innhold/soek/article.jhtml?articleID=780537>.

⁸⁰ Terry, T. W., et al. (1991). *Fighting vehicles*, s. 123.

⁸¹ Coker, C. (2001). *Humane Warfare*. London: Routledge, s. 129, 146.

plattformer pansres for å beskytte personellet. Både engelske, norske og danske styrker vektlegger økt beskyttelse ved å sende nye, pansrede kjøretøy til Afghanistan som et resultat av trusselen i operasjonsområdet.⁸²

Synet på fysisk beskyttelse gjennom pansring er ikke ensidig. Rupert Smith hevder at måten vi pansrer våre styrker på ikke bidrar til overordnet strategi for å vinne befolkningens tillit. Han mener vi må beskytte våre soldater gjennom ulike former for stridsutrustning, men vår iver etter best beskyttelse ved blant annet bruk av hjelm, kroppspansring og pansrede kjøretøy bidrar isteden til å isolere oss fra folket.⁸³

Denne måten å stenge personellet inne i pansrede kjøretøy har også flere ulemper. For det første blir inntrykkene som mennesket får gjennom sansene redusert. For det andre blir pansringen en fysisk hindring som fratar sivilbefolkningen muligheten til å ta forbindelse med soldatene på samme måte som ved et åpnere kjøretøy. For det tredje kan det gi befolkningen et inntrykk av de militære ikke klarer å sørge for tilstrekkelig sikkerhet, paradoksalt det motsatte av hva som bør være målsetningen.

5.4 Ildkraft

Et mekanisert stridskjøretøy er en allsidig plattform som kan utrustes med et bredt spekter av våpensystemer. Major Gudgin hevder i boken "Armor 2000" at den eneste årsaken til stridsvognens eksistens er ildkraft.⁸⁴ T. W. Terry et al. har et annet perspektiv. De hevder at stridsvognens viktigste rolle er sjokkvirkning, hvor en naturlig konsekvens er ødeleggelse av fiendens personell og materiell.⁸⁵

⁸² Defence Update. (2008). *British Forces in Afghanistan to Receive 1,200 New Armored Vehicles*. Lokalisert 25.03.09 på Verdensveven:

http://www.defense-update.com/features/2008/november/british_tsv_0101108.html.

Forsvarets logistikkorganisasjon. (25.04.2008). Prosjekt 5464- *Lette, pansrede patruljekjøretøy*. Lokalisert 25.03.09 i Forsvarsnett på Verdensveven: http://www.mil.no/multimedia/archive/00107/Prosjekt_5464_-_Let_107255a.pdf.

Dansk Panser (04.12.2008). *Eagle IV er ikke et feilkjøb*. Lokalisert 25.03.09 på Verdensveven: <http://www.danskpanser.dk/Nyheder/2008/081204-1.htm>.

⁸³ Smith, R. (2006). *The Utility of Forc*, s. 401-402.

⁸⁴ Gudgin, P. (1990). *Armor 2000*, s. 41.

⁸⁵ Terry, T. W., et al. (1991). *Fighting vehicles*, s. 23.

Plattformens kaliber varierer fra vogntype og bruksområde. Et fellestrekk er likevel at de fleste vestlige mekaniserte stridskjøretøy har mulighet til å bekjempe mål på avstander opp til 1 500 meter for stormpanservogner og 2 000 meter for stridsvogner med relativ stor treffsannsynlighet under de fleste værforhold.⁸⁶ Det er et poeng i seg selv at er at det ikke selve våpensystemet som er farlig, men menneskene som betjener det. I operasjoner hvor mekaniserte stridskjøretøy har vært involvert opplever vi nå en endring av bruksområdet. Et allsidig utvalg av ammunisjons-typer og sensorer som for eksempel termisk sikte, laser avstandsmåler, og kommunikasjons-systemer, sørger for at bruksområdet har blitt utvidet fra tradisjonell panserbekjempelse til roller som for eksempel observasjon, sambandsbærer og ren avskrekking gjennom fysisk tilstedeværelse.

I dag eksisterer det ammunisjon mot pansrede og upansrede kjøretøy, personell og infrastruktur med stor ødeleggeskraft. Samtidig er det et krav at NATOs militære operasjoner følger gjeldende ROE og folkeretten. Det stiller høye etiske krav til de som betjener våpensystemene og god kjennskap til folkeretten. Folkeretten omfatter fredens folkerett, konfliktforebyggende folkerett og krigens folkerett og regulerer mellomstatlige forhold i fred og væpnet konflikt.⁸⁷

De fleste mekaniserte stridskjøretøy har et maskingevær som står parallelt med kanonen. Samlet sett er det stor fleksibilitet i ildkraften. For det første gir det mulighet til å starte på lavt eskaleringsnivå ved ren tilstedeværelse uten å bruke våpensystemet. Trusselen om bruk overfor en motstander kan være tilstrekkelig til at de ikke velger gjennomføre aksjoner. For det andre er det presisjon til våpensystemet dersom man velger å bekjempe motstanderen. Uansett størrelse på målet bør første granat treffe målet som uskadeliggjøres raskest mulig.⁸⁸ Disse egenskapene er av betydning når det gjennomføres militære operasjoner blant sivil befolkning for å unngå utilsiktede skader. Coker hevder at fremtidige operasjoner innebærer større presisjon i forhold til massiv ildkraft hvor ødeleggelser kan reduseres. Høyere presisjon gir større dødelighet som med-fører mindre ødeleggelse.⁸⁹

⁸⁶ Federation of American Scientists. (30.03.2009). *Tanks*. Lokalisert 30.03.09 på Verdensveven: <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/row/tanks.htm>, Federation of American Scientists. (31.03.2009). *Armored Personnel Carriers / Infantry Fighting Vehicles*. Lokalisert 31.03.09 på Verdensveven: <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/row/apc-ifv.htm>.

⁸⁷ Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*, s. 33-39.

⁸⁸ Terry, T. W., et al. (1991). *Fighting vehicles*, s. 26.

⁸⁹ Coker, C. (2001). *Humane Warfare*, s. 147.

5.5 Persepsjon

Hvordan mennesket oppfatter mekaniserte stridskjøretøy varierer. Persepsjon kan ifølge professor Jarle Eid beskrives som

[...] vår oppfatning av fysiske objekter eller sosiale situasjoner med utgangspunkt i sanseinntrykk her og nå. Persepsjon er [...] en indirekte prosess som dels er automatisert og dels avhengig av at vi analyserer og fortolker det vi sanser. Vår evne til å tillegge mening av det vi sanser, gjør derfor at vi kan si at persepsjon ofte er mer enn summen av sanseinntrykk og tidligere erfaring.⁹⁰

Nyere teori om persepsjon vektlegger samspillet mellom individ og omgivelser hvor tre aspekter er betydningsfulle. For det første er vår persepsjon selektiv hvor vi ikke behandler alle sanseinntrykk på en bevisst måte. For det andre har mennesket en tendens til å supplere det som mangler ved å danne seg oppfatninger på grunnlag av relativ ufullstendig informasjon. For det tredje benytter vi oss av bestemte prinsipper for å fortolke og organisere sansestimuli. Persepsjon foregår innenfor rammene av fysisk og sosial kontekst.⁹¹

Menneskets persepsjon av mekaniserte stridskjøretøy er forskjellig. Den part som har disse kjøretøyene har ofte hatt et psykologisk overtak på motstanderen. Mekaniserte stridskjøretøy har med sin sjokkvirkning i mange situasjoner bidratt til god moral blant egne soldater og befolkning. Guderian skriver i "Achtung Panzer" at britenes moral fikk en ny giv da stridsvognen viste seg på slagfeltet.⁹² En motstander som ikke har kapasiteter til å bekjempe eksempelvis stridsvogner kan oppleve uro, frykt og motløshet. Under 2. verdenskrig var den tyske Tiger-stridsvognen fryktet av allierte hærstyrker (Tiger-fobia), fordi den ble sett på som tilnærmet uovervinnelig på grunn av god beskyttelse og voldsom ildkraft.⁹³

I dagens fredsstøtteoperasjoner er det av betydning å vinne befolkningens tillit. Hvordan vi bruker mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner har betydning for sivilbefolkningens persepsjon av vår tilstedeværelse.

⁹⁰ Eid, J. (2006). Persepsjon. I: Eid, J & Johnsen, B. H. (Red.), *Operativ psykologi* (2. utg., s. 81-97). Bergen: Fagbokforlaget, s. 81.

⁹¹ Eid, J. (2006). Persepsjon. I: Eid, J & Johnsen, B. H. (Red.), *Operativ psykologi*, s. 85, 87.

⁹² Guderian, H. (1995). *Achtung Panzer*, s. 59.

⁹³ Parada, G. (2009). *Panzerkampfwagen VI Tiger Ausf. E Sd. Kfz. 181*. Lokalisert 31.03.09 i Achtung Panzer database på Verdensveien: <http://www.achtungpanzer.com/panzerkampfwagen-vi-tiger-ausf-e-sd-kfz-181.htm>.

6 Presentasjon av funn i oppgaven

Kapittelet innledes med en redegjørelse for operasjon Bøllebank⁹⁴ og stabiliseringsoperasjonen i Afghanistan. Deretter presenteres funn under de fire faktorene mobilitet, beskyttelse, ildkraft og persepsjon hvor hovedtrekkene blir oppsummert.

6.1 Bosnia 1994, Operasjon Bøllebank

Det tidligere Jugoslavia havnet på begynnelsen av 1990-tallet ut i en etnisk borgerkrig. Oppløsningen av landet i 1991–92 førte folkegruppene ut i en etnisk løsrivelseskrig hvor sivilbefolkningen ble påført store humanitære lidelser.⁹⁵

FNs sikkerhetsråd vedtok resolusjon 713 (25.09.91) som påla de stridende partene våpenhvile under oppsyn av observatører, samt embargo av militære våpen og materiell til Jugoslavia.⁹⁶ Resolusjon 743 (21.02.92) for opprettelsen av UNPROFOR hadde som hensikt å redusere de humanitære lidelser til sivilbefolkningen og hindre ytterligere spredning av konflikten.⁹⁷ En fredsbevarende operasjon er legitimert under FN-paktens kapittel VI eller VII og krever samtykke fra konfliktens parter før den kan iverksettes. Fredsbevarende styrker skal opptre nøytralt og upartisk.⁹⁸ UNPROFOR bestod innledningsvis av militære styrker i upansrede og lettpansrede kjøretøy uten mulighet for å håndheve mandatet på en effektiv måte ovenfor partene. FN-styrken var ikke utrustet eller trent for krigsoperasjoner.⁹⁹ ROE var begrenset til retten til selvforsvar dersom styrkene ble direkte angrepet.

Det danske Folketinget besluttet i august 1993 å sende en stridsvogneskadron med støtteelementer til Bosnia som et resultat av de krigførende parters overgrep på sivile, og deres manglende respekt for FN-styrkene og humanitære organisasjoner.¹⁰⁰ Eskadronen utgjorde en del

⁹⁴ Studien av Operasjon Bøllebank er ikke avgrenset til kun bare å gjelde stridshandlingene. Undersøkelsen tar med funn både før og etter 29. april for å få med flest nyanser.

⁹⁵ Store norske leksikon. (2009). *Jugoslavia*. Oslo: Kunnskapsforlaget. Lokalisert 15.04.09 på Verdensveven: <http://www.storenorskeleksikon.no/Jugoslavia>.

⁹⁶ United Nations Security Council. (25.09.1991). *Resolution 713 of 25 September 1991*. Lokalisert 14.04.09 på Verdensveven: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/49/IMG/NR059649.pdf?OpenElement>.

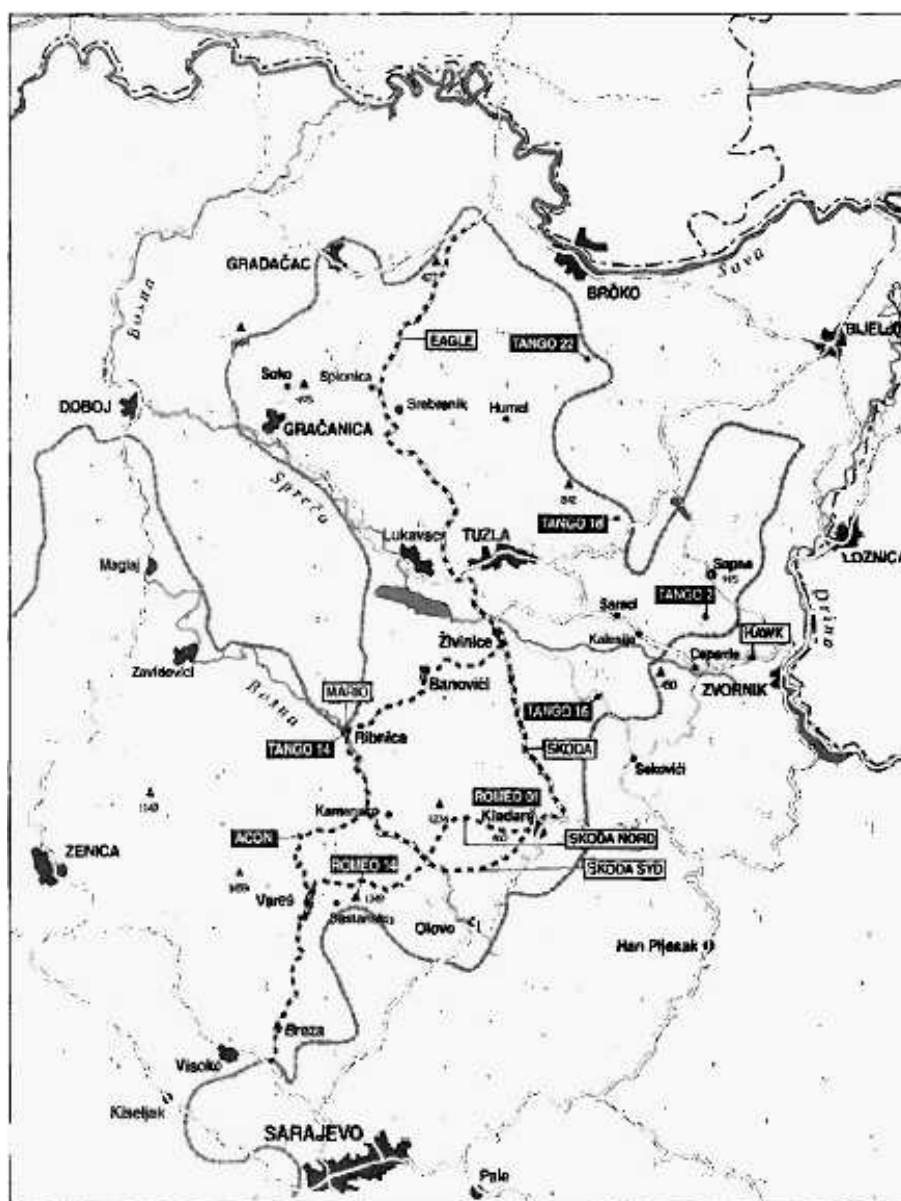
⁹⁷ United Nations Security Council. (21.02.1992). *Resolution 743 of 21 February 1992*. Lokalisert 14.04.09 på Verdensveven: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/02/IMG/NR001102.pdf?OpenElement>.

⁹⁸ Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*, s. 25.

⁹⁹ Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank*, s. 257.

¹⁰⁰ Folketingets informasjonstjeneste. (17.08.1993). 1992-93 - B 107 (oversikt): Forslag til folketingsbeslutning om et utvidet dansk engagement ved FN's fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR).

av FN-styrken og ble i NORDBN blant annet brukt som hurtig reaksjonsstyrke, eskorte og forsterkning av statiske posisjoner.

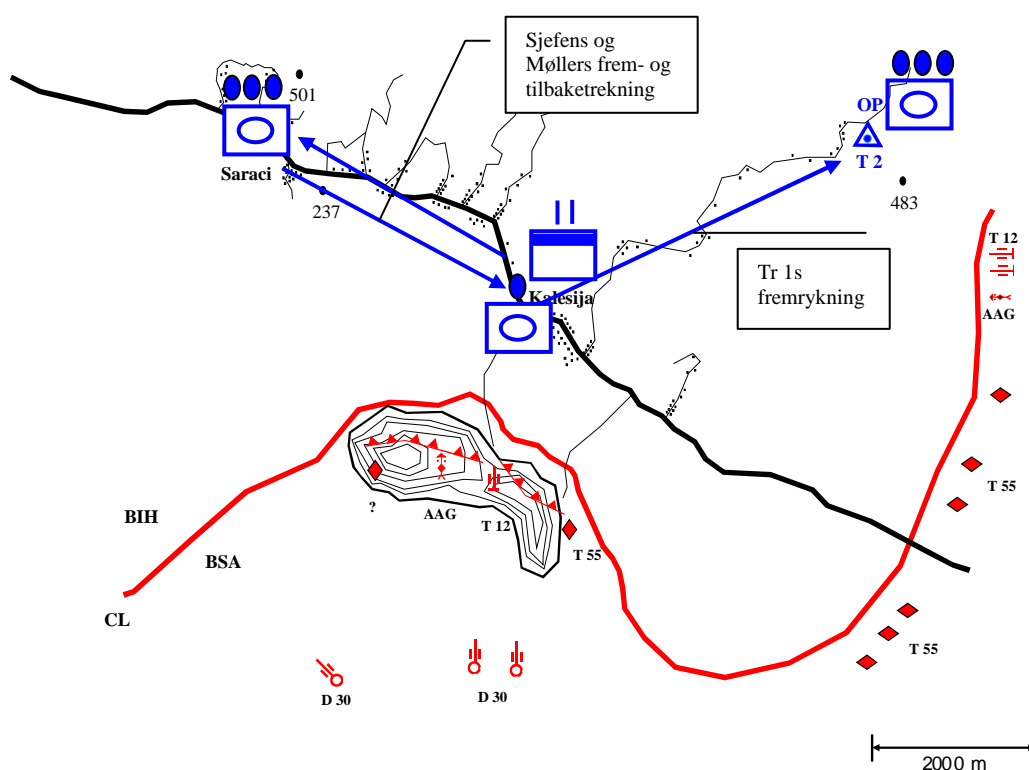

Figur 9. Skisse over hovedaksene med navn og plassering av NORDBNs avdelinger.

Opptakten til operasjon Bøllebank hadde vært hyppige brudd på fredsavtalen mellom partene. Blant annet ble FNs humanitære hjelpesendinger gjentatte ganger nektet å benytte offentlige veier av partene. Den utløsende årsak til krisen i Gorazde i april 1994 var innledningsvis brudd i forhandlingene mellom bosniaserbere og bosniere. Samme måned tok også bosniaserbere ca. 150 FN-soldater og nødhjelpsarbeidere som gisler. I tillegg var det angrep på bosniske styrker og artilleribeskytning av FN-styrker på flyplassen i Tuzla fra den bosnisk-serbiske hæren (BSA).

NATO nektet fra midten av april å støtte med flystyrker, fordi risikoen ble vurdert for stor etter at et britisk jagerfly hadde blitt skutt ned. Muligheten for manglende luftstøtte bidro til at NORDBN utarbeidet en plan med bruk av stridsvogner for å stanse bosnisk-

serbisk beskytning av FN-posisjoner i operasjonsområdet.¹⁰¹ Første gang danske stridsvogner åpnet ild mot BSA var 4. april 1994. Operasjon Bøllebank ble gjennomført fire ganger uten at ild ble åpnet mellom 17.– 25. april, fordi BSA stanset beskytningen når stridsvognene nærmet seg.¹⁰²

Figur 10. Skisse som viser de bosnisk-serbiske stillinger og OP Tango 2. En stridsvogntrupp (3 vogner) ble igjen i Saraci som ildstøtte for resten av stridsgruppen. Fremste stridsvogntrupp rykket frem til OP Tango 2 hvor den gikk i stilling. Eksadronsjefens stridsvogn og NK bn (oblt Møller) rykket frem til Kalesija hvor de ble beskyttet med panservernvåpen og artilleri før de trakk seg ut av området ca kl 2345.¹⁰³ Blå piler viser hvem som benyttet de forskjellige veiaksene.

Observasjonsposten "Tango 2" ble beskyttet kvelden 29.april av BSA. Operasjonen ble nok en gang iverksatt med sju stridsvogner og støtteelementer i den troen at beskytningen ville opphøre

<http://www.folketinget.dk/doc.aspx?/samling/19921/menu/00000002.htm>.

¹⁰¹ Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank*, s. 255-258.

¹⁰² Johansen, T. (s.a.). *Operation Bøllebank*. Lokalisert 28.01.09 i Folkedrab.dk på Verdensveven:

<http://www.folkedrab.dk/sw59117.asp>.

¹⁰³ Krøjgaard, B. O. (22.10.2002). *Operation Bøllebank*. Upublisert CD-rom. Master Gunner Conference, Leopoldsborg, Belgia, 2002.

som tidligere når de nærmet seg frontlinjen. Da styrken gjennomførte koordinering ved Saraci kl 2315 ble de beskutt av BSA til tross for at de hadde belysning på kjøretøyene og synlige FN-flagg. Møller ga ordre om å rykke frem for å støtte OP Tango 2. På vei frem ble styrken gjentatte ganger beskutt av artilleri. Etter 15–20 minutters beskytning fra Sekrovici-brigaden nådde de landsbyen Kalesija hvor de også ble beskutt av direkteskytende våpensystemer (panservernkanoner og missiler) som hadde kapasitet til å slå ut stridsvognene. Oberstløytnant Møller ga da orde om å bekjempe BSA-styrker som direkte engasjerte FN-styrken. Frem til kl 0100 da danskene trakk seg ut, ble det skutt totalt 72 granater på avstander over 4 000 m fra de danske stridsvognene uten at de ble påført tap.¹⁰⁴ Bosniaserberne oppga senere at de hadde 7 døde og 4 sårende soldater, samt materielle skader.¹⁰⁵

Erfaringene fra perioden rundt operasjon Bøllebank vil være forskjellig avhengig av hvilket ståsted man ser det fra. Møller mener det er liten tvil om at operasjonen ga gjenlyd over hele verden og øket Danmarks internasjonale prestisje. I følge han bidro også operasjonen til en mer håndfast doktrine for fredsstøtteoperasjoner og skapte nye normer for væpnet innsats under FN.¹⁰⁶ Dette kom til uttrykk ved at FN i ettertid skjønnte at det optimale resultatet for en operasjon med å støtte freden blir oppnådd ved å sende robuste avdelinger for å håndheve mandatet.¹⁰⁷ Møller opplevde til tross for et tradisjonelt syn og motstand fra embetsmenn i FN-systemet og høyere offiserer mot stridsvogner i FN-operasjoner, at fikk de respekt og anerkjennelse hos partene og lokalbefolkningen for deres håndfaste operasjonsmodus.¹⁰⁸

Operasjon Bøllebank viste FN og verdenssamfunnet at stridsvognens kapasiteter ikke var utgått på dato. Under militære operasjoner må vi ha kapasiteter som er nødvendig for å kunne håndheve mandat på en effektiv måte overfor parter. Lærdommene fra FN-operasjonene på 1990-tallet bidro til et sterkt FN-mandat i Afghanistan noen år senere.

¹⁰⁴ Krøjgaard, B. O. (22.10.2002). *Operation Bøllebank*.

¹⁰⁵ Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank*, s.276-286.

¹⁰⁶ Ibid., s. 12.

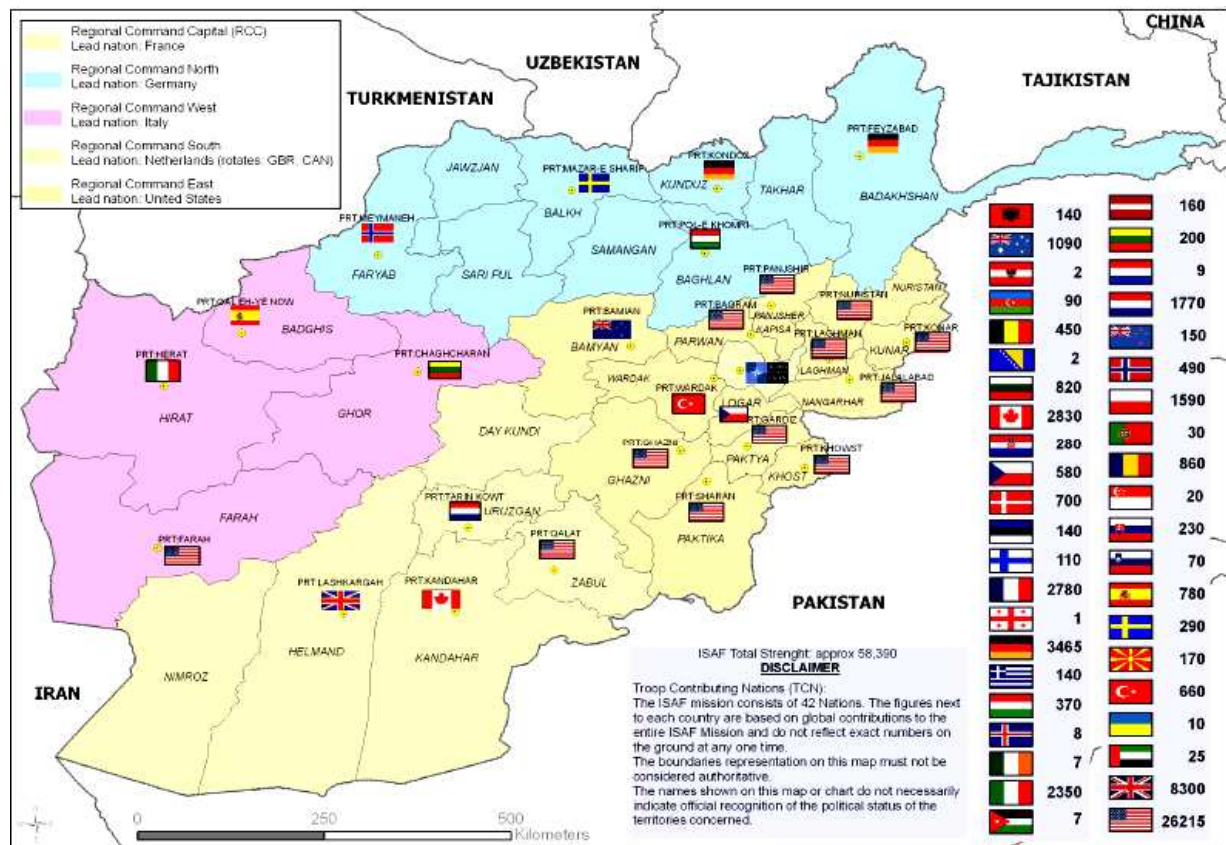
Jakobsen, V. (Desember, 2002). Operation Bøllebank. *Politologiske studier*, 4/4. Lokalisert 28.01.09 på Verdensveven: <http://www.politologiske.dk/artikel12-ps12.htm>.

¹⁰⁷ Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank*, s. 11.

¹⁰⁸ Ibid., s.163.

6.2 Afghanistan og ISAF

Perioden mellom 1994 og utover 2000-tallet var preget av store endringer det internasjonale samfunnet i forhold til de relativt stabile forholdene under den kalde krigen. Her kan nevnes globalisering av terrorisme, frykt for spredning av masseødeleggende våpen og etniske borgerkriger. Konfliktmønstrene endret seg også til å gå fra interstatlige til intrastatlige konflikter.¹⁰⁹

Figur 11. Lokalisering av ISAFs regionkommandoer og *provincial reconstruction teams* (PRTs) i Afghanistan pr 8. mai 2009.¹¹⁰

ISAF har vært deployert under godkjenning av FNs Sikkerhetsråd siden 2001, og er en koalisjon av frivillige stater som har et fredsopprettende mandat under kapittel VII av FN Charteret.¹¹¹ Siden NATO overtok kommandoen av ISAF i 2003 har NATOs hovedrolle i Afghanistan vært å assistere myndighetene i utøvelse og utvidelse av autoritet og påvirkning i landet, for å støtte gjenoppbygning og effektiv styring. Alliansen har i dag tilstedeværelse over hele landet med ca.

¹⁰⁹ Østerud, Ø. (2007). *Statsvitenskap: innføring i politisk analyse*. (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget, s. 274-284.

¹¹⁰ NATO SITCEN Geo Branch. (08.05.2009) *Afghanistan. ISAF RC and PRTs locations*. Lokalisert 13.05.09 på Verdensveven: http://www.nato.int/isaf/docu/epub/maps/graphics/afghanistan_prt_rc.pdf.

¹¹¹ NATO. (27.03.2009). *NATO's role in Afghanistan*.

50 000 soldater fra 41 land.¹¹² Et sammensatt mandat bidrar til at oppgavene spenner seg fra utvikling av infrastruktur til ivaretagelse av sikkerhet med krigføring i den andre enden. Den væpnede konflikten karakteriseres som en stabiliseringsoperasjon som normalt gjennomføres ved lavere konfliktnivåer enn strid mot irregulære og regulære styrker.¹¹³ I perioder har det likevel vært omfattende stridshandlinger mot opprørere og Taliban. Mekaniserte stridskjøretøy har i den forbindelsen vært brukt for å ivareta sikkerheten gjennom selvstendige operasjoner eller i samarbeid med afghanske sikkerhetsstyrker.

Sikkerhetssituasjonen bedret seg generelt frem til 2005. Deretter kan det på visse områder virke som opprørbevegelser, Taliban og kriminelle grupperinger har hatt en fremgang når man ser isolert på antall angrep mot ISAF, sivilbefolkningen og afghanske sikkerhetsstyrker. Dersom ikke afghanske sikkerhetsstyrker og ISAF klarer å bedre sikkerheten for befolkningen i deler av landet, kan befolkningens støtte til de afghanske myndigheter og ISAF bli redusert.¹¹⁴ Økt trussel har ført til et større behov for pansrede kjøretøy i visse situasjoner. Kapasitetene til mekaniserte stridskjøretøy er på nytt aktualisert, fordi vi kan føre striden mer på våre premisser og på avstander som fienden ikke kan påvirke oss i større grad.

Norge har deltatt med mekaniserte enheter siden 2003. Telemark Task Force var den første norske avdelingen som brukte CV-90 utenlands i Kabul.¹¹⁵ I 2006 ble den norske stridsgruppen i Kabul terminert og de ble overført til den norske, hurtige reaksjonsstyrken i Mazar-e-Sharif (MeS). Den norske reaksjonsstyrken var i kamphandlinger med CV-90 i to operasjoner; Harekate Yolo II (HY II) høsten 2007 og Operasjon Karez våren 2008.¹¹⁶ De norske stormpanservognene ble tatt ut av operativ drift sommeren 2008. Forsvarssjef Sverre Diesen uttalte at stormpanser-

¹¹² Ibid.

¹¹³ Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*, s. 26.

¹¹⁴ Lurås, H. (04.05.2009). *Afghanistan: når blir det fred?* Oslo: NUPI. Lokalisert 15.05.09 på Verdensveven: http://hvorhenderdet.nupi.no/artikler/2008_2009__1/afghanistan_naar_bli-det_fred.

¹¹⁵ Løvhaug, G. (22.11.2003). *Høyt tempo i Kabul*. Lokalisert 05.05.09 i Forsvarnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/start/article.jhtml?articleID=61041>.

¹¹⁶ Aass, H. O og Bakkeli, T. (07.11.2007). *Norske 20-åringer påførte Taliban tap*. Lokalisert 10.05.09 i Verdens Gangs database på Verdensveven: <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=183329>.

Schiager, E. (27.05.2008). *Norske stryker i kamper*. Lokalisert 11.05.09 på Forsvarets intranett: <http://intranett.mil.no/start/innhold/soek/artikkel.jhtml?articleID=756913>.

Sandberg, H. (26.05.2008). *Norske soldater i harde kamper*. Lokalisert 20.05.09 i NRK på Verdensveven: <http://www1.nrk.no/nett-tv/indeks/133109>.

Veum, E. (06.11.2007). *Hardeste kamper siden 2. verdenskrig*. Lokalisert 20.05.09 i NRK på Verdensveven: <http://www1.nrk.no/nett-tv/indeks/112478>.

vognene ikke skulle inngå i det norske bidraget i Meymaneh, og at det ikke ville være aktuelt å bruke infanteristyrken i offensive oppdrag.¹¹⁷

Danske styrker har blant annet de siste årene operert i Helmand-provinsen sør i landet. Sikkerhetssituasjonen sør og øst er vanskeligere enn i de nordlige deler av landet. ISAFs styrker ofte er i strid med geriljastyrker og Taliban. Danske bidrag har blant annet bestått av oppklaringsstyrker og en mekanisert bataljonstridsgruppe. I november 2007 ble stridsvogner sendt nedover for å støtte operasjonene.

Til tross for at konfliktene har forskjellig karakter viser begge eksemplene at mekaniserte stridskjøretøy kan operere blant sivil befolkning innenfor et eskaleringsnivå som spenner seg fra fred til krig. Fra et taktisk synspunkt ser det ikke ut som forskjellene er vesentlige.

6.3 Mobilitet

Jeg skal nå vise hvilken betydning mobilitet har hatt for operasjonene i Bosnia og Afghanistan. Mobilitet vil relateres til mekaniserte stridskjøretøy som opererer blant sivil befolkning og erfaringer som er gjort.

6.3.1 Bosnia 1994

Terrenget i det tidligere Jugoslavia er varierende og kupert. Infrastruktur og kommunikasjonslinjer varierte fra asfalterte motorveier til gruslagte kjerreveier. Avdelingene måtte være i stand til å forflytte seg innefor store områder i operasjonsområdet.

Oberstløytnant Henning Frantzen tjenestegjorde som sanitetstroppssjef i det norske sanitetskompaniet i UNPROFOR i 1993–94. Troppen bestod av åtte Sisu pansrede hjulgående ambulanser og seks M-113 pansrede ambulanser på belter.¹¹⁸ Evakueringsprinsippet som var gjeldene i den norske hæren på den tiden gikk ut på at hjulgående skulle støtte hjulgående og beltegående skulle støtte beltegående. Prinsippet var basert på at man skulle ha samme beskyttelse, enten det var en manøver eller en taktisk støtteavdeling. Med bakgrunn i erfaringene fra trening og øving i Norge hvor evakueringsavstandene var relativt korte, var erfaringene fra

¹¹⁷ Fjelddalen, H. (03.06.2008). *Gal fremstilling av norske styrker*. Lokalisert 18.05.09 på Forsvarets intranett: <http://intranett.mil.no/start/innhold/soek/artickle.jhtml?artickleID=758696>.

Bosnia mindre gode. De opererte over langt større avstander. Selv om prinsippet ble forsøkt realisert, gikk de bort fra det av praktiske årsaker. Frantzen mente man ikke kunne stole på den tekniske standarden til M-113 vognene. Derfor ble Sisu brukt på alle oppdrag over lengre avstander, uavhengig om avdelingen som de støttet hadde hjul eller belter. En annen fordel som Frantzen dro frem ved bruk av Sisu kontra M-113 var en mer skånsom transport av pasientene. Selv om de støttet mekaniserte avdelinger hvor de fleste av kjøretøyene var på belter, valgte de å evakuere med hjulambulanser, fordi det var mer komfortabelt for pasientene.¹¹⁹ M-113 vognene ble ofte brukt som sanitetsplasser i forbindelse med observasjonsposter og andre statiske posisjoner.

Imidlertid opplevde de også begrensninger med Sisu hjulambulanser, kontra pansrede beltekjøretøy. Enkelte steder var veibredden så smal at de kunne bli sittende fast i trange gater når de skulle runde hushjørner. Dette kunne være et sikkerhetsproblem, fordi avdelingen som de støttet fortsatte videre uten sanitetsstøtte. Sanitetspersonellet ble da overlatt til seg selv uten ytterligere sikringsstyrker.¹²⁰ Et annet moment som Frantzen trakk frem var trafikkulturen når man opererte blant sivil befolkning. Han anså ikke det som et problem så lenge de kjørte fornuftig og ikke ble oppfattet å være en trafikkfare. Samtidig trakk han frem at briter og franskmenn i enkelte områder var upopulære, fordi deres trafikkultur hadde medført sivile påkjørsler og skader.

Sanitetskjøretøy er ikke en del av min definisjon av mekaniserte stridskjøretøy, men er tatt med for å vise overføringsverdi fra pansrede sanitetskjøretøy relatert til mekaniserte stridskjøretøy.

Frantzens utfordringer er ikke i større grad omtalt i Møllers bok "Operation Bøllebank". Det kom heller ikke frem at danskene hadde store utfordringer med taktisk mobilitet til Leopard 1-stridsvognene. Inntrykket er snarere det motsatte. En stor utfordring var imidlertid operasjonell mobilitet og de logistiske utfordringer som innebar å forflytte stridsvognene fra Beograd til Tuzla. Her brukte de både trekkvogner og landgangsfartøy. De siste 400 km fra Split til Tuzla kjørte stridsvognene for egen maskin. Tidligere rekognosering hadde vist at tunnelene var for smale, slik

¹¹⁸ Frantzen, H. A. (2009). *Sanitetstroppssjef i NORMEDCOY/NORDBN/UNPROFOR i 1993-94*. Intervjuet av Einar Aarbogh i Oslo 24.02.09.

¹¹⁹ Ibid.

at svenske ingeniører måtte utvide de før stridsvognene ankom området.¹²¹ Det kom også frem at taktisk mobilitet til de tunge, pansrede kjøretøyene kunne bli begrenset ved at enkelte bruer i operasjonsområdet ikke tålte vekten av kjøretøyene. Likevel er det et faktum at de måtte reparere de veier som fikk skader etter at stridsvognene hadde vært i området. Møller nevnte også at han ofte måtte ut og snakke med bønder, fordi stridsvognens manøver og stillingsgang hadde påført skader på eiendom og jordbruksarealer. Det løste seg som regel ved at de lokale fikk en form for kompensasjon.¹²² Gjennom intervjuet kom det også frem at Møllers inntrykk av skader på veisystemene var mindre for stridsvogner som hadde stålbelter med gummiputer, kontra andre lett pansrede beltekjøretøy som kjørte med rene stålbelter.¹²³

6.3.2 Afghanistan og ISAF

Infrastruktur og kommunikasjonsmidler er svært dårlig utbygd i store deler av Afghanistan. Det finnes ingen jernbane og alt av forsyninger må flys inn eller transporteres med lastebiler fra landene omkring. I områdene hvor norske og danske styrker opererer er veier av varierende standard. Det er gode muligheter for å benytte terrenget uten å gjøre for mye skade på sivil infrastruktur.

Kaptein Geir Pettersen var kompanisjef i den norske, hurtige reaksjonsstyrken (NOR QRF IV) i ISAF. Styrken skulle være i stand til å løse oppdrag innenfor hele området til Regionkommando nord. Det kunne medføre lange forflytninger før de kom frem til selve området hvor oppdraget skulle løses. Pettersen mente at de lange avstandene ikke var gunstig for CV-90 i en QRF-rolle hvor hurtighet i fremføring var avgjørende. Han var også av den formening at det ikke var noe fungerende logistikkonsept for stormpanservognene da de kom ned til området. Som eksempel tok han frem mangel på tilstrekkelige bergingsressurser og trekkvogner i den militære organisasjonen i Regionkommando nord.¹²⁴ Pettersens presiserte i ettertid at han var skeptisk til operasjonell mobilitet i en QRF-rolle, men positiv til taktisk mobilitet¹²⁵

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank*, s. 199, 212.

¹²² Ibid., s. 246, 251, 275.

¹²³ Møller, L. R. (2009). *NK bataljon i NORDBN/UNPROFOR i 1994*. Intervjuet av Einar Aarbogh pr e-post 08.03.09.

¹²⁴ Pettersen, G. (2009). *Kpsjef NOR QRF IV i 2007-08*. Intervjuet av Einar Aarbogh på Rena 17.02.09.

¹²⁵ Pettersen, G. (14.05.2009). *Kommentarer på funn og analyse*. Upublisert e-brev. Oslo, 2009.

Oberst Kjell Inge Bækken var sjef for hele den norske QRF styrken i den påfølgende kontingenten NOR QRF V. I motsetning til Pettersens syn på operasjonell mobilitet, mente han at CV-90 fungerte godt i det området hvor vogna både hadde taktisk og operasjonell mobilitet. Bækken påpekte også de utfordringer de møtte med tanke på manglende bergings og transportkapasitet med trekkvogner. De løste det blant annet ved hjelp av sivile innleide kontraktører.¹²⁶

Løytnant Eivind Røysland var nestkommanderende i tropp 1 i kompaniet til Pettersen. I likhet med de to andre nevnte også han begrensningen i manøver for CV-90 som manglende bergingskapasitet medførte. "[...] Hvis du skulle få motorhavari på et sted hvor hjulberger ikke kom fram så har du en [...] stor utfordring. Og det betyr at du ikke kan kjøre på de verste områdene hvor du kunne ha tenkt deg i noen tilfeller."¹²⁷ Han trakk også frem muligheten for å benytte seg av den tyske bergepanseren i Camp Marmal dersom ikke bergingen var for langt unna leiren. Imidlertid mente han fleksibiliteten som belter har er større enn begrensningene, fordi i mange i "mange av dalførene der nede så er du bundet av den ene veien som går inn og ut. Det er bare den ene veien, og mens med belter har du altså i stor grad til å kjøre over fjellkammen istedenfor."¹²⁸

Røysland tok også frem "bobleprinsippet" som en proaktiv måte på nytte den taktiske mobiliteten til CV-90 i det nordafghanske landskapet. Istedenfor å skjule seg som de var vant til fra trening og øving i Norge, valgte de å stille seg på høydedragene og få kontroll i området. Så lenge de var i stand til å forlytte vognene med en viss boble rundt seg, kunne hjulkjøretøyene forflytte seg langs veisystemene med en bedre situasjonsforståelse og sikkerhet.¹²⁹ Kompanisjef Pettersen understreket også handlefriheten som CV-90 ga når de kunne operere ute i flankene. De fikk et helt annet innsyn, varsling fra høydedrag og kontroll på lange hold enn hva som var mulig med hjulkjøretøyene som i større grad var bundet til veiene. Han mente også de fikk en bedre synergieffekt mellom CV-90, bombekastere, skarpskyttere og ildledere når de utnyttet flankene med stormpanservognene. Pettersens hadde også generelt gode erfaringer med Iveco. Panserbilen hadde god mobilitet i terrenget så lenge man kjørte mest mulig rett opp og ned skråningene, men han påpekte veltefaren når de kjørte i sidehellinger og i trange daler. Allikevel mente han at det var behov for et hjulkjøretøy med tilsvarende kapasiteter som en beltegående

¹²⁶ Bækken, K. I. (2009). *Sjef NOR QRF V i 2008*. Intervjuet av Einar Aarbogh på Rena 16.02.09.

¹²⁷ Røysland, E. (2009). *NKtr/NOR QRF IV i 2007-08*. Intervjuet av Einar Aarbogh på Rena 09.02.09.

¹²⁸ Ibid.

plattform, fordi belter kunne virke truende og man fikk større operasjonell forflytningsevne med hjulgående kjøretøy. Videre mente han at slitasjen på veisystemene fra CV-90 var minimal når det var opphold og tørre veier.¹³⁰

Oberstløytnant Kim Kristensen var sjef for stridsgruppen BG C i den britiske sektoren i Helmand i Sør-Afghanistan. Gjennom intervjuet kom det frem at danskene så på logistikken til mekaniserte stridskjøretøy som utfordrende dersom de skulle operere i ørkenområdene. Når de ikke fikk dette oppdraget, men isteden kunne operere ut i fra Camp Bastion ble utfordringene mindre med tanke på logistikk, drivstoff og reservedeler. Kristensen fortalte at forsyningene nesten kunne flys inn rett til basen.¹³¹

Det kom også frem gjennom intervjuet med Bækken at de hadde diskusjoner med tanke på at stormpanservogner kunne ødelegge sivil infrastruktur. Han mente dette gikk på holdning og moral. ”Vi snakket alltid om å gjøre minimal med skade på sivil grunn. Dette er et utarmet land og da skal vi ikke komme med våre kjøretøy og ødelegge mer enn det som strengt tatt var nødvendig.”¹³² Han forklarte at de i enkelttilfeller kjørte omveier for å unngå å kjøre over stikkrenner, steingjerder eller kulverter som ville ha blitt ødelagt dersom de passerte med vognene. De var der for å vinne befolkningens tillit. Derfor var det viktig at de påførte minst mulig skade på sivil infrastruktur. Dersom de ødela noe prøvde de å rydde opp etter seg så godt som mulig. I likhet med Bækken understreket Røysland at skader på infrastruktur ble vurdert i forbindelse med bruk av stormpanservogner. Imidlertid var de der utenfor vekstsesonen og da ble skader på jordbruksområdene vurdert som minimale.¹³³

Oberst Yngve Odlo ledet en stridsgruppe i den multinasjonale brigaden i Kabul i 2004–05. I likhet med Frantzens erfaringer i Bosnia, var hans inntrykk at det var mange som var skeptiske til beslutningen om å ta med M-113 vogner til Kabul. Dette skyldes blant annet dårlige erfaringer

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Pettersen, G. (2009). *Kpsjef NOR QRF IV i 2007-08*.

¹³¹ Kristensen, K. (2009). *Mekinfkpsjef i UNCRO 1995 og BG Com i BG Center, Helmand, 2007-08, ISAF*.

Intervjuet av Einar Aarbogh i Oslo 17.04.09. Kristensen poengterte i intervjuet at de danske M-113 G3 i var en del av hans forståelse av mekanisert stridskjøretøy, siden de var oppgraderte. Danskene brukte blant annet disse vognene før de fikk ned stridsvognene i november måned.

¹³² Bækken, K. I. (2009). *Sjef NOR QRF V i 2008*.

¹³³ Røysland, E. (2009). *NKtr/NOR QRF IV i 2007-08*.

med driftssikkerheten til vognene.¹³⁴ Før de reiste fra Norge fikk vognene påmontert gummibelter isteden for de tradisjonelle stålbeltene. Erfaringene var positive. Odlo mente de kunne manøvrere i Kabul by nesten på lik linje med et vanlig feltkjøretøy, fordi en stor del av støyen og vibrasjonene forsvant med gummibeltene. På den annen side påpekte han likevel muligheten for å ødelegge infrastruktur dersom man dro inn i de verste slumområdene med store, tunge kjøretøy ved at hushjørner og annen dårlig infrastruktur kunne bli ødelagt.¹³⁵

Et intervju som ble gjennomført med en sivil afghaner (Anonym A) i Uruzgan-provinsen kan bidra til å nyansere inntrykket for skader på infrastruktur relatert til mekaniserte stridskjøretøy.¹³⁶ Anonym A sa lokalbefolkningen i svært stor grad opplevde at mekaniserte stridskjøretøy ødela veinettet, bruene, demninger og vanningskanaler, men så lenge ISAF gjorde opp etter seg skapte dette ikke noen problemer.¹³⁷ Anonym A hevdet også at bruken av mekaniserte stridskjøretøy ikke hadde ført til alvorlige konflikter mellom lokalbefolkning og ISAF, med unntak av irritasjonsmomentet. Det kom ikke nøyaktig frem hva han la i det. Han fortalte også at barna lærte seg å holde avstand til kjøretøyene. ”Foreldre vet at mekaniserte stridskjøretøy med skalkede luker har begrensede observasjonsmuligheter og kan derfor utgjøre fare selv om det gjennomføres en vennlig patrulje.”¹³⁸ Anonym B bor i Faryab-provinsen og jobber som kjøpmann.¹³⁹ Gjennom samtalen kom det frem at befolkningen skjønnte at mekaniserte stridskjøretøy var nødvendig for å bedre sikkerheten, men en mulig negativ virkning kunne være skader på veier og gater som var forårsaket av tunge beltekjøretøy.¹⁴⁰

6.4 Beskyttelse

Mekaniserte stridskjøretøy gir relativ god beskyttelse mot håndvåpen, miner og IED. De beskytter egne styrker, samtidig som de i spesielle situasjoner kan brukes til evakuering av sivile. Debatten om pansring har flere sider, men det kan virke som vi går i retning av at stadig flere kjøretøy får panserbeskyttelse i utenlandsoperasjoner for redusere tap av personell.

¹³⁴ Odlo, Y. (2009). *Sjef BG-3/KMNB i 2004-05*. Intervjuet av Einar Aarbogh i Oslo 17.02.09.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Hans forståelse av mekaniserte stridskjøretøy innlemmet imidlertid også YPR (nederlandsk versjon av M-113), Bushmaster og Padria (Sisu) med fjernstyrt våpenstasjons på taket, siden dette er kjøretøy som brukes av de nederlandske styrkene i området.

¹³⁷ Anonym A. (2009). *Sivil afghaner i Uruzgan*. Teamet kan også relateres til faktoren persepsjon, men er bevisst valgt å legges under faktoren mobilitet, fordi funnene etter min oppfatning passer best inn under denne faktoren.

¹³⁸ Anonym A. (2009). *Sivil afghaner i Uruzgan*.

¹³⁹ Informanten hadde problemer med å forstå begrepet mekaniserte stridskjøretøy, men skjønnte hva en CV-90 var for en type kjøretøy, for det hadde han selv sett. Han refererte til slike kjøretøy som tanks og differensierte ikke mellom hjul og belter.

6.4.1 Bosnia 1994

I Bosnia var det krig mellom partene selv om de hadde akseptert FNs tilstedeværelse. Behovet for pansring var ansett som nødvendig siden FN-styrker hadde opplevd å bli truet eller beskyttet av partene. Minefaren var også stor i enkelte områder.

Møller opplevde på sin første rekognoseringstur i desember 1993 at situasjonen i området ikke kunne karakteriseres som fredelig. Partene respekterte verken våpenhvilen eller FN-styrken. En rapport som han fremsendte til Hærens Operative Kommando beskrev situasjonen slik:

SITUASJONEN I Bosnien er der krig. Englænderne har betegnet innsettelsen som en campaign på linie med Falkland og Desert Storm og uddeler ud over FN-medaljen en campaignmedalje. Dette er medtaget for å beskrive alvoret i situasjonen.

VURDERING Det danske personell skal indsættes i krig. Der er ikke tale om en fredsbevarende operation, ej heller krigsliknende forhold, men krig. [...].¹⁴¹

Trusselen som var i området tilsa at pansring var en nødvendig for å gi best mulig beskyttelse for eget personell. Selv om ikke generalmajor Andersen var tett involvert i beslutningen med å sende stridsvogneskadronen ned til Tuzla, var det hans klare overbevisning at stridsvognene ville innebære økt beskyttelse for soldatene.¹⁴²

Oberstløytnant Frantzen fortalte at beslutningen om å operere pansret ikke medførte stor debatt før avreise hjemme i Norge. ”Jeg tror det var opplagt og føltes så naturlig at vi måtte operere fra pansret kjøretøy at det egentlig ikke ble stilt så mye spørsmål [...] ved det.”¹⁴³ I samme intervju understreket han også risikoen for å kjøre på miner i operasjonsområdet. Allerede en uke etter at de hadde fått Sisu ambulansene ned til området, reddet de svensker som hadde kjørt på miner. Gjennom disse ulykkene fikk de også demonstrert at vognene fungerte og ga den beskyttelsen som de hadde håpet på. Et annet moment som Frantzen nevnte var at de tok større kalkulererte risiko når de var pansret enn upansret når de var ute på oppdrag. Ofte opplevde de å bli stanset av partenes kontrollposter, og nektet passering av forskjellige årsaker. Det faktumet at de var pansret gjorde at

¹⁴⁰ Anonym B. (2009). *Sivil afghaner i Faryab*.

¹⁴¹ Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank*, s. 197.

¹⁴² Andersen, J. B. (2009). *COS i UNCRO 1994-95 og DCOS OPS/ISAF HQ i 2006-07*. Intervjuet av Einar Aarbogh på Jørstadmoen 19.02.09.

¹⁴³ Frantzen, H. A. (2009). *Sanitetstroppssjef i NORMEDCOY/NORDBN/UNPROFOR i 1993-94*.

de enkelte ganger kunne slå seg igjennom kontrollpostene uten å åpne ild, siden de hadde kjøretøy som ga beskyttelse. Det ville ifølge Frantzen ikke ha vært mulig dersom de hadde vært upansret.¹⁴⁴

6.4.2 Afghanistan og ISAF

Truslene i Afghanistan er forskjellig fra Balkan. Det er vanskelig å beskytte seg mot improviserte bomber og miner. I nord har hovedtrusselen vært IED, mens i sør har trusselen i en viss grad omfattet bakhold kombinert med IED og miner. Frem til nå i studien kan det se ut som mekaniserte stridskjøretøy gir bedre beskyttelse enn lettpansrede hjulkjøretøy.

Bækken opplevde som QRF-sjef at mekaniserte stridskjøretøy hadde god styrkebeskyttelse. ”Både igjennom fysisk gjennom forhold til mannskapene som sitter på vogna, men også i forhold til videre perspektiv i styrkebeskyttelse. [...] Du inngir respekt overfor en motstander når du kommer med den type kapasiteter som en CV-90 gjør.”¹⁴⁵ Muligheten for å kjøre på miner i Afghanistan var tilstede. Bækken trakk i forbindelse med diskusjonen om fysisk beskyttelse frem mulige ulykker med miner og fordelene med den fysiske beskyttelsen til vogna.

Den gir tilstrekkelig beskyttelse. Skulle man gå på en veibombe [...] som ikke var av de største typene så ville dette normalt gå bra. Det samme med troops in contact, med ambushes og sånne ting, så var en CV-90 god for mannskapene om bord og den er i videre forstand som jeg sier god for hele styrken for den gir et signal til Taliban om at vi har kampkraften.¹⁴⁶

Selv om Norge gjennomfører skarpe operasjoner i Afghanistan er nasjonen i fred og den politiske viljen til å ta tap oppfattes som begrenset. Derfor mente Odlo at beskyttelse var et viktig poeng og med dagens teknologi betydde det mekaniserte stridskjøretøy. Videre erfarte Odlo i Kabul at helpansrede hjulkjøretøy kunne føre til at man mistet kontaktdimensjonen med befolkningen. Selv om de beskyttet mot IED og miner, mente han at det var kontaktdimensjonen med lokalbefolkningen som var det avgjørende. ” [...] Du må også tørre å ta av deg beskyttelsen og si ”Okay, her er jeg!”, fordi du kommer [...] med gode hensikter.”¹⁴⁷ Samme syn hevdet også Frantzen hvor han mente vi må ta kalkulererte risiko med å operere upansret når oppdraget tilsier det.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Bækken, K. I. (2009). *Sjef NOR QRF V i 2008*.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Odlo, Y. (2009). *Sjef BG-3/KMNB i 2004-05*.

For det ligger altså [...] en risiko i at hvis vi blir for avhengig av utelukkende pansret materiell og hvis vi har en veldig høy sikkerhetsprofil, så avslører vi egentlig vår risikoaversjon.[...] En utilsiktet bieffekt kan være at vi signaliserer svakhet isteden for robusthet. Altså en mental svakhet [...] ved at vi ikke aksepterer egne tap. Og som sagt kontakten mot sivilbefolkningen blir dårligere hvis man kun opererer fra pansret.¹⁴⁸

Generalmajor Robert Mood hevdet nylig i en artikkel i Dagbladet at ”pansring er bare ett av mange passive virkemidler hvis betydning ikke må overvurderes.”¹⁴⁹ Mood er kritisk til den ofte ensidige debatten, pansring eller ikke pansring, av kjøretøy i utenlandsoperasjoner. Han poengterte at panser øker vekten og gir dårligere manøverevne, som kan være kritisk dersom man må reagere raskt for å komme seg bort fra et sted. Videre mente han at vektøkning kan føre til at små kjerreveier ikke kan nyttes hvor det var større mulighet for å sette seg fast. Resultatet er økt risiko. Generalmajoren trakk frem flere argumenter mot pansring. Utfordringene var flere: Å få ut personer som sitter fast i pansrede kjøretøy etter en mineeksplosjon, trykket som oppstår inne i et pansret kjøretøy dersom en mine går av under det og effekten av panserbrytende ammunisjon som penetrerer pansringen. Som en kontrast til hans kritiske syn på pansring avsluttet likevel Mood artikkelen med:

Hvis soldatene kunne velge, er jeg trygg på at de ville ønske seg lette upansrede biler, pansrede biler og tyngre panserkjøretøy side om side på leirens parkeringsplass slik at de stod fritt til å velge det kjøretøyet som best innfrir svaret på de mange spørsmål.¹⁵⁰

Journalist Hundevadt trekker frem også frem beskyttelsen som ligger i pansrede beltekjøretøy, men ser det fra et annet synspunkt. I løpet av perioden kontingenten til Kristensen var i Helmand ble seks danske M-113 vogner rammet av miner eller IED. Foruten sjokkvirkningen ga pansringen tilstrekkelig beskyttelse slik at soldatene unngikk å bli hardt skadet.¹⁵¹ I samme bok trekker Hundevadt frem et eksempel hvor en upansret feltvogn blir rammet av en IED hvor hele fronten blir sprengt bort.¹⁵² I dette tilfellet ble vognføreren alvorlig skadet i foten, mens sidemannen slapp fra det uten fysiske skader.

¹⁴⁸ Frantzen, H. A. (2009). *Sanitetstroppssjef i NORMEDCOY/NORDBN/UNPROFOR i 1993-94*.

¹⁴⁹ Mood, R. (19.04.2009). Å gjemme seg bak panserstål øker risikoen dersom det blir et ukritisk og endimensjonalt svar på selvmordsbombere. *Dagbladet* [Oslo], s. 4-5.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Hundevadt, K. (2008). *I morgen angriber vi igen*, s. 178.

Den danske M-113 G3 er en oppgradert versjon i forhold til de fleste norske M-113 vogner. Funnet er tatt med for å synliggjøre forskjellen mellom panserkjøretøy med belter og hjul.

¹⁵² Hundevadt, K. (2008). *I morgen angriber vi igen*, s. 155.

Tre soldater i major Johannesens eskadron kjørte med sitt hjulpansrede oppklaringskjøretøy på en mine under forflytning til Musa Quala. Til tross for pansringen ble alle tre skadet og evakuert til basen med helikopter. Bilen var ikke kjørbær, men siden den stod i et minefelt ble bilen og materiellet ødelagt av egne styrker for at Taliban ikke skulle få tak i utstyret.¹⁵³

Når en ulykke har skjedd er det ofte behov for hurtig evakuering av sårede til sanitetsinstallasjon. Anonym A trakk frem et poeng som de andre intervjupersonene ikke nevnte. I forbindelse med medisinsk evakuering kunne mekaniserte stridskjøretøy stort sett kjøre raskeste vei uten å ta for mange sikkerhetsmessige hensyn¹⁵⁴

Selv om danskene har mistet personell i forbindelse med veibomber og miner er det liten tvil om at panserbeskyttelse har reddet flere soldater, til tross for at materielle skader har i noen tilfeller vært omfattende.¹⁵⁵

6.5 Ildkraft

Mekaniserte stridskjøretøy har våpensystemer med forskjellig ildkraft og ammunisjonstype. Plattformene gir mulighet for fleksibel tilnærning i situasjoner uten at det er nødvendig å åpne ild. Karakteristika er hurtig virkning, lang rekkevidde og nøyaktighet som kan redusere graden av utilsiktede ødeleggelser (*collateral damage*).

6.5.1 Bosnia 1994

UNPROFOR hadde innledningsvis ikke avdelinger med kapasiteter til å håndheve FN-mandatet som hadde urealistiske politiske målsetninger. Ildstøtte måtte i stor grad planlegges med bruk av fly fra NATO hvor det var militære og politiske føringer og begrensninger.

Da det ble kjent at danske stridsvogner skulle deployeres til Tuzla gjorde både bosniaserberne og rest-Jugoslavia alt for å forhindre at FN skulle få vognene inn i området. Den offisielle anken

¹⁵³ Johannesen, L. U. (2008.) *De danske tigre*, s. 84-89.

¹⁵⁴ Anonym A. (2009). *Sivil afghaner i Uruzgan*.

gikk ut på at UNPROFOR var en fredsstyrke og ikke hadde behov for stridsvogner. Imidlertid er det rimelig å anta at den uoffisielle begrunnelsen var at stridsvognene ville bryte monopolet til tunge våpen for de bosnisk-serbiske styrkene i området.¹⁵⁶ Dermed ville maktballansen i området endre seg i disfavør til bosniaserberne. Frantzen synes å støtte opp om dette synet. Etter FN målestokk syntes han at UNPROFOR var en relativt potent fredsbevarende styrke sammenliknet med tidligere FN-misjoner. Han oppfattet at det var et sentralt poeng, spesielt for bosniaserberne, å sørge for at UNPROFOR var så svak som mulig. De aksepterte tankegangen om beskyttelse av sivilbefolkningen, ”men ønsket ikke en styrke som ble så sterk at den kunne stå i veien for egne målsetninger.”¹⁵⁷

UNPROFORs styrker opplevde flere ganger å bli beskutt, selv om de var en FN-styrke. Artilleribeskytningen av Tuzla lufthavn 17. april førte til at operasjon Bøllebank ble utløst og stridsvognene gikk i stilling, klar til å besvare ilden dersom de selv ble beskutt.¹⁵⁸ Når beskytningen fra BSA også opphørte de neste tre gangene kan det tyde på at stridsvognene innledningsvis hadde en avskrekkende virkning.¹⁵⁹

Operasjon Bøllebank har vist hva mekaniserte stridskjøretøy, i dette tilfellet stridsvogner med mørkekapasitet (termisk sikte), kan utrette mot en regulær motstander og hvilken effekt som kan oppnås, selv med en restriktiv ROE. Tidligere forsvarsminister i Danmark, Hans Hækkerup, beskrev operasjon Bøllebank og muligheten for å benytte seg av selvforsvarsretten som viktig i FN-operasjoner.¹⁶⁰

From a purely military point of view, it could have been a sound decision to take out the Serb tanks. From a political viewpoint, however, it would have been very damaging. It would have threatened the impartiality of the UN forces in Bosnia-Herzegovina. The tank crews did the right thing. Even in the heat of battle they adhered to the UN rules of engagement. They understood the political nature of their mission.¹⁶¹

¹⁵⁵ Dansk Panser. (11.01.2009). *Alle pansrede kjøretøjer kan sprænges*. Lokalisert 01.05.09 på Verdensveven: <http://www.danskpanser.dk/Nyheder/2009/090111-1.htm>.

¹⁵⁶ Johansen, T. (s.a.). *Operation Bøllebank*.

¹⁵⁷ Frantzen, H. A. (2009). *Sanitetstroppssjef i NORMEDCOY/NORDBN/UNPROFOR i 1993-94*.

¹⁵⁸ Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank*, s. 263.

¹⁵⁹ Ibid., s. 266-267.

¹⁶⁰ Forsvarsministeriet. (2009). *Formand for Forsvarskommissionen af 2008, fhv. minister Hans Hækkerup*. Lokalisert 28.04.09 på Verdensveven: <http://www.fmn.dk/Forsvarskommissionen/Formanden/Pages/default.aspx>.

¹⁶¹ Hækkerup, H. (1995). Peacekeeping- a Danish perspective. *International Defence Review, Defence '95*, 103.

Møller nevnte som nestkommanderende i NORDBN et annet aspekt av operasjonen. I boken kom det frem at de startet på laveste del av eskaleringsstigen med hovedlys på og synlige FN-flagg for å vise tydelig tilstedeværelse. Normalt var det tilstrekkelig for å stanse urolighetene, men ikke kvelden 29.april. Stridsvognene ble nødt til å bekjempe BSA-stillinger som beskjøt dem for at beskytningen skulle stanse. Gjennom intervjuet fremhevet Møller at det var enklere å forholde seg til ROE og folkeretten, siden ”en kampvogn med præscision kan nedkjempe en snigskytte på 4 000 m afstand uden collateral damage.”¹⁶²

Kim Kristensen var i 1995 kompanisjef for et mekanisert infanterikompani på M-113 vogner i United Nations Confidence Restoration Operation (UNCRO) i Krajina.

Figur 12. Dansk M-113 G3 DK¹⁶³

Selv om ikke styrken inngikk i UNPROFOR, kan det være med å illustrere den situasjon som man står opppe i når man ikke har tilstrekkelig mandat, ikke har tilstrekkelig utdanning eller har de kapasiteter som er nødvendig for å løse oppdraget. Kristensen påpekte etter hjemkomsten i 1995 problemet med at han ikke hadde stridsvogner, ”[...] fordi jeg opplevde konstant at situasjonen utviklet seg. At den robushet jeg burde ha hatt for å sende klare signaler, både til kroatene og serberne om at vi vil være med at beskytte oss selv, vi vil være med til at sikre at situasjonen ikke eskalere unødvendig.”¹⁶⁴

6.5.2 Afghanistan og ISAF

I motsetning til situasjonen på Balkan i 1994 har ikke Taliban og andre motstandere samme kapasiteter som ISAF. Ildkraften til mekaniserte stridskjøretøy i Afghanistan gjør at striden i større grad kan føres på våres premisser uten at motparten har effektive motmidler.

¹⁶² Møller, L. R. (2009). *NK bataljon i NORDBN/UNPROFOR i 1994*.

¹⁶³ Dansk Panser. (s.a.). *M-113 G3 DK*. Lokalisert 06.05.09 på Verdensveven: <http://www.danskpanser.dk/Baeltekoretojer/M113.htm>.

¹⁶⁴ Kristensen, K. (2009). *Mekinfpksjef i UNCRO 1995 og BG Com i BG Center, Helmand, 2007-08, ISAF*.

Årsaken til at danskene fikk sendt stridsvogner nedover høsten 2007 var at operasjonene ikke hadde ønsket fremgang. De hadde også mistet flere soldater og var under press. Da de fikk stridsvognene til Helmand tok det ikke lang tid før de var i aksjon. Kristensen fortalte:

Og jeg kunne se at våre stridsvogner kunne ramme kirurgisk presist nøyaktig på det tidspunkt jeg ønsket de skulle ramme. Og avstanden i det området de skulle operere i var sublim for stridsvogn. For dybden i den grønne sone [...] var opp til cirka 3 kilometer. [...]. Og det var high ground på hver sin side av den dalsenkning. Så stridsvognene kunne kjøre opp på høydedragene [...] og] skyte ned i dalen når vi hadde positiv ID på Taliban.¹⁶⁵

Hundevadt beskrev stridsvognens fleksible ildkraft slik:

Kampvognens delingsfører, Ulrik Sørensen, kunne fra sin posisjon på ørkenkanten se, at de fundamentalistiske krigere skiftede stiling og åpnete ild mod 1. deling fra en ny vinkel. Han lot sine kampvogner beskyde fjenden med 7.62 mm maskingeværer. Med et enkelt skud med deres 120-mm kanonen hadde den den største effekt: Det fikk talebanerne til at smide deres våben og flygte.¹⁶⁶

Bækkens erfaringer med CV-90 i Afghanistan var gode, også når det gjaldt fleksibiliteten i ildkraften. Selv om ikke han personlig var vognkommandør, hadde han likevel et godt inntrykk av vognas kapasiteter.

[...] De har et våpensystem som gjør at du kan treffe det du sikter på med relativt stor presisjon. De er altså med andre ord treffsikre som gjør at du får mindre collateral damage eller altså tap av tredjeperson som er uskyldig i konflikten. Og det er veldig, veldig viktig. En 30 mm maskinkanon er altså på skalaen mindre eskalerende enn en 500 punds bombe fra et fly.¹⁶⁷

Selv om Bækken mente at CV-90 var en utmerket kapasitet i Nord-Afghanistan, var det etter hans oppfatning ikke behov for stridsvogner i det området siden fienden verken hadde stormpanservogner eller stridsvogner.¹⁶⁸

Å unngå skade på sivile og infrastruktur er et viktig poeng i de operasjonene som nå gjennomføres i Afghanistan. De danske stridsvognenes inntreden førte til at de kunne minimere bruken av flyressurser. Prosessen for å godkjenning for bruk av den offensive ROE ble enklere når høyere

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Hundevadt, K. (2008). *I morgen angriber vi igen*, s. 231.

¹⁶⁷ Bækken, K. I. (2009). *Sjef NOR QRF V i 2008..*

¹⁶⁸ Ibid.

nivå skjønnte at stridsvognene rammet fienden presist på 2 000 meter når de viste seg, og ikke etter 20 minutter med en 500 eller 1 000 punds bombe fra fly.¹⁶⁹

Hundevadt poengterte også presisjonen til stridsvognkanonen som et viktig moment. I motsetning til bombekastere, artilleri og kampfly som var best mot stasjonære mål, kunne stridsvognene beskytte bevegelige mål og levere hurtigere og mer presis ild. Dette var uavhengig om de selv stod i ro eller rykket frem i terrenget. Stridsvognene kunne først skyte når de hadde direkte innsyn mot målet, hvor det ble truffet av første granat. De forårsaket også langt færre ødeleggelser enn flybomber. En panserbrytende granat fra en stridsvogn kunne med stor nøyaktighet slå hull i en mur og rydde et enkelt rom. En flybombe derimot, ville normalt jevne hele bosetningen (compounden) med jorden.

Odlo kom i løpet av intervjuet inn på andre bruksområder enn bare å avgi ild med mekaniserte stridskjøretøy. Etter hans mening var disse kjøretøyene høyteknologiske plattformer som kunne brukes til forskjellige formål. Ikke nødvendigvis i det antall som man trente med under den kalde krigen, ”men enkeltvis både som observasjon, K2IS-node¹⁷⁰ og sette det sammen med andre styrkebidrag. Og der tror jeg vi fortsatt har [...] en god vei å gå for å liksom utnytte potenssialet i de forskjellige plattformene.”¹⁷¹ I løpet av perioden Odlo var i Kabul opplevde de ikke strids-handlinger med CV-90, men likevel brukte de vognene som mobilt dekningsrom, observasjons-plattform og sambandsbærer. Han understreket spesielt fordelene med CV-90 som en observasjonsplattform med termisk sikte og lysforsterkning som på en glimrende måte kunne støtte en personellstyrke som opererte til fots.¹⁷²

Taliban kjente fra tidligere konflikter godt til bruk av mekaniserte stridskjøretøy som løste oppdrag fra ildstøttestillinger. Anonym A fortalte at når mekaniserte stridskjøretøy ble satt inn var en operasjon nær forestående. Her ble søksoperasjoner trukket frem som eksempel. Han mente at mekaniserte stridskjøretøy svekket verdien til slike operasjoner, men samtidig forstod han den

¹⁶⁹ Kristensen, K. (2009). *Mekinfkpsjef i UNCRO 1995 og BG Com i BG Center, Helmand, 2007-08, ISAF*.

¹⁷⁰ Kommando, kontroll og informasjonssystemer.

¹⁷¹ Odlo, Y. (2009). *Sjef BG-3/KMNB i 2004-05*.

¹⁷² Ibid.

sikringseffekten som kjøretøyene hadde på egne styrker.¹⁷³ Anonym A fortalte videre at mekaniserte stridskjøretøy ikke måtte besette ildstøttestillinger i god tid før operasjonen starter, for å unngå at fienden skal skjønne hva som skjer. Anonym B påstod også at operasjoner med mekaniserte stridskjøretøy ble mer effektive og refererte til at kjøretøyene hadde større våpen.¹⁷⁴

6.6 Persepsjon

En karakteristikk av mekaniserte stridskjøretøy omfatter ikke bare ildkraftens betydning, men også den psykologiske effekten av kjøretøyene. Persepsjon er forskjellig fra person til person, den er selektiv og oppfatninger dannes ofte på ufullstendig grunnlag. Det er også forskjellig oppfatning internt i militære avdelinger, blant sivilbefolkningen i operasjonsområdet, hos sivilbefolkningen hjemme og våre politikere. Noe av kjernen i denne oppgaven har vært å få frem hvordan lokalbefolkningen i området oppfatter mekaniserte stridskjøretøy.

6.6.1 Bosnia 1994

Den dominerende vestlige oppfatningen var i FN og hos politiske myndigheter at det ikke var behov for stridsvogner i en fredsoperasjon, selv om det i realiteten var en etnisk borgerkrig som fant sted i Bosnia. Stridsvognens offensive kapasiteter passet ikke inn i persepsjonen til fredsbevarende operasjoner slik som de tidligere hadde blitt gjennomført.

Synet av stridsvogner vekker ofte negative assosiasjoner hos sivile, eller de som har fått føle den psykologiske og fysiske virkning. Den danske beslutningen om å sende stridsvogneskadronen med støtteelementer til Tuzla i 1994, var som Møller skriver i sin bok omstridt. Danske beslutningstakere ”[...] mødte stor modstand fra traditionelt tænkende embedsmænd i FN-systemet og ditto officerer i mange af de højere stabe i det tidligere Jugoslavien.”¹⁷⁵

Sivile og militære reagerte forskjellig på stridsvognens nærvær, avhengig av hvilken side de kom fra. Møller omtalte i boken et eksempel hvor offiserer fra BSA virket nervøse og ikke likte at stridsvogner ble gruppert sammen med observasjonsposter langs konfrontasjonslinjen, for de var klar over presisjonen og rekkevidden til stridsvognene. På den annen side reagerte den bosniske sivilbefolkning positivt. Et eksempel som viste dette var stridsvognen som gikk i stilling ved

¹⁷³ Anonym A. (2009). *Sivil afghaner i Uruzgan*.

¹⁷⁴ Anonym B. (2009). *Sivil afghaner i Faryab*.

¹⁷⁵ Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank*, s.163.

tettstedet Lukavac. Vognbesetningen ble av sivilbefolkningen oppfattet som helter, siden stridsvognens tilstedeværelse førte at beskytningen fra BSA stanset.¹⁷⁶ Møller trakk også frem betydningen av at sivilbefolkning og nødhjelpsorganisasjoner kjente til stridsvognens kapasiteter. Dette mente han enkelt kunne gjøres ved en demonstrasjon som også bidro til en viss ufarliggjøring av kjøretøyet.¹⁷⁷

Frantzen sa også i intervjuet at egne styrker i overveiende grad var positive til stridsvognens nærvær. Likevel var det i det norske sanitetskompaniet sivilt helsepersonell som var skeptiske til stridsvognene. Imidlertid syntes det i stor grad å være glemt

[...]den dagen danskene var ute på sin første operasjon hvor de brukte væpninga si på Leopardene. Så stod altså en stor del av det norske personellet langs veien, fordi de måtte kjøre forbi den norske campen for å komme tilbake til sin camp. Og det var en sånn der seiersstemning. Endelig slo man tilbake.¹⁷⁸

Under intervjuet kommenterte han også sivilbefolkningens positive innstilling til UNPROFOR, spesielt i de bosnisk dominerte eller muslimskdominerte lommene, hvor de var populære og hadde aksept for at styrkene måtte ha en viss robusthet og beskyttelse. Møller bemerket også denne positive innstillingen hos sivilbefolkningen, men legger til at de feilaktig trodde at NORDBN skulle beskytte dem mot bosniaserbere.¹⁷⁹

Kristensen opplevde personlig sivilbefolkningens raseri i Krajina i 1995 da de feilvurderte situasjonen og kom inn i områder like etter at kampene mellom serbere og kroater hadde opphørt. Sivilbefolkningen reagerte med sinne og han oppfattet det som tendenser til opprør blant de sivile. Årsaken mente han lå de pansrede M-113 vognene og den stemningen av ubehagelighet som de skapte når det fortsatt var krig i området. ”Lyden alene fra de pansrede kjøretøy ga lokalbefolkningen voldsom uro.”¹⁸⁰

¹⁷⁶ Ibid., s. 249.

¹⁷⁷ Ibid., s. 253.

¹⁷⁸ Frantzen, H. A. (2009). *Sanitetstroppssjef i NORMEDCOY/NORDBN/UNPROFOR i 1993-94*.

¹⁷⁹ Møller, L. R. (2009). *NK bataljon i NORDBN/UNPROFOR i 1994*.

¹⁸⁰ Kristensen, K. (2009). *Mekinfkpsjef i UNCRO 1995 og BG Com i BG Center, Helmand, 2007-08, ISAF*.

6.6.2 Afghanistan og ISAF

I Nord-Afghanistan har det vært en generell oppfatning av at det ikke har vært behov for mekaniserte stridskjøretøy, fordi sikkerhetssituasjonen har vært relativt lav. Sør i landet hvor trusselnivået er høyere har det imidlertid vært større aksept for mekaniserte stridskjøretøy. Fra et vestlig perspektiv kan det virke som statsbyggig og mekaniserte stridskjøretøy i mindre grad er forenlig. Dette perspektivet behøver ikke å være i samsvar med hvordan afghanere oppfatter nærværet av mekaniserte stridskjøretøy.

I likhet med den danske beslutningen om å sende stridsvogner til Bosnia i 1994, oppstod det også en debatt i Danmark og blant enkelte nasjoner i ISAF i 2007 om det var riktig å sende disse kapasitetene i en stabiliseringsoperasjon. Generalmajor Andersen, som selv var med på å ta beslutningen om å sende danske stridsvogner til Afghanistan i 2007, poengterte at både befolkningen og politikerne hadde en oppfatning om "[...] at man skal gi soldatene de means and capabilities der er nødvendig for at de kan løse oppgaven og beskytte seg selv."¹⁸¹

I forbindelse med samme tema nevnte også Kristensen at det var flere høyerestående offiserer fra Danmark og andre land som var kritisk til at stridsvogner skulle til Helmand. Han ble konfrontert med argumenter i retning av at lokalbefolkningen ville kunne oppfatte det som en tilbakevending til russertiden, og hva det kunne medføre av problemer. Hans egen rekognosering førte til et annet syn. Spesielt vektla Kristensen informasjonen som han fikk fra den britiske bataljonssjefen som han skulle overta etter. Britene hadde Warriors stormpanservogner, men ønsket seg også stridsvogner. Noen negative erfaringer opp mot lokalbefolkningen etter vognene kom i bruk hadde britene ikke opplevd. Allikevel hadde de på forhånd diskutert temaet med borgermesteren, distriktsguvernøren, eldsterådet, mullahene og lokalbefolkningen. Gjennom materiell-demonstrasjoner hadde de også informert om typen kjøretøy og kapasitetene til vognene.¹⁸²

Hundevadt skriver at de viktigste argumenter rundt diskusjonen om stridsvognene ikke bare var å forsterke soldatenes sikkerhet, men også minimere risikoen for sivile tap. Feilbombing hadde bidratt til å skape stor harme i den afghanske befolkningen.¹⁸³ Diskusjonen i Danmark hadde

¹⁸¹ Andersen, J. B. (2009). *COS i UNCRO 1994-95 og DCOS OPS/ISAF HQ i 2006-07*.

¹⁸² Kristensen, K. (2009). *Mekinfkpsjef i UNCRO 1995 og BG Com i BG Center, Helmand, 2007-08, ISAF*.

¹⁸³ Human Rights Watch. (07.09.2008). *Afghanistan: Civilian Deaths Form Airstrikes*. Lokalisert 03.05.09 på Verdensveven: <http://www.hrw.org/en/news/2008/09/07/afghanistan-civilian-deaths-airstrikes>.

Sengupta, K. (09.09.2008). *Air power is essential to defeat Taliban, but so is local support*. Lokalisert 21.05.09 i

også basert seg på teoretiske overveielser hvor motstanderne fryktet at stridsvognene ville eskalere konflikten, samt de logistiske forhold dersom de skulle operere langt borte fra Camp Bastion.¹⁸⁴

Kaptein Pettersen opplevde også at foregående kontingenter i QRF-styrken hadde et annet inntrykk av CV-90. De meldte tilbake at vogner i QRF-sammenheng var kun aktuelt å bruke i området rundt MeS, fordi det var ikke noe konsept å operere med vogner i Afghanistan på linje med hva som var tilfellet i Norge. Logistikken var heller ikke dimensjonert for bruk av CV-90.¹⁸⁵ Røysland var av samme oppfatning som sin kompanisjef, men samtidig kritisk til den oppfatningen som angikk lokalbefolkningens persepsjon av CV-90. Gjennom intervjuet kom det frem at informasjonen som de fikk om CV-90 før de reiste ned, medførte i praksis at vognene ikke kunne brukes i Nord-Afghanistan. Unntaket var dersom situasjonen eskalerte og beskyttelsen til Iveco ikke ble sett på som tilstrekkelig. Allikevel reagerte Røysland mest på de oppfatningene av CV-90 relatert til sivilbefolkningens persepsjon av vogna. Han fortalte videre at norske styrker hadde mindre erfaring med bruk av stormpanservogner i Nord-Afghanistan. Ryktene om at CV-90 ikke kunne brukes i området hadde trolig blitt forsterket gjennom de foregående kontingentene.¹⁸⁶ Påstanden om at afghanerne ville sammenlikne nordmenn med russerne så snart de var utenfor leiren mente Røysland heller ikke medførte riktighet. Så snart samtalen dreide seg om mekaniserte stridskjøretøy opplevde han en direkte sammenlikning med den afghanske befolkningens oppfattelse av Sovjetunionens okkupasjon i 1989–99. Når han tok opp om nærværet av helikoptre og jagerfly som passerte i lav høyde over lokalbefolkningen ikke kunne sammenliknes med russertiden, var svaret at det ikke var et tema.

Røysland opplevde også at kompanisjefen og bataljonsledelsen var skeptiske til bruk av CV-90 i tilfelle noe skulle gå galt. Han oppfattet videre at den tyske sjefen ikke hadde noe i mot at de brukte vogna til øving og trening utenfor leiren, til tross for at de fleste nordmenn hadde en forståelse for at tyskerne ønsket minst mulig bruk av vogna. Bildet blir likevel noe mer nyansert når Pettersen presiserte at de noen ganger ikke fikk lov til å bruke stormpanservogner av den tyske sjefen, selv om hans anbefaling var det motsatte. Pettersen var også tydelig på at de i

The Independent database på Verdensveven: <http://www.independent.co.uk/opinion/commentators/kim-sengupta-air-power-is-essential-to-defeat-taliban-but-so-is-local-support-923487.html>.

¹⁸⁴ Hundevadt, K. (2008). *I morgen angriber vi igen*, s. 101-103.

¹⁸⁵ Pettersen, G. (2009). *Kpsjef NOR QRF IV i 2007-08*.

¹⁸⁶ Røysland, E. (2009). *NKtr/NOR QRF IV i 2007-08*.

forkant av en operasjon skulle ha godkjenning til å ødelegge egne vogner dersom ikke bergingsressurser kom frem.¹⁸⁷

Danske soldater i Helmand oppfattet stridsvognen som en moralsk effektforsterker. Kristensen poengterte et annet moment i tillegg til stridsvognens ildkraft, nemlig den effekt som oppstod mellom personellet til fots og stridsvognene når de kunne fortelle soldatene hva som skjedde.

Den psykologiske effekten på mine egne soldater, da stridsvognene kom er ubeskrivelig. Fordi med det samme at stridsvognene holdt på high ground, begynte meldingene fra troppssjefen, delingsføreren, troppssjefen, [...], fra stridsvognene med det samme at sende signaler ned til de infanterister der gikk nede i dalen. Og han kunne fortelle 24 timer i døgnet om hva er der hva beveger seg foran de andre. Hva er der skjer? Hva skal du være forberedt på? Så koordinasjonen bare med de midler som stridsvognen har, på mørkekamp, var en avgjørende faktor som vi heller ikke hadde tidligere til å hjelpe våres infanterister til å ta de riktige valg.[...] Så hele koordinasjonen som vi hadde mulighet for før, hvor vi ikke brukte våpensystemet, men deres mørkekamputstyr, alene gjorde at det gav en voldsom trygghet hos egne soldater.¹⁸⁸

Taliban fikk på sin side problemer med å få sine geriljakrigere til å angripe de danske styrkene. Etter at de ble klar over stridsvognens kapasiteter forsvant noe av deres vilje til angrep, siden de ble beskyttet med stor presisjon, både i lyse og mørke.¹⁸⁹ Andersen nevnte også gleden til danske og britiske soldater etter stridsvognens inntreden i Helmand. Han hadde også det inntrykket av at lokalbefolkningen respekterte en stridsvogn i større grad enn et jagerfly på grunn av presisjonen i våpensystemet.¹⁹⁰

Bækken tok opp signaturen som en stormpanservogn ga gjennom størrelse, lyd og støv. Den var markant og kunne etter hans oppfatning bidra til økt styrkebeskyttelse ved at de tydelig gjorde seg til kjenne for alle i operasjonsområdet og dermed synliggjorde kapasitetene overfor motstandere. Selv om ikke major Bent I. Myhre hadde personlig erfaring med mekaniserte stridskjøretøy, trakk han frem den psykologiske effekten av å ha slike kjøretøy i nærheten. Han mente at effekten ikke kunne bli oppnådd dersom man ikke hadde kapasiteten, og henviste til eksempler hvor lyden fra

¹⁸⁷ Pettersen, G. (14.05.2009). *Kommentarer på funn og analyse*. Upublisert e-brev. Oslo, 2009.

¹⁸⁸ Kristensen, K. (2009). *Mekinfkpsjef i UNCRO 1995 og BG Com i BG Center, Helmand, 2007-08, ISAF*.

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Andersen, J. B. (2009). *COS i UNCRO 1994-95 og DCOS OPS/ISAF HQ i 2006-07*.

mekaniserte avdelinger kunne bli brukt i psykologiske operasjoner for å gi motstanderen et inntrykk av at det var panserstyrker i nærområdet.¹⁹¹

Under HY II lyttet norske styrker på fiendens samband. Når stormpanservognene ble satt inn i striden kom det meldinger over motstandernes radioer som ble oversatt til "Fuck! Tanks! What the fucking tanks! Fuck!" som kan indikere på at fienden ikke hadde forventet bruk av panservogner.¹⁹² Både Røysland og Pettersen mente at vognas inntreden i HY II var en viktig psykologisk effektforsterker som bidro til økt motivasjon for eget personell og styrkene fra den afghanske hæren. Kompanisjef Pettersen følte personlig en lettelse over at han disponerte en CV-90-gruppe i tillegg, hvor han endelig nå fikk større ildkraft i forhold til kun en tropp med Iveco og 16 mann på bakken.¹⁹³ Senere under operasjon Karez fortalte Bækken om en liknende opplevelse.

Det så vi 13. mai på den første TIC'en når da maskinkanonen begynte å virke, så hadde vi altså ildoverlegenhet med en eneste gang. Før den begynte å virke så sleit vi med å tilrive oss ildoverlegenhet, men når da den begynte å spille så [...] virket det veldig godt da for å si det sånn. Så det å bringe med seg en pansret plattform er etter min oppfattning en force multiplayer for egen organisasjon. Ikke bare i kampkraft, men også i det som faktisk også er veldig viktig; tiltro og trygghet til at oppdraget skal kunne løses.¹⁹⁴

Sivilbefolkningens persepsjon av mekaniserte stridskjøretøy er av sentral betydning. Anonym A har jobbet i kanskje de minst utviklede områdene av Afghanistan. Han har opplevd en god fremgang på flere utviklingsområder som skole, helse, transport og lokal administrasjon. I den forbindelsen mente han mekaniserte stridskjøretøy var nødvendig som del av ISAFs kapasiteter for å kunne operere i landet, og samtidig utvide de sikre områdene uten å gå på omfattende tap gjennom kamphandlinger og IED. På den annen side mente han at kvinner og barn ble skremt av kjøretøyene på grunn av lyd og støy, særlig i mørke. I følge han hadde de også en avskrekkende effekt på Taliban og opprørere, uten at det kom frem hva han nøyaktig mente.¹⁹⁵ Anonym B mente når Taliban brukte pansrede beltekjøretøy i gatene førte det til ødeleggelser hvor lokalbefolkningen reagerte negativt, også på lyden. Derimot var han av den oppfatningen at ISAFs

¹⁹¹ Myhre, B. I. (2009). *Chief CJ-3/5 Pysops TF/SFOR i 2000*. Intervjuet av Einar Aarbogh 17.02.09 i Oslo.

¹⁹² Pettersen, G. (2009). *Kpsjef NOR QRF IV i 2007-08*.

¹⁹³ Ibid.

Røysland, E. (2009). *NKtr/NOR QRF IV i 2007-08*.

¹⁹⁴ Bækken, K. I. (2009). *Sjef NOR QRF V i 2008*.

¹⁹⁵ Anonym A. (2009). *Sivil afghaner i Uruzgan*.

kjøretøy laget en annen lyd som minte om vanlige afghanske kjøretøy, og da reagerte ikke befolkningen tilsvarende. Videre trodde Anonym B at reaksjonene primært gikk i ISAFs favør, fordi at kjøretøyene hadde mange kapasiteter. Etter hans vurdering var det ikke noen forskjell på denne oppfatningen i og utenfor byer. Han trodde heller ikke at ISAFs bruk av mekaniserte stridskjøretøy ble sammenliknet med hvordan Taliban brukte slik kjøretøy. Anonym B var selv glad for tilstedeværelsen, fordi slike store kjøretøy var bra i mot Taliban og terrorister.¹⁹⁶

Røysland hadde også det inntrykket at stormpanservogner i seg selv ikke var provoserende. Det hadde sammenheng med deres opptreden og måten de forholdt seg til sivilbefolkningen. Han sammenliknet en CV-90 som kjørte rolig med skytter og vognkommandør stående i luka uten briller og kanonen elevert, kontra en feltvogn med AG-3 piper pekende i alle retninger som tutet og presset seg igjennom trafikken.¹⁹⁷ Pettersen hadde også samme syn med tanke på opptreden fra vogna. Når de brukte vogna i situasjoner hvor trusselvurderingen var lav gjaldt det for mannskapet å sitte høyt i lukene, for da så lokalbefolkningen på mannskapet og ikke på selve vogna. Dersom mannskapet satt lavt eller lukene var skalket var det vogna som virket skremmende.¹⁹⁸ De hadde også benyttet seg av å sende en lettere styrke i forveien for å informere befolkningen om at det ville komme pansrede kjøretøy. Han var likevel klar over de negative effekter ved at en CV-90 kunne oppfattes som stor og skremmende. Kjernen i hans budskap var bevissthet i operasjonskonseptet, hvor mekaniseringen ikke i seg selv var avgjørende. Dersom de av operative hensyn var nødt til å være offensive for å løse oppdrag, var det en allmenn aksept blant befolkningen da de også så nødvendigheten av å handle robust mot de som forårsaket lokalbefolkningen problemer, ifølge Pettersen.¹⁹⁹

Bækken hadde også et tilnærmet syn på hvordan vi tilnærmer oss sivilbefolkningen når vi opererer kjøretøy. ”Vi stopper, vi går ut og snakker med folk, forteller hvorfor vi er her, forteller at vi ikke er ute for å ta dem, men for å sikre at de har en relativ sikkerhet i området hvor de bor og det er Taliban [...] vi var ute eller.”²⁰⁰ Den norske opptreden står i kontrast til tyskerne som sjelden stoppet opp og snakket med de sivile. I følge Bækken spilte imidlertid kjøretøytypen

¹⁹⁶ Anonym B. (2009). *Sivil afghaner i Faryab*.

¹⁹⁷ Røysland, E. (2009). *NKtr/NOR QRF IV i 2007-08*.

¹⁹⁸ Pettersen, G. (2009). *Kpsjef NOR QRF IV i 2007-08*.

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ Bækken, K. I. (2009). *Sjef NOR QRF V i 2008*.

mindre rolle for lokalbefolkningens innstilling. Det som var av betydning var etnisiteten i området, holdningen til ISAF og Taliban.²⁰¹

Odlo mente at befolkningens oppfattning av militær tilstedeværelse var et viktig poeng i seg selv. Uten å øke risikoen for egne styrker må vi ta sjansen på å operere upansret, som er et poeng i afghansk kultur.²⁰² Han poengterte at persepsjon av pansrede kjøretøy har to dimensjoner. På den ene siden gir pansring dårligere mulighet for å kommunisere og få kontakt med sivil befolkning. Blant annet blir lyden høy og vibrasjonene gjør at folket trekker seg unna. På den andre siden mente den tidligere brigadesjefen at pansrede kjøretøy inngir respekt gjennom et klart signal om operativ effekt og vilje for å ivareta sikkerheten mot et spekter av trusler.²⁰³ Mood kan synes å være inne på samme tanker som Odlo. Han mente måten vi løser militære fredsstøtteoppdrag med akseptabel risiko handlet først og fremst om kulturforståelse, hvordan vi møter sivilbefolkningen og hvordan sivilbefolkningen oppfatter oss.²⁰⁴ Myhre mente dersom mekaniserte stridskjøretøy ble brukt til patruljering når sikkerhetstrusselen var lav i et område kunne det oppfattes av sivilbefolkningen som at det fremdeles var fare i området. Det kunne gi feil signal når man isteden ønsket å signalisere trygghet og stabilitet i området.²⁰⁵ Andersen var således klar i sin tale. Mekaniserte stridskjøretøy skulle benyttes til å avspeile sikkerhetssituasjonen som var i området. Var det trusler eller farer som skulle bekjempes skulle man kjøre stridsvogn. Skulle man derimot besøke mennesker i en landsby eller se om et skoleprosjekt gikk bra, skulle man ikke komme kjørende med stridsvogner.²⁰⁶

I følge Frantzen er det heller ikke noe motsetningsforhold mellom pansret og upansret så lenge man har valgfriheten. Han var ikke sikker på om afghanerne syntes det var unaturlig at vi opererte i pansrede kjøretøy siden de på mange måter var vant til pansrede kjøretøy. Han oppfattet heller ikke at debatten var kontroversiell sett fra afghansk ståsted i forhold til debatten i Norge. Inntrykket var snarere at de fleste afghanerne var opptatt av at en militær styrke skulle signalisere robusthet, og at de satte pris på NATOs kapasiteter.²⁰⁷

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Odlo, Y. (2009). *Sjef BG-3/KMNB i 2004-05*.

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Mood, R. (19.04.2009). Å gjemme seg bak panserstål ...

²⁰⁵ Myhre, B. I. (2009). *Chief CJ-3/5 Pysops TF/SFOR i 2000*.

²⁰⁶ Andersen, J. B. (2009). *COS i UNCRO 1994-95 og DCOS OPS/ISAF HQ i 2006-07*.

²⁰⁷ Frantzen, H. A. (2009). *Sanitetstroppssjef i NORMEDCOY/NORDBN/UNPROFOR i 1993-94*.

6.7 Hovedfunn

De data som er presentert med bakgrunn i de fire faktorene, har resultert i følgende hovedfunn:

Mekaniserte stridskjøretøy har i forhold til hjulkjøretøy større taktisk mobilitet. Det fører til at terrenget kan utnyttes på en annen måte. Denne mobiliteten kan også medføre økt styrkebeskyttelse ved at man får kontroll over et større del av området hvor man beveger seg, og dermed tidligere varsling. Skade på sivil infrastruktur er en av ulempene ved bruk mekaniserte stridskjøretøy, men det kan reduseres ved god planlegging og ved at sivile får kompensasjon. Det er mye som tyder på at hjulkjøretøy har bedre operasjonell mobilitet ved at de kan forflytte seg raskere over lange avstander uten omfattende logistikkstøtte.

Det er også etter min oppfatning klart at pansring bidrar til økt beskyttelse og er med å redusere trusselen fra de fleste våpensystemer. Imidlertid er ikke panser løsningen på alle utfordringer. Det kommer også frem at muligheten til å velge kjøretøy, avhengig av trusselvurderingen er av betydning. Pansring kan medføre at kontakt med sivilbefolkningen blir dårligere. Likevel er det sterke indikasjoner på at panserbeskyttelse har reddet livet til mange soldater.

Funnene under faktoren ildkraft heller i den retningen at mekaniserte stridskjøretøy har en avskrekkende effekt overfor motparten. Mangel på ildkraft kan tyde på at man ikke oppnår den autoritet som en nødvendig for å løse mandat og oppdrag. Riktig vurdering av bruken til våpensystemene i forhold til ROE og mandat muliggjør god fleksibilitet i forhold til eskalering av situasjonen. En annen indikasjon innebærer at mekaniserte stridskjøretøy leverer hurtig og nøyaktig ild på avstander hvor motstanderen ikke har kapasitet til å påvirke deg nevneverdig. Ilden kan leveres uten å forårsake mer utilsiktede ødeleggelser enn nødvendig. Selv om ikke selve kanoen nyttes kan vogna brukes i andre roller for å støtte personellet som opererer på bakken.

Summen av mobilitet, beskyttelse og ildkraft påvirker persepsjonen. Mine funn tyder på at persepsjon av mekaniserte stridskjøretøy ikke er så negativ som enkelte hevder. Resultater peker i retning av at sivilbefolkningen i konfliktområder ønsker militære styrker som har fleksible kapasiteter til å gjennomføre alle typer operasjoner, også regulære stridshandlinger om nødvendig. Mekaniserte stridskjøretøys nærvær medfører ofte psykologisk støtte for egne

soldater, mens motparten frykter dem. Sivildbefolkningen ser til en viss grad ikke på dem som en negativ faktor, med unntak av dersom de blir for nærgående eller påfører skader på mennesker og infrastruktur. Generelt er det måten vi opererer disse kjøretøyene på som har betydning, ikke kjøretøyene i seg selv.

7 Vurdering av hypoteser opp mot funn og teori.

Hypotesene er en operasjonalisering av problemformuleringen ”I hvilken grad er mekaniserte stridskjøretøy hensiktsmessig i militære operasjoner blant sivil befolkning?” Drøftingen tar utgangspunkt i anvendt teori og funnene presentert i forrige kapittel.

7.1 Mekaniserte stridskjøretøy kan egne seg i militære operasjoner blant sivil befolkning.

I denne studien kan det virke som det er to syn som representerer ytterpunktene. På den ene siden er det Rupert Smiths påstander om at vi må tilpasse vår tankegang til det nye paradigmet og komme oss bort i fra mentalitet, tanker og struktur gjaldt under den kalde krigen. På den andre siden kan danske operasjoner som er presentert tidligere i studien representere motsatt syn, siden de i stor grad benyttet seg av mekaniserte stridskjøretøy i operasjonene.

7.1.1 Mentalitet

Smith hevder vi må tilpasse vår tankegang til det nye paradigmet ”war amongst the people”. Det innebærer å vinne folkets og lederens vilje.²⁰⁸ Det nye paradigmet er i følge Smith ikke i vesentlig grad akseptert hos militære styrker relatert til tanker, mentalitet og struktur. Slik som jeg har forstått Smith, er ikke hans påstander i samsvar med mitt inntrykk av intervjuobjektene. Jeg oppfatter offiserene som meget bevisste i forholdet til sin funksjon og rolle i de utenlandsoperasjonene som de har deltatt i. Dette kommer frem gjennom eksempler på opptreden overfor sivilbefolkningen. Her har de et bevisst forhold til hvordan de ønsket å bli oppfattet av sivilbefolkningen. Dette ble forsterket gjennom intervjuene med afghanere. Så lenge man klarte å opprettholde en viss sikkerhet, synes det å være en generell, positiv innstilling blant lokalbefolkningen. Selv om Smiths meninger i stor grad angår det militærstrategiske og politiske nivået, er det likevel det taktiske nivået som i stor grad står for utførelsen og som kommer i kontakt med sivilbefolkningen.

7.1.2 Struktur

Dagens organisering av våre enheter er i stor grad basert på strukturen fra forrige årtusen, men brukes under andre forutsetninger. Smith påstår at våpensystemer som i dag produseres baserer seg på premisser som tilhørte den kalde krigen.²⁰⁹ Disse er ofte ikke tilpasset dagens form for

²⁰⁸ Smith, R. (2006). *The Utility of Force*, s. 277.

²⁰⁹ Ibid., s. 2, 388.

militære operasjoner.²¹⁰ Gjennom analysen tydet de fleste funn på at struktur og bruk av mekaniserte stridskjøretøy på taktisk nivå ble sett på som hensiktsmessig i forhold til oppdrag og vinne sivilbefolkningens tillit. Det kom frem at kapasitetene som mekaniserte stridskjøretøy representerer gjennom mobilitet, beskyttelse og ildkraft er av betydning for persepsjonen til militære, befolkningen hjemme og hvordan vår tilstedeværelse oppfattes av lokalbefolkningen. Samtidig poengterte Odlo at det ikke var behov for samme antall vogner som man opererte med hjemme. Samme slutning kan trekkes etter Bøllebank og operasjonene i Afghanistan hvor man har disponert et fåtall mekaniserte stridskjøretøy sammenliknet med strukturen som vi frem til nå har operert med hjemme. Det kan derfor tyde på at det ikke er antall plattformer som er avgjørende, men at man har kapasitetene tilgjengelig i operasjonsområdet. Alternativt må de stå på beredskap med trente mannskaper og tilgjengelige transportressurser.

Det kanadiske forsvaret valgte i 2004 å ta bort stridsvogner som operative strukturelementer og isteden satse på hjulgående stridskjøretøy.²¹¹ Erfaringene fra kampene i Sør-Afghanistan viste at de ikke hadde ønskede kapasiteter for å støtte personellet til fots, blant annet med tanke på beskyttelse og taktisk mobilitet.²¹² Den kanadiske forsvaret valgte å reetablere stridsvogner som operativt strukturelement, fordi de hadde kapasiteter som var ønskelig og bidro til å redusere tap av soldater og unngå utilsiktede skader på ikke-stridene sivile personer.

At ikke nye plattformer med tilsvarende kapasiteter er ferdig utviklet kan skyldes at industrien ikke har klart å produsere ny teknologi har tilsvarende eller bedre kapasiteter. En annen grunn kan være at de er kostbare i innkjøp og drift. Samtidig er det også en mulighet for at dagens mekaniserte stridskjøretøy faktisk kan være hensiktsmessig i områder blant sivilbefolkning. De gjennomgår stadige moderniseringer, selv om hovedprinsippene forblir de samme.²¹³ Det betyr nødvendigvis ikke at vi skal bruke de daglige operasjoner med lavt trusselnivå, men når kapasitetene blir vurdert som nødvendig. Etter min vurdering bør det være styrkesjefens analyse av oppdraget som avgjør hvilke kapasiteter som bør være styrende i operasjonene. Styrkesjefen

²¹⁰ Ibid., s. 301.

²¹¹ Gagnon, F. (22.10.2002). *Canada. National update*. Upublisert CD-rom. Master Gunner Conference, Skövde, Sverige, 2004.

²¹² Cadieu, T. (2008). Canadian Armour in Afghanistan. *Canadian Army Journal*, 10/4, 5-6.

²¹³ Foss, C. F. (17.03.2008). Changing its spots brings expanded roles and users for Leopard 2 MBT. *Jane's International Defence Review*, 41/april, 63-67.

Wasserbly, D. (08.05.2009). *US LAVs need improved protection and weight mitigation*. Lokalisert 19.05.09 I Jane's IHL Global database på Verdensveven: http://www.janes.com/news/defence/idr/idr090508_1_n.shtml.

bør også kunne bestemme når og hvordan de skal anvendes innenfor mandat og ROE. Dette bør tas til følge av høyre militære og politiske beslutningstakere.

7.1.3 Forholdet til sivilbefolkningen

Cokers påstand om humanisering av krigen innebærer blant annet at tap av menneskeliv og materielle skader skal være minst mulig.²¹⁴ Beskyttelse gjennom pansring er en måte å redusere tap av menneskeliv. Smith frykter vårt økte fokus på beskyttelse gjennom panserbeskyttelse ikke bidrar til å nå overordnet målsetning - vinne folkets støtte. Vår opptreden fra pansrede kjøretøy kan isteden bidra til distansere oss fra lokalbefolkningen ved at vi defineres som ”de andre” av lokalbefolkningen.²¹⁵ Likevel kommer man ikke bort i fra at beskyttelse gjennom pansring har stor betydning for å redusere egne tap. Gjennom intervjuene kom det frem varierende syn på effekten til pansringen. Likevel var både nordmenn og dansker opptatt av beskyttelsen som lå i pansringen til mekaniserte stridskjøretøy og mente at de kunne gjennomføre operasjoner med større risiko enn dersom de ikke hadde hatt tilsvarende beskyttelse. Her ble trusselen fra miner og beskytning fra flat- og krumbanevåpen trukket frem, blant annet av Møller, Frantzen og Bækken.

Mitt inntrykk av Odlos uttalelser peker i den retningen at han var bevisst Smiths poeng med å ha kontakt med sivilbefolkningen. Odlo mente når man satt inne i et helpansret hjulkjøretøy kunne kontaktdimensjonen med lokalbefolkningen bli redusert.²¹⁶ I Kabul så han betydningen av denne dimensjonen. Odlo understreket samtidig poenget med å kunne operere upansret, uten at det gikk ut over sikkerheten til soldatene. Frantzen på sin side trakk også frem at høy sikkerhetsprofil gjennom kun bruk av pansrede kjøretøy kunne avsløre egen risikoaversjon hvor vi signaliserte svakhet ved å ikke akseptere tap. Samtidig var han av den formeningen at under operasjoner med pansrede kjøretøy kunne man ta større risiko, siden man hadde en viss beskyttelse.²¹⁷

Både Bækken, Pettersen og Røysland ser ut til å være av den formeningen at det ikke er selve kjøretøyet man opererer fra som er av betydning, men måten man opptrer overfor lokalbefolkningen som er avgjørende. Røysland viste til eksempelet med en feltvogn som presset seg

²¹⁴ Coker, C. (2001). *Humane Warfare*, s. 129.

²¹⁵ Smith, R. (2006). *The Utility of Force*, s. 401-402.

²¹⁶ Odlo, Y. (2009). *Sjef BG-3/KMNB i 2004-05*. Intervjuet av Einar Aarbogh i Oslo 17.02.09.

²¹⁷ Frantzen, H. A. (2009). *Sanitetstroppssjef i NORMEDCOY/NORDBN/UNPROFOR i 1993-94*.

gjennom byen med håndvåpen i alle retninger, kontra en CV-90 som rolig passerte gjennom området med kanoen elevert og mannskapet høyt oppe i lukene. I slike tilfeller var det mannskapet som fanget oppmerksomheten til befolkningen, og ikke selve stormpanservogna. Pettersen og Kristensen nevnte også muligheten av å sende lettere kjøretøy i forveien for å informere om at mekaniserte stridskjøretøy ville komme til å passere gjennom området. Bækken mente også den norske tilnærmingen var mer tillitskapende overfor lokalbefolkningen, sammenliknet med de tyske soldatene som sjelden stoppet opp og oppsøkte de lokale.

Det er få funn som tyder på at norsk og dansk bruk av mekaniserte stridskjøretøy ble nyttet uten at det var reelle trusler i området. Likevel er det grunn til å anta at virkeligheten ikke er slik for alle nasjonsbidrag i ISAF. Pålegg og begrensninger fra egne myndigheter regulerer forholdet i en viss grad. Samtidig er det slik at pansring i seg selv ikke behøver være løsningen på alle utfordringer. Som flere av intervjuobjektene har kommentert er kommunikasjon med sivilbefolkningen viktig for å skape tillit. Møller og Kristensen fremhevet betydningen av informasjon med lokale sivile. De understreket fordelene med å informere om kapasitetene til mekaniserte stridskjøretøy. Det kunne for eksempel skje gjennom materiell demonstrasjoner og dialog med personer i sentrale posisjoner.²¹⁸ De to afghanerne som ble intervjuet virket også positive til ISAFs tilstedeværelse, selv når mekaniserte stridskjøretøy ble brukt i operasjoner. De mente det var nødvendig å ha kapasitetene for å kunne operere i landet, fordi Taliban og terrorister holdt seg i borte fra området. Anonym B antydte også at ISAFs bruk av mekaniserte stridskjøretøy gjorde mindre skade og ikke var så skremmende når han relaterte det til perioden Taliban brukte pansrede beltekjøretøy. Anonym A understreket at det var kvinner og barn som ble mest skremt av kjøretøyene, spesielt under operasjoner i mørke.

Mitt inntrykk av forholdet til sivilbefolkningen er samsvarende med resten av intervjuobjektene. Som avdelingssjef i den norske stridsgruppen i Kabul var jeg i en særstilling, siden jeg kunne velge kjøretøy ut i fra oppdrag og trusselbilde. Når jeg brukte helpansrede hjulkjøretøy ble det vanskeligere å få kontakt med lokalbefolkningen, mens det var bedre muligheter til å oppnå kontakt når vi kjørte upansret eller opererte med stormpanservogner.

²¹⁸ Møller, L. R. (2009). *NK bataljon i NORDBN/UNPROFOR i 1994*.

Kristensen, K. (2009). *Mekinfkpsjef i UNCRO 1995 og BG Com i BG Center, Helmand, 2007-08, ISAF*.

7.1.4 Oppsummering

Ut i fra de funn som er drøftet opp mot Smiths påstander mener jeg det er dekning for å hevde at mekaniserte stridskjøretøy er godt egnet i militære operasjoner blant sivil befolkning. Selv om Smith mener at mange militære ikke har tatt inn over seg det nye paradigmet er det likevel et faktum at våpensystemer som ble utviklet på 1980-tallet viser seg å fungere til dels meget godt for landstyrker på taktisk nivå. Når Smith hevder at det må utvikles nye våpensystemer som må være tilpasset dagens realiteter kan det medføre riktighet. Det faktumet at disse plattformene pr i dag ikke eksisterer eller er dyre i anskaffelse, innebærer at mekaniserte stridskjøretøy høyst sannsynlig vil være å finne i moderniserte utgaver i de fleste lands væpnede bakkstyrker i mange år fremover.

Cokers påstand om at vestlige samfunn ikke tåler høye tap av egne soldater kan se ut å medføre riktighet. Det er en av grunnene til at panserbeskyttelse av kjøretøy er blitt viktig, spesielt når vi skal operere utenlands hvor man i situasjoner kan bli utsatt for trusler som medfører tap av menneskeliv. Jeg mener også at vi må utruste våre soldater med de kapasiteter som er nødvendig for å løse oppdrag ut i fra det behov som er vurdert i fra styrkesjefen. I dag betyr det mest sannsynlig mekaniserte stridskjøretøy, fordi det er få andre plattformer til landstyrker som har tilsvarende kapasiteter. I mange tilfeller kommer man langt med sunt folkevett og god vurdering for når mekaniserte stridskjøretøy skal brukes. I mange tilfeller vil det også medføre bruk av upansrede kjøretøy.

Slik jeg tolker sivilbefolkningens opptreden overfor mekaniserte styrker er det ikke selve kjøretøyet som skaper frykt, men måten vi benytter kapasitetene. Ukritisk profil og ukritisk tilstedeværelse skaper frykt og uro blant sivile. Vi er relativt flinke til å informere vår egen befolkning om aktiviteter som gjennomføres. Samme tilnærming kan også være verdt ta med seg til operasjoner utenlands. Mitt inntrykk går ut på at det ikke er store forskjeller i mentalitet mellom nordmenn og de mennesker som vi skal støtte for å få en bedre hverdag. Kjernen er, hjemme som ute, god kommunikasjon og riktig informasjon overfor befolkningen, slik at de forstår hvorfor vi er der. Det kan i en viss grad bidra til at de støtter opp om vår tilstedeværelse, til tross for at mekaniserte stridskjøretøy brukes blant sivil befolkning.

Derfor mener jeg at det er gode grunner for å konkludere med at mekaniserte stridskjøretøy egner godt seg i militære operasjoner blant sivil befolkning. Det er ikke kjøretøyene som skaper frykt hos sivile, men måten som vi opptrer overfor sivilbefolkningen som er avgjørende.

7.2 Overføringsverdi fra tidligere operasjoner med mekaniserte stridskjøretøy

Jeg har til hensikt å se om det er overføringsverdi fra operasjonene i Bosnia med mekaniserte stridskjøretøy blant sivil befolkning til dagens og fremtidens konflikter. Et av mine mål med studien har vært å finne ut om erfaringene som ble gjort med mekaniserte stridskjøretøy i FN-operasjoner på 1990-tallet blir nyttet i fredsstøttende og stabiliserende operasjoner, samt vurdere overførbarhet til fremtidige operasjoner. Drøfting av hypotesen tar utgangspunkt i funn som er beskrevet i kapittel 6.

7.2.1 Mobilitet

Operasjonsområdene i Bosnia var stort. Dette bør ut i fra et teoretisk synspunkt favorisere hjulkjøretøy. Møllers erfaringer viste imidlertid at god planlegging og et velfungerende logistikkonsept i stor grad kan bidra til at mekaniserte stridskjøretøy er hensiktsmessig, også når avstandene er lange. En kombinasjon av pansrede kjøretøy på hjul og belter viste seg å fungere i Bosnia hvor støttekjøretøyene hovedsakelig var hjulgående. Skader på sivil infrastruktur viste seg erfaringsmessig ikke å være et omfattende problem, nettopp fordi danskene i de fleste tilfellene kunne la være å kjøre i utsatte områder. Det var likevel slik at skader som oppstod ble reparert av de militære styrker, eller sivile fikk en form kompensasjon. Eksempelet er i stor grad likt hvordan norske og allierte styrker øver i Norge blant sivil befolkning.

I Afghanistan ser vi flere av de samme trekkene. Felles for all mobilitet innebærer at det må være et velfungerende logistikkonsept som ligger til grunn for operasjonene, uansett hvor man opererer. I områder hvor man opererer i nærheten av basen tyder funn på at det er mindre logistiske utfordringer. Som både Bækken, Pettersen og Røysland poengterte, fungerte ikke logistikken tilstrekkelig for de norske stormpanservognene i QRF-styrken. Årsaken kan være at tidligere avdelinger har hatt et annet trusselbilde og ikke anså behovet for vognene på samme måte som senere. Oppdragene til QRF-styrken ble også fra kontingent IV gradvis endret til å

omfatte oppdrag som i større grad karakteriserer manøverstyrker.²¹⁹ Ut i fra disse forholdene kan logistikkstøtten til CV-90 ha blitt nedprioritert for de første kontingentene. Likevel er min vurdering at en helhetlig logistikk må støtte kapasitetene i operasjonsområdet, og inkludere berging og trekkvogner. Det gir styrken ytterligere muligheter for å utnytte mobiliteten til mekaniserte stridskjøretøy i terrenget og samtidig redusere skader på sivil infrastruktur. På den måten kan taktisk mobilitet skape bedre synergieffekt mellom avdelingene og ikke minst gi tidligere varsling for trusler i området.

Afghanerne flest har begrensede ressurser til rådighet. Selv om offiserene som ble intervjuet ikke anså skader på infrastruktur for å være et problem i Afghanistan, kan uttalelsene fra Anonym A tyde på at det ikke stemmer med lokalbefolkningens inntrykk. Oppstår skader, må man i likhet som i Bosnia, gjøre opp for seg. Mens Møller poengterte betydningen av gummiputer i stålbelter, fremhevet Odlo gummibeltene på M-113 vognene i Kabul som bidro til mindre vibrasjoner og støy fra vognene. Forsøk har vist at støynivået er halvert fire ganger.²²⁰ Dersom forsøk med gummibelter på CV-90 viser seg å fungere, kan det bidra til reduksjon av skader på infrastruktur og støy fra vogner.²²¹

7.2.2 Beskyttelse

Erfaringene fra Bosnia viser at panserbeskyttelse reddet flere liv. I forhold til trusselnivået som eksisterte var pansring av kjøretøyene et av flere tiltak som bidro til å beskytte personellet. Således kan det ved første øyekast virke som erfaringene i stor grad kan overføres til Afghanistan. Imidlertid er situasjonen i Afghanistan av en annen karakter hvor det primære er sikkerheten til befolkningen.

Ut i fra perspektivet om å best ivareta beskyttelse for egne styrker er pansring effektivt i forhold til hovedtrusselen, som er IED og miner. Sett opp mot det perspektivet var det klare oppfatninger av at panserbeskyttelsen til mekaniserte stridskjøretøy beskyttet egne styrker godt. Det ga også vesentlig bedre beskyttelse enn tilsvarende upansrede og lettpansrede hjulkjøretøy. Imidlertid

²¹⁹ Rosvoll, F. (01.07.2008). *Tyskland overtar utrykningsstyrken*. Lokalisert 18.05.09 på Forsvarets intranett: <http://intranett.mil.no/start/innhold/soek/articleID=765750>.

²²⁰ Hansen, P.T. (19.05.2009) *Kommentar på analyse*. Upublisert e-brev, Oslo, 2009. Overingeniør Pål T. Hansen er prosjektleder pansrede spesialkjøretøy i Forsvarets logistikkorganisasjon: E-post: pthansen@mil.no.

²²¹ Hellerud, R. (20.11.2008). *SPV – Aktuelle saker*. Lokalisert 12.05.09 på Forsvarets intranett: <http://intranett.mil.no/start/innhold/soek/article.jhtml?articleID=800490>.

kan pansringen ha negative effekter overfor sivilbefolkningen. Odlo mente at han mistet noe av kontaktdimensjonen med lokalbefolkningen når han opererte fra et helpansret hjulkjøretøy. I så måte er det større fleksibilitet når man opererer fra mekaniserte stridskjøretøy ved man selv har muligheten til å velge profil ut i fra trusselnivå. Mood på sin side understreket også at pansring er ett av flere virkemidler, og pansring må derfor ikke overvurderes.

Vi må være bevisste på de ulemper som pansring medfører når vi opererer med mekaniserte stridskjøretøy blant sivil befolkning. Derfor mener jeg i likhet med Pettersen at sjefen må kunne velge hvilke kapasiteter han/hun ønsker benytte i forhold i trusselen man står overfor. Det fordrer at kapasitetene er tilgjengelig.

7.2.3 Ildkraft

Danskenes bidrag i UNPROFOR og UNCRO indikerer overføringsverdi fra operasjoner hvor mekaniserte stridskjøretøy har deltatt. Gjennom Bøllebank og bruken av stridsvogner viste danskene at de var der for overholde FN-mandatet.

De slutninger Bellamy legger til grunn for robuste styrker i det tidligere Jugoslavia i perioden 1991–96 blir bekreftet av funnene i denne studien. Dersom man ikke har styrker med tilstrekkelige kapasiteter blir man raskt irrelevant.²²² Stridsvognens ildkraft under operasjon Bøllebank viste seg å være tilstrekkelig for å bekjempe BSA-posisjonene. UNPROFOR viste i dette tilfellet vilje og evne til handling og satte seg i respekt ved danskenes resolute opptreden og nulltoleranse overfor brudd på fredsavtalen.

Bellamy mener at også at stridsvognene i stor grad fungerte som mobile festningsverk versus en offensiv manøverstyrke ved at de i stor grad besatte planlagte stillinger.²²³ Ser man isolert på Bøllebank kan det være grunn for en slik påstand. Likevel blir bildet mer nyansert når man tar i betraktning alle de eskorte og patruljeoppdrag som danskene gjennomførte i løpet av de årene som stridsvognene var i Bosnia. At de ikke åpent ild mer enn én gang (?) senere kan tyde på at de hadde avskrekkende virkning overfor partene²²⁴ Dersom fly er underlagt restriktive politiske- og militære føringer, som var tilfellet under deler av operasjonene i Bosnia, kan det tyde på at

²²² Bellamy, C. (1996). *Knights in White Armour*, s 117-118.

²²³ Ibid., s. 190.

²²⁴ Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank*, s. 368-373.

tilstedeværelse med mekaniserte stridskjøretøy har større avskrekkende virkning på partene enn flystyrker.

Et annet perspektiv er Kristensens erfaringer i UNCRO i 1995. Funn viser at svake mandat med militære styrker uten nødvendige kapasiteter kan bidra til å utsette både sivile og egne styrker for større farer enn nødvendig. Stridsvogner kunne ifølge Kristensen ha utgjort denne forskjellen dersom de hadde vært tilgjengelige.²²⁵ Som en konsekvens av debatten etter UNCRO har danske styrker har siden 1996 vært organisert etter prinsippet om å være så robuste som mulig. Det innebærer at de skal kunne løse operasjoner innenfor hele konfliktspekteret. Enten er stryken deployert med alle kapasiteter, eller så står deler av styrken på beredskap klar til å sendes ut.

I lys av stridsvognens ildkraft tyder funnene på at det er overførbarhet fra operasjonene i Bosnia til operasjonene som pågår i Afghanistan. Til tross for at mandat, sikkerhetssituasjon og terreng er vesentlig forskjellig, viser funnene liknende tendenser.

ISAFs mandat i dag er robust og engasjementsreglene gir styrkene stor handlefrihet for å løse oppdrag i forhold til trussel. Den danske stridsgruppen i Helmand hadde innledningsvis ikke mekaniserte stridskjøretøy, men fikk stridsvogner til området når Kristensen vurderte behovet for kapasiteten. Norske avdelinger hadde frem til juli 2008 operative stormpanservogner i Afghanistan. Selv om Bækken ut i fra hans forståelse av situasjonen i Nord-Afghanistan mente at det ikke var behov for stridsvogner i området, kan det likevel virke som det ikke er noen plan for ytterligere forsterkningsstyrker fra Norge dersom situasjonen skulle eskalere. Det kan virke som det ikke eksisterer planverk for erstatning av personell eller materiell dersom tap skulle oppstå. I så fall er det forskjell på norsk og dansk tilnærming.

Mekaniserte stridskjøretøy løser oppdrag fra relative statiske posisjoner hvor de kan beskytte motstanderne med hurtig og presis ild på avstander opp mot 3 000 meter. Stridsvognene brukes ikke alene, men i samvirke med andre kapabiliteter. Utenom selve ildstøtten kan de blant annet støtte avdelingene med observasjon, fungere som rele'plattform og mobile dekningsrom. I forhold til flyressurser kan mekaniserte stridskjøretøy være mindre eskalerende, samtidig som utilsiktede ødeleggelser er av mindre omfang relatert til en 500 pounds flybombe.

²²⁵ Kristensen, K. (2009). *Mekinfkpsjef i UNCRO 1995 og BG Com i BG Center, Helmand, 2007-08, ISAF*.

7.2.4 Persepsjon

Mobilitet, beskyttelse og ildkraft er blant flere forhold som bidrar til menneskets persepsjon av mekaniserte stridskjøretøy.

Mekaniserte stridskjøretøy ble i Bosnia oppfattet som mindre hensiktsmessig av høytstående offiserer og byråkrater innenfor de militære- og FNs egne rekker. Flere nasjoner var også skeptiske til stridsvogner i en FN-operasjon. Likevel kan det virke som om majoriteten av den bosniske befolkningen under de rådene forhold hadde en positiv persepsjon av stridsvognene, fordi kjøretøyene bidro til at partene i større grad overholdt fredsavtalen. Bosnia-serberne opplevde derimot stridsvognene som truende og de bidro i følge Møller til å skape usikkerhet og uro blant de militære styrkene.

Persepsjonen kan påvirkes av blant annet fysiske og emosjonelle omstendigheter. Kristensen mener dette er forhold av betydning som kan føre til at sivilbefolkningen oppfatter nærvær av mekaniserte stridskjøretøy forskjellig sett opp mot vår hensikt. Mye tyder på at dette var tilfellet når Kristensen fikk erfare sivilbefolkningens raseri mot dansk tilstedeværelse og bruk av pansrede personellkjøretøy (M-113).

Vi finner flere av de samme trekkene igjen i Afghanistan når det gjelder det vestlige samfunnets innstilling og persepsjon til mekaniserte stridskjøretøy. I Danmark var det en også en diskusjon om stridsvogner passet inn i rammen av en stabiliseringsoperasjon, men som Andersen poengterte, er det en generell oppfatning i den danske befolkningen og politikere for å sørge til at soldatene hadde nødvendige kapasiteter til å løse oppdragene. I Norge har debatten dreid seg om hvor vi skal operere og i en viss grad økonomi, kontra hvilke kapasiteter som vi skal operere med. Etter min vurdering blir det feil utgangspunkt, fordi det er kapasitetene som er avgjørende.

Ved bruk av mekaniserte stridskjøretøy i Afghanistan blir man ofte konfrontert av sivile, militære og politikere i hjemlandet som påstår at den afghanske befolkningen oppfatter tilstedeværelsen som en tilbakevending til den sovjetiske okkupasjonen. Flere av de norske og danske offiserene poengterte forholdet. Mitt materiale tyder på at påstanden er feil, og at inntrykket bygger på ufullstendig informasjon. Inntrykket av intervjuobjektene når de kom inn på temaet var i stor grad samsvarende. De mente at sivilbefolkningen ikke reagerte spesielt negativt så lenge de anså bruken i operasjonene som nødvendig og bidro til sikkerhet i området. Selv om bare to afghanere er intervjuet, pekte også deres oppfatning i samme retning. Det mente det var

en klar forskjell når de sammenliknet Taliban og ISAFs bruk av mekaniserte stridskjøretøy. Igjen kommer man tilbake til at det ikke er kjøretøyene i seg selv som er farlige og skaper motstand, men når og hvordan de brukes i operasjonene som har betydning overfor persepsjonen til sivilbefolkningen. Ukritisk bruk og opptreden bidrar til å skape negative holdninger til ISAF. Det er også med på å forsterke en generell oppfattning på at mekaniserte stridskjøretøy ikke lenger passer inn i stabiliseringsoperasjoner.

Som i Bosnia finner vi også i Afghanistan funn som viser den psykologiske betydningen til mekaniserte stridskjøretøy. Egne styrker har en positiv persepsjon og oppfatter det som en moralsk styrkemultiplikator, mens Talibans vilje til å angripe ble redusert når de skjønte hvilke kapasiteter som de stod overfor 24 timer i døgnet.

7.2.5 Oppsummering

Drøftingen har vist det er klare indiser på at det er en overføringsverdi fra FN-operasjonene i Bosnia til stabiliseringsoperasjonen i Afghanistan. De fleste funn som kom frem rundt perioden med operasjon Bøllebank viser det seg også å være gjenkjennelig i Afghanistan. Det kan virke som om mennesker uten kjennskap til mekaniserte stridskjøretøy har den oppfatning at de ikke passer inn i dagens konfliktmønstre. Imidlertid viser resultatene at mennesker med erfaringer fra bruk av mekaniserte stridskjøretøy oppfatter de som meget hensiktsmessig i operasjoner blant sivil befolkning hvor sikkerhet til sivilbefolkningen er en overordnet målsetning. Som jeg tok opp i forbindelse med forrige hypotese, er det måten vi bruker mekaniserte stridskjøretøy som har betydning overfor persepsjonen til sivilbefolkningen. I så henseende tyder norsk og dansk tilnærming til bruk av mekaniserte stridskjøretøy at de bidrar til sikkerhet for egen og sivile i området. Synet underbygges også av afghanere.

Prediksjon om fremtiden viser seg ofte å slå feil. Likevel er det stor sannsynlighet for at mekaniserte stridskjøretøy, slik som de er definert i denne oppgaven, også vil finnes i vestlige nasjoner væpnede styrker i mange år fremover. Hvordan karakteren til neste væpnede konflikt og krig vil være, er det umulig å predikere med stor nøyaktighet. Likevel kan det tyde på at måten vi løser oppdrag med mekaniserte stridskjøretøy i dag, også vil kunne nyttes i andre fremtidige konflikter.

8 Konklusjon

Hensikten med oppgaven har vært todelt:

1. For det første ønsket jeg å finne ut om mekaniserte stridskjøretøy er hensiktsmessig for operasjoner blant sivil befolkning. Samtidig var det et ønske å finne ut hvordan den sivile befolkningen i operasjonsområdet oppfatter tilstedeværelsen av mekaniserte stridskjøretøy.
2. For det andre ønsket jeg å se om de erfaringene som ble gjort når mekaniserte stridskjøretøy ble brukt under FN-operasjoner på 1990-tallet nyttes i dagens stabiliseringsoperasjoner, og om det er overførbarhet til fremtidige operasjoner.

Problemstillingen har vært: **I hvilken grad er mekaniserte stridskjøretøy hensiktsmessig i militære operasjoner blant sivil befolkning?**

Mine antakelser viser seg i stor grad å stemme opp mot resultater som kom frem gjennom litteraturstudier og intervju. Mekaniserte stridskjøretøy har innebygget fleksibilitet, gir sjefen handlefrihet og en bedre taktisk mobilitet i operasjonsområdet dersom et velfungerende logistikkonsept understøtter operasjonene. Det betyr ikke at upansrede og lettpansrede hjulkjøretøy er uegnede. De har ikke innebygget samme fleksibilitet og beskyttelse som mekaniserte stridskjøretøy, men kan operere hurtig over store avstander. Fra et taktisk synspunkt bidrar derfor mekaniserte stridskjøretøy til å skape sikkerhet for sivilbefolkningen, hvilket er i samsvar med en generisk operasjonell målsetning. Mekaniserte stridskjøretøy kan ikke alene vinne en væpnet konflikt eller krig. Likevel har disse kapasitetene vist seg å være verdifulle for å styrke fredsstøtte og stabiliseringsoperasjoner.

Det vestlige samfunnet har en negativ holdning til bruk av mekaniserte stridskjøretøy generelt sett. Det gjelder både militære, sivile og politikere. De oppfatter at mekaniserte stridskjøretøy ikke passer inn i rammen av freds- og stabiliseringsoperasjoner. Mine undersøkelser tyder på at oppfatningen ikke behøver å være riktig. Så lenge en avdeling som benytter seg av disse kapasitetene vurderer bruken opp mot trusselen i området, er det lite som peker i retning av at sivilbefolkningen oppfatter tilstedeværelsen som særlig negativ. At man har vilje og evne til å bedre sikkerheten tyder snarere på det motsatte. Funnene viser at en klar bevissthet om når og hvordan mekaniserte stridskjøretøy brukes i operasjoner blant sivil befolkning har langt større betydning enn hva jeg hadde antatt. Det er ikke kjøretøyene som skaper frykten, men måten vi fremstår overfor sivilbefolkningen når kjøretøyene nyttes. Informasjon og kommunikasjon

overfor sivile er viktig hvor vi kommuniserer hvorfor vi er i området med mekaniserte stridskjøretøy. Briter og dansker har god erfaring med å vise frem kapasitetene overfor lokalbefolkningen i området for å ta bort usikkerhet, og er et av flere tiltak som skaper tillitt og økt forståelse. Andre tiltak som er kommet frem gjennom studien er at gummibelter gir mindre vibrasjon og støy. Er vi av forskjellige årsaker nødt til å passere gjennom områder hvor sivilbefolkningen kommer tett på kjøretøyene hvor trusselen er lav, er det av stor betydning at vi har en mest vennlig signatur. Mannskap som sitter høyt i lukene, elevert kanon, øyekontakt med personene rundt vogna og lav hastighet er eksempler som kan bidra til skape et vennligere inntrykk av styrkene.

ISAFs bruk av jager- og bombefly har vært kritisert for feilbombing av mål og forårsakning av utilsiktede ødeleggelser. Bruk av mekaniserte stridskjøretøy har i flere tilfeller redusert behovet for flystøtte i operasjoner og indirekte ild. Det er ingen tvil om at mekaniserte stridskjøretøy har drept mange Taliban-opprørere. Det er likevel lite som tyder på at mekaniserte stridskjøretøy har vært ansvarlig for å ha tatt livet av ikke-stridende sivile mennesker i større omfang. Det kan derfor være et relevant spørsmål å stille i den offentlige debatten hvorfor våre beslutningstakere aksepterer bruk av jagerfly og indirekte ild som ofte rammer uskyldige sivile, mens kapasiteter som rammer fienden nøyaktig og presist ikke synes å være ønskelig i operasjonsområdet.

Pansring er ikke løsningen på alle utfordringer. Ukritisk bruk av pansrede og mekaniserte stridskjøretøy kan virke mot sin hensikt ved at man signaliserer at sikkerheten ikke er i varetatt. Derfor er det viktig at man kan benytte seg av de forskjellige kapasitetene avhengig av trussel. I praksis medfører det at avdelingen selv må kunne velge mellom upansrede, lettpansrede og mekaniserte stridskjøretøy. At beltekjøretøy i større grad enn hjulkjøretøy ødelegger sivil infrastruktur må også tas med i vurderingen. Når man bidrar til økt sikkerhet kan det virke som lokalbefolkningen er positiv innstilt, så lenge skader blir kompensert.

Selv om det ikke kommer frem gjennom funn i oppgaven er det etter min vurdering ikke alle operasjoner hvor mekaniserte stridskjøretøy er hensiktsmessig. I operasjoner hvor trusselnivået er lavt eller i rene humanitære operasjoner kan denne type kjøretøy virke mindre hensiktsmessig. Unntaket kan være dersom man ikke kommer frem med andre typer kjøretøy og ikke får frem

nødhjelp på andre måter. Likevel vil det alltid være hensiktsmessig å ha de i nærheten. For som kjent er godt verktøy halve jobben.

Et av de viktigste bidragene fra undersøkelsen kan tyde på at Sir Rupert Smiths påstander om at offiserer i for stor grad har en mentalitet og tankegang som tilhører den kalde krigen ikke medfører riktighet. Mitt inntrykk er at norske og danske offiserer har god vurderingsevne og viser stor evne til å forstå utfordringene i dagens komplekse konflikter. Smith har imidlertid rett i at vi i stor grad bruker til dels samme struktur og våpensystemer som under den kalde krigen. Vesentlige forskjeller er likevel færre enheter og større vektlegging av oppdragsorganisering i forhold til operativ struktur i Norge. Norsk og dansk bruk av mekaniserte stridskjøretøy tyder ikke på at det har vesentlig negativ effekt på sivilbefolkningen.

Professor Bellamys erfaringer etter operasjon Bøllebank viser seg også i stor grad å stemme med funnene i undersøkelsen. ISAF har et sterkt mandat i forhold til fredsoperasjonene på 1990-tallet. Danske styrker har i Helmand kapasiteter innefor hele styrkeregisteret, mens norske styrker Nord-Afghanistan ikke har tilsvarende kapasiteter. Dermed er vi i større grad avhengig av støtte fra andre nasjoner i ISAF ved eskalering. At det heller ikke er norske avdelinger på beredskap bør være til ettertanke, tatt i betraktning de danske erfaringene i Krajina i 1995. Vi må gjøre alt for å forhindre at vi sender ut styrker som ikke har de kapasiteter som analysene viser det er behov for. Det betyr i praksis en verktøykasse med kapasiteter som er så robuste som mulig, slik at man ved behov kan sette inn hele maktapparatet for å skape fred.

8.1 Sterke og svake sider ved undersøkelsen

Undersøkelsens sterke sider er etter min vurdering at funn viser seg i stor grad å være samsvarende. Funnene er relativt entydige. Mekaniserte stridskjøretøy egner seg godt i operasjoner blant sivil befolkning, fordi de bidrar til å skape sikkerhet for befolkningen. At jeg har fått gjennomført intervju med afghanere styrker også oppgaven. Selv om ikke uttalelsene til de to afghanerne kan generaliseres, er det likevel sannsynlig at deler av sivilbefolkningen har samme inntrykk.

At resultatene er såpass entydige kan imidlertid indikere at kriteriene for utvelgelse av intervjuobjekter ikke har vært nøye nok gjennomtenkt i starten av oppgaven. I ettertid ser jeg at noen av intervjuobjektene kunne vært byttet ut med for eksempel personer fra hjelpeorganisasjoner for å få andre nyanser. Intervju av flere afghanere er også en annen mulighet. En annen svakhet kan være at jeg ikke har benyttet meg av militære erfaringsrapporter. Et siste poeng er bruken av kilder fra internett som jeg ikke har gjennomført en grundig validitetskontroll av.

8.2 Forskningens bidrag og forslag til videre forskning innenfor temaet

Forskningen har bidratt til å vise at mekaniserte stridskjøretøy har kapasiteter som er meget anvendelige i militære operasjoner blant sivil befolkning. Fra et militært synspunkt på taktisk nivå representerer de kapasiteter som ikke dagens teknologi kan erstatte i nærmeste fremtid. Utviklingen peker også i retning av at mekaniserte stridskjøretøy vil være å finne i våre strukturer i mange år fremover. Likevel kan det tyde på at stridsvogner på 60 tonn er mye i forhold til infrastruktur i operasjonsområdet og strategisk mobilitet. Fremtidig norsk middelstung enhetsplattform er antatt å ha en totalvekt i underkant av 35 tonn.²²⁶ Videre kan det tyde på at vestlig aversjon mot mekaniserte stridskjøretøy ikke samsvarer med hva som er tilfelle i områder hvor de brukes for å skape sikkerhet. Det kan virke som sivilbefolkningen i større grad er mer positivt innstilt enn hva som er tilfelle med egen befolkning hjemme. Når norske politikere og høyere militære sjefer skal beslutte om mekaniserte stridskjøretøy skal utgjøre en del av kapasitetene bør man sette seg grundig inn i forholdene for hvor man skal operere. Vår persepsjon av mekaniserte stridskjøretøy er ikke nødvendigvis i samsvar med sivilbefolkningen i operasjonsområdet. Kan disse resultatene bidra til et mer felles syn på mekaniserte stridskjøretøy i fremtidige operasjoner, er oppgavens målsetninger i stor grad nådd.

Det har også vært mitt ønske at oppgaven kan vise til erfaringer fra utenlandsoperasjoner som vi kan nytte i videre utdanning. Et eksempel er at eskadron/kompani er ikke lenger bør være laveste nivå for taktisk bruk av mekaniserte stridskjøretøy. Samvirke ned på tropp, gruppe og lag må implementeres i større grad i norsk utdanning av mekaniserte avdelinger.

²²⁶ Kleiven, P. (2009). Utsagn etter telefonsamtale utført av Einar Aarbogh ved FSTS, 18. mai 2009. Major Per Kleiven er ansatt i TRADOK og jobber med prosjekt P5436, middelstunge enhetsplattformer. Ifølge Kleiven er ikke offentlig dokumentasjon tilgjengelig. E-post: pkleiven@mil.no.

Videre forskning innenfor samme tema kan være å gjennomføre tilsvarende undersøkelse på svenske og nederlandske styrker, samt et bredere utvalg av befolkningen i operasjonsområdet. Svenskene har erfaring med CV-90 i fredsoperasjoner i Liberia og sendte i begynnelsen av mai måned stormpanservogner til Nord-Afghanistan.²²⁷ Nederlendere har også erfaringer med mekaniserte stridskjøretøy fra Sør-Afghanistan og planlegger å sende CV-90 når forberedelsene er ferdige. Spennet kan utvides ytterligere ved at man trekker inn politiske- og militære beslutningstakere.

I løpet av studien har det også kommet frem funn som ikke er nevnt. Erfaringer etter militære operasjoner bør evalueres og systematiseres for å videreutvikle organisasjonen. Det kan virke som danskene har systemer som bedre ivaretar militære erfaringer enn i Norge. Styrkegenereringsprosessen synes også å ha forskjellig utgangspunkt for norske og danske militære styrker. Disse forholdene kan være et utgangspunkt for videre forskning.

²²⁷ Ukjent forfatter. (05.05.2009). *Første stridsfordonet snart på plass i Afghanistan*. Lokalisert 22.05.09 på Verdensveven: <http://www.mil.se/sv/Nyheter/Nyheter-fran-varlden/Afghanistan/Forsta-stridsfordonet-snart-pa-plats-i-Afghanistan/>

9 Kildeliste

9.1 Trykte kilder

- Aass, H. O og Bakkeli, T. (07.11.2007). *Norske 20-åringer påførte Taliban tap*. Lokalisert 10.05.09 i Verdens Gangs database på Verdensveven:
<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=183329>.
- Bellamy, C. (1996). *Knights in White Armour*. London: Hutchinson.
- Bibelen. Den hellige skrift. (1988). *Dommernes bok, kap 1, vers 19*. (2. utg., 4. oppl.). Oslo: Norsk Bibel.
- Cadieu, T. (2008). Canadian Armour in Afghanistan. *Canadian Army Journal*, 10/4, 5-25.
- Citino, R. M. (1994). *Armoured forces: History and sourcebook*. Westport: Greenwood Press.
- Coker, C. (2001). *Humane Warfare*. London: Routledge.
- Dansk Panzer (04.12.2008). *Eagle IV er ikke et feilkjøb*. Lokalisert 25.03.09 på Verdensveven:
<http://www.dansktopanzer.dk/Nyheder/2008/081204-1.htm>.
- Dansk Panzer. (11.01.2009). *Alle pansrede kjøretøyer kan sprænges*. Lokalisert 01.05.09 på Verdensveven: <http://www.dansktopanzer.dk/Nyheder/2009/090111-1.htm>.
- Dansk Panzer. (s.a.). *Leopard 2 med net*. Lokalisert 27.04.09 på Verdensveven:
http://www.dansktopanzer.dk/images/Leopard2_109stor.jpg.
- Dansk Panzer. (s.a.). *M-113 G3 DK*. Lokalisert 06.05.09 på Verdensveven:
<http://www.dansktopanzer.dk/Baeltekoretojer/M113.htm>.
- Defence Update. (2008). *British Forces in Afghanistan to Receive 1,200 New Armored Vehicles*. Lokalisert 25.03.09 på Verdensveven:
http://www.defense-update.com/features/2008/november/british_tsv_0101108.html.
- De nasjonale forskningsetiske komiteer. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsskunnskap, humaniora, juss og teologi*. Lokalisert 23.02.09 på Verdensveven:
[http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20\(2006\).pdf?epslanguage=no](http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20(2006).pdf?epslanguage=no).
- Eid, J. (2006). Persepsjon. I: Eid, J & Johnsen, B. H. (Red.), *Operativ psykologi* (2. utg., s. 81-97). Bergen: Fagbokforlaget.
- Eide, O. K. (12.05.2006). *E-brev nr 2 2006 RAM-prisene*. Lokalisert 23.02.09 i Forsvarsnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/haren/start/info/E-brev/article.jhtml?articleID=121472>.
- Federation of American Scientists. (30.03.2009). *Tanks*. Lokalisert 30.03.09 på Verdensveven:
<http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/row/tanks.htm>.
- Federation of American Scientists. (31.03.2009). *Armored Personnel Carriers / Infantry Fighting Vehicles*. Lokalisert 31.03.09 på Verdensveven:
<http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/row/apc-ifv.htm>.
- Fisher, M. (18.04.2009). *British troops also paying heavy price in Afghanistan war*. Lokalisert 15.05.09 i Canwest News Service på Verdensveven:
<http://www2.canada.com/news/british+troops+also+paying+heavy+price+afghanistan/1511014/story.html?id=1511014>.
- Fjelddalen, H. (03.06.2008). *Gal fremstilling av norske styrker*. Lokalisert 18.05.09 på Forsvarets intranett:
<http://intranett.mil.no/start/innhold/soek/artickle.jhtml?artickleID=758696>.

- Folketingets informasjonstjeneste. (17.08.1993). 1992-93 - B 107 (oversigt): Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk engagement ved FN's fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR). Lokalisert 14.04.09 i Folketinget.dk på Verdensveven: <http://www.folketinget.dk/doc.aspx?samling/19921/menu/00000002.htm>.
- Rønne, J. (03.07.2006) Hærens frekke Fiat. *Forsvarets Forum*. Lokalisert 27.04.09 på Verdensveven: http://www.fofo.no/H%C3%A6rens+frekke+Fiat.b7C_wRHMxN.ips
- Forsvarets logistikkorganisasjon. (27.03.2008). CV90 – en suksessanskaffelse. Lokalisert 27.04.09 i Forsvarsnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/flo/start/aktuelt/article.jhtml?articleID=156224>.
- Forsvarets logistikkorganisasjon. (25.04.2008). Prosjekt 5464- Lette, pansrede patruljekjøretøy. Lokalisert 25.03.09 i Forsvarsnett på Verdensveven: http://www.mil.no/multimedia/archive/00107/Prosjekt_5464_-_Let_107255a.pdf.
- Forsvarsministeriet. (2009). *Formand for Forsvarskommissionen af 2008, fhv. minister Hans Hækkerup*. Lokalisert 28.04.09 på Verdensveven: <http://www.fmn.dk/Forsvarskommissionen/Formanden/Pages/default.aspx>.
- Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD)*. Oslo: Forsvarsstaben.
- Foss, C. F. (2008). Changing its spots brings expanded roles and users for Leopard 2 MBT. *Jane's International Defence Review*, 41/april, 63-67.
- Försvarsmakten. (05.05.2009). *Första stridsfordonet snart på plats i Afghanistan*. Lokalisert 22.05.09 på Verdensveven: <http://www.mil.se/sv/Nyheter/Nyheter-fran-varlden/Afghanistan/Forsta-stridsfordonet-snart-pa-plats-i-Afghanistan/>.
- Grandhagen, K. H. (04.05.2004). *GIH forsvarer hærstrukturen*. Lokalisert 29.01.09 i Forsvarsnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/start/article.jhtml?articleID=74780>.
- Grant, R. G. (2007). *Slag*. Oslo: Pegasus forlag.
- Guderian, H. (1995). *Achtung Panzer*. London: Arms and Armour Press.
- Gudgin, P. (1990). *Armour 2000*. London: Arms and Armour press.
- Hellerud, R. (20.11.2008). *SPV – Aktuelle saker*. Lokalisert 12.05.09 på Forsvarets intranett: <http://intranett.mil.no/start/innhold/soek/article.jhtml?articleID=800490>.
- Hills, A. (2004). *Future War in Cities: Rethinking a liberal dilemma*. London: Frank Cass.
- Howard, M. (1976). *War in European History*. Oxford: Oxford University Press.
- Human Rights Watch. (07.09.2008). *Afghanistan: Civilian Deaths Form Airstrikes*. Lokalisert 03.05.09 på Verdensveven: <http://www.hrw.org/en/news/2008/09/07/afghanistan-civilian-deaths-airstrikes>
- Hundevadt, K. (2008). *I morgen angriber vi igen*. (1. utg., 4. oppl.). København: Jyllands-Postens Forlag.
- Hækkerup, H. (1995). Peacekeeping- a Danish perspective. *International Defence Review, Defence '95*, 103-106.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

- Jakobsen, V. (Desember, 2002). Operation Bøllebank. *Politologiske studier*, 4/4. Lokalisert 28.01.09 på Verdensveven: <http://www.politologiske.dk/artikel12-ps12.htm>.
- Johannesen, L. U. (2008.) *De danske tigre*. (1. utg., 1. oppl.). København: Gyldendal.
- Johannessen, A, Tufte, P. A. & Kristoffersen, L. (2007). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (3. utg., 2. oppl.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Johansen, T. (s.a.). *Operation Bøllebank*. Lokalisert 28.01.09 i Folkedrab.dk på Verdensveven: <http://www.folkedrab.dk/sw59117.asp>.
- Karlstad, I. L. (19.09.2008). *Vellykket test*. Lokalisert 24.03.09 på Forsvarets intranett: <http://intranett.mil.no/start/innhold/soek/article.jhtml?articleID=780537>.
- Kjønø, A. H. (28.04.2004). *Mek-spøkelset*. Lokalisert 29.01.09 i Forsvarsnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/start/aktuelt/nyheter/article.jhtml?articleID=74391>.
- Lundestad, G. (2000). *Øst, vest, nord, sør: Hovedlinjer i internasjonal politikk etter 1945*. (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lurås, H. (04.05.2009). *Afghanistan: når blir det fred?* Oslo: NUPI. Lokalisert 15.05.09 på Verdensveven: http://hvorhenderdet.nupi.no/artikler/2008_2009__1/afghanistan_naar_bli-det_fred.
- Løvhaug, G. (22.11.2003). *Høyt tempo i Kabul*. Lokalisert 05.05.09 i Forsvarsnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/start/article.jhtml?articleID=61041>.
- Military-Today. (s.a.). *HMMWV. Light Utility Vehicle*. Lokalisert 22.05.09 på Verdensveven: <http://www.military-today.com/trucks/hmmwv.htm>.
- Military-Today. (s.a.). *LAV-25*. Lokalisert 27.04.09 på Verdensveven: http://www.military-today.com/apc/lav_25.htm.
- Military-Today. (s.a.). *Warrior*. Lokalisert 27.04.09 på Verdensveven: http://www.military-today.com/apc/mcv_80_warrior.htm.
- Mood, R. (2006). *Gjennomføringsplan – retning og fart*. Lokalisert 29.01.09 i Forsvarsnett på Verdensveven: http://www.mil.no/multimedia/archive/00083/H_rens_gjennomf_ring_83507a.pdf.
- Mood, R. (19.04.2009). Å gjemme seg bak panserstål øker risikoen dersom det blir et ukritisk og endimensjonalt svar på selvmordsbombere. *Dagbladet* [Oslo], s. 4-5.
- Møller, L. R. (2003). *Operation Bøllebank. Danske soldater i kamp*. (1. utg., 2. oppl.). København: Høst & Søn.
- NATO SITCEN Geo Branch. (08.05.2009) *Afghanistan. ISAF RC and PRTs locations*. Lokalisert 13.05.09 på Verdensveven: http://www.nato.int/isaf/docu/epub/maps/graphics/afganistan_prt_rc.pdf.
- NATO. (2007). *AAP-6 NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French)*. NATO Standardization Agency.
- NATO. (27.03.2009). *NATO's role in Afghanistan*. Lokalisert 17.04.09 på Verdensveven: <http://www.nato.int/issues/afghanistan/index.html>.
- Norsk telegrambyrå. (27.02.2009). *Støre anklager Israel for klare brudd på folkeretten*. Lokalisert 23.03.09 i Aftenpostens nettutgave på Verdensveven: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/midtosten/article2951422.ece>.

- Parada, G. (2009) *Achtung Panzer! – Blitzkrieg!*. Lokalisert 31.03.09 i Achtung Panzer database på Verdensveven: <http://www.achtungpanzer.com/blitz.htm>.
- Parada, G. (2009). *Panzerkampfwagen VI Tiger Ausf. E Sd. Kfz. 181*. Lokalisert 31.03.09 i Achtung Panzer database på Verdensveven: <http://www.achtungpanzer.com/panzerkampfwagen-vi-tiger-ausf-e-sd-kfz-181.htm>.
- Rønne, J. (02.06.2005). *Ingen plan om å svekke Hæren*. Lokalisert 29.01.09 i Forsvarnett på Verdensveven: <http://www.mil.no/start/article.jhtml?articleID=101368>.
- Rosvoll, F. (01.07.2008). *Tyskland overtar utrykningsstyrken*. Lokalisert 18.05.09 på Forsvarets intranett: <http://intranett.mil.no/start/innhold/soek/articleID=765750>.
- Schiager, E. (27.05.2008). *Norske stryker i kamper*. Lokalisert 11.05.09 på Forsvarets intranett: <http://intranett.mil.no/start/innhold/soek/artickle.jhtml?articleID=756913>.
- Sengupta, K. (09.09.2008). *Air power is essential to defeat Taliban, but so is local support*. Lokalisert 21.05.09 i The Independent database på Verdensveven: <http://www.independent.co.uk/opinion/commentators/kim-sengupta-air-power-is-essential-to-defeat-taliban-but-so-is-local-support-923487.html>.
- Smith, R. (2006). *The Utility of Force. The Art of War in the Modern World*. London: Penguin Books.
- Sølvberg, L. (04.05.2004). *Sprek hertenkning*. Lokalisert på 30.01.09 i Dagbladets nettutgave på Verdensveven: <http://www.dagbladet.no/kultur/2004/05/04/397410.html>.
- Store norske leksikon. (2009). *Jugoslavia*. Oslo: Kunnskapsforlaget. Lokalisert 15.04.09 på Verdensveven: <http://www.storenorskeleksikon.no/Jugoslavia>.
- Strøm-Erichsen, A. G. (05.01.2009). *Det moderne innsatsforsvaret – fra fremtidsvisjon til realitet*. Lokalisert 29.01.09 i Regjeringen.no på Verdensveven: http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/dep/forsvarsminister_anne-grete_strom-erichs/taler_artikler/2009/det-moderne-innsatsforsvaret--fra-fremti.html?id=54142.
- Teknisk ukeblad. (24.02.2003.) *Lettere panser i krig*. Lokalisert 09.02.09 på Verdensveven: <http://www.tu.no/nyheter/forsvar/article20455.ece>.
- Terry, T. W., Jackson, S. R., Ryley, C. E. S., Jones, B. E. & Wormell, P. J. H. (1991). *Fighting vehicles*. London: Brassey's.
- The International Institute for Strategic Studies (1986). *The Military Balance 1986-1987*. Letchworth: Garden City Press.
- The International Institute for Strategic Studies. (1990) *The Military Balance 1990 – 1991*. Oxford: Brassey's.
- The International Institute for Strategic Studies. (1997). *The Military Balance 1997 : Europe, 97*. Lokalisert 02.02.09 i Ebsco database på Verdensveven: <http://ejsccontent.ebsco.com/ContentServer.aspx?target=http%3A%2F%2Fwww%2Einformaworld%2Ecom%2Fsmpp%2Fftinterface%3Fcontent%3Da908111758%26format%3Dpdf%26magic%3Debscohostejs%7C%7CAA3D3EFB68C36A3B40C78D54581474B7%26ft%3D%2Epdfmat%3Dpdf%26magic%3Debscohostejs%7C%7CAA3D3EFB68C36A3B40C78D54581474B7%26ft%3D%2Epdfelarkiv/article.jhtml?articleID=79109>.
- The International Institute for Strategic Studies. (2009). *The Military Balance 2009 : Europe, 109*. Lokalisert 02.02.09 i Ebsco database på Verdensveven: <http://ejsccontent.ebsco.com/ContentServer.aspx?target=http%3A%2F%2Fwww%2Einformaworld%2Ecom%2Fsmpp%2Fftinterface%3Fcontent%3Da908197140%26fo>.

- United Nations General Assembly. (21.01.2008). Human rights Situation in Palestine and other occupied Arab territories. Lokalisert 25.03.09 på Verdensveven:
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/402/29/PDF/G0840229.pdf?OpenElement>
- United Nations High Commissioner for Human Rights. (09.01.2009). *Statement of special rapporteur for the Palestinian territories occupied since 1967 for presentation to the special session of the Human Rights Council on the situation in the Gaza strip*. Lokalisert 24.03.09 på Verdensveven:
<http://www.unhchr.ch/hurricane/hurricane.nsf/0/14B004C3AE39004BC125753900599B5D?opendocument>.
- United Nations Security Council. (25.09.1991). *Resolution 713 of 25 September 1991*. Lokalisert 14.04.09 på Verdensveven:
<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/49/IMG/NR059649.pdf?OpenElement>.
- United Nations Security Council. (21.02.1992). *Resolution 743 of 21 February 1992*. Lokalisert 14.04.09 på Verdensveven:
<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/02/IMG/NR001102.pdf?OpenElement>.
- United Nations. (2009). *Charter of the United Nations, Ch VII*. Lokalisert 03.03.09 i UN Web Services Section på Verdensveven: <http://www.un.org/aboutun/charter/chapter7.shtml>
- Wasserbly, D. (08.05 2009). *US LAVs need improved protection and weight mitigation*. Lokalisert 19.05.09 i Jane's IHL Global database på Verdensveven:
http://www.janes.com/news/defence/idr/idr090508_1_n.shtml.
- Østerud, Ø. (2007). *Statsvitenskap: innføring i politisk analyse*. (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

9.2 Intervju

- Andersen, J. B. (2009). *COS i UNCRO 1994-95 og DCOS OPS/ISAF HQ i 2006-07*. Intervjuet av Einar Aarbogh på Jørstadmoen 19.02.09.
- Anonym A. (2009). *Sivil afghaner i Uruzgan*. Intervjuet av Håkon Warø i Uruzgan, Afghanistan, 19.04.09.
- Anonym B. (2009). *Sivil afghaner i Faryab*. Intervjuet av norsk offiser i Faryab, Afghanistan, 03.05.09.
- Bækken, K. I. (2009). *Sjef NOR QRF V i 2008*. Intervjuet av Einar Aarbogh på Rena 16.02.09.
- Frantzen, H. A. (2009). *Sanitetstroppssjef i NORMEDCOY/NORDBN/UNPROFOR i 1993-94*. Intervjuet av Einar Aarbogh i Oslo 24.02.09.
- Kristensen, K. (2009). *Mekinfkpsjef i UNCRO 1995 og BG Com i BG Center, Helmand, 2007-08, ISAF*. Intervjuet av Einar Aarbogh i Oslo 17.04.09.
- Myhre, B. I. (2009). *Chief CJ-3/5 Pysops TF/SFOR i 2000*. Intervjuet av Einar Aarbogh 17.02.09 i Oslo.
- Møller, L. R. (2009). *NK bataljon i NORDBN/UNPROFOR i 1994*. Intervjuet av Einar Aarbogh pr e-post 08.03.09.
- Odlo, Y. (2009). *Sjef BG-3/KMNB i 2004-05*. Intervjuet av Einar Aarbogh i Oslo 17.02.09.

Pettersen, G. (2009). *Kpsjef NOR QRF IV i 2007-08*. Intervjuet av Einar Aarbogh på Rena 17.02.09.

Røysland, E. (2009). *NKtr/NOR QRF IV i 2007-08*. Intervjuet av Einar Aarbogh på Rena 09.02.09

9.3 TV-klipp

Sandberg, H. (26.05.2008). *Norske soldater i harde kamper*. Lokalisert 20.05.09 i NRK på Verdensveven: <http://www1.nrk.no/nett-tv/indeks/133109>.

Veum, E. (06.11.2007). *Hardeste kamper siden 2. verdenskrig*. Lokalisert 20.05.09 i NRK på Verdensveven: <http://www1.nrk.no/nett-tv/indeks/112478>.

9.4 Andre kilder

Gagnon, F. (22.10.2002). *Canada. National update*. Upublisert CD-rom. Master Gunner Conference, Skövde, Sverige, 2004.

Hansen, P.T. (19.05.2009) *Kommentar på analyse*. Upublisert e-brev, Oslo, 2009.

Kleiven, P. (2009). Utsagn etter telefonsamtale utført av Einar Aarbogh ved FSTS, 18. mai 2009.

Krøjgaard, B. O. (22.10.2002). *Operation Bøllebank*. Upublisert CD-rom. Master Gunner Conference, Leopoldsborg, Belgia, 2002.

Pettersen, G. (14.05.2009). *Kommentarer på funn og analyse*. Upublisert e-brev. Oslo, 2009.

Respondent- og informantoversikt, masteroppgave til major Einar Aarbogh.

Bruk av mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner blant sivil befolkning: – utgått på dato eller operasjoner for fremtiden?

Navn	Grad	Tjenestestilling	Misjon	Stilling	Når	Erfaringsgrunnlag	Intervjuinformasjon
Andersen, Jan Brun. (Respondent).	Generalmajor. (Danmark)	Pensjonist	UNCRO UNMOT ISAF	COS DCOM DCOS OPS/ ISAF HQ	1994-95 1996-97 2006-07	Manøveroffiser kavaleri. Sjef Mekinfbn. Faggruppeleder Taktikk Hærens Offisersskole 1992-?. Sjef Hærens Kampskole 1990-00. Sjef Operasjonsstaben Forsvarskommandoen 2000-02. Rådgiver for dansk sjef i Makedonia 2001. Stabssjef for Operasjons- og driftsstaben 2002-04. MNC-NE (Stettin/Polen) 2004-08.	Intervjuet av Einar Aarbogh på Jørstadmoen 19.02.09.
Anonym A. (Informant)	Afgansk sivilist. Oppvokst i Afgh. i perioden 1974-98. Emigerte til Europa i 1998.	Spesialrådgiver og tolk for det nederlandske forsvaret.			2005-09	19 måneder som spesialrådgiver (PRT, BG, ISR, SOF).	Intervjuet av olbt Håkon Warø på oppdrag for Einar Aarbogh i Uruzgan-provinsen 19.04.09.
Anonym B. (Informant)	Afgansk sivilist. Bor i Faryab-provinsen.	Kjøpmann				Ingen erfaring med militære styrker, bortsett fra militær tilstedeværelse i området.	Intervjuet av norsk offiser på oppdrag av Einar Aarbogh i Faryab-provinsen 03.05.09.
Bækken, Kjell Inge. (Respondent)	Oberst	Fagsjef Manøver/ Manøverseksjonen/ TRADOK	NOR QRF IV/ISAF	Sjef QRF	2008	Manøveroffiser infanteri. USMC Command and Staff College 1999-00. SO og norsk LNO US Central Command 2003. Sjef TMBN 2006-08.	Intervjuet av Einar Aarbogh på hans kontor, Rena leir 16.02.09.

Frantzen, Henning A. (Informant)	Oberst-løytnant	Militær-assistent FSJ	UNPRO-FOR BH Command ISAF	NOR MED-COY SO ISAF HQ	1993-94 2008	Sankp/Brig N 1992-96. Instruktør KS 1997-03. SO FD 2003-04. MA FSJ 2005-08	Intervjuet av Einar Aarbogh på FSTS 17.02.09.
Kristensen, Kim. (Respondent)	Oberst-løytnant. (Danmark)	Forsvars-attache	UNPKO/ Krajina. DANBN/ KFOR. Danish BG/BG Center/ ISAF	Kpsjef Stabssjef BG Com	1995 2005 2007-08	Manøveroffiser ved Kgl. Livgarde 1984-08. FSTS (Norge) 1996-97. Instruktør Hærens Officerssskole 1997-00. Adjutant for H.M., Dronning Margrethe 2000-02. SO NATOs Forsvars-kommando 2002-04. Bnsjef Kgl. Livgarde 2004-08. Sjef Senter for Idrett 2008-09. Forsvarsattache Paris 2009-12.	Intervjuet av Einar Aarbogh på FSTS 17.04.09.
Myhre, Bent Ivan. (Informant)	Major	SO Stratkom/ FD	NORBAT /UNIFIL. SFOR	Lagfører Sjef CJ-3/5 Psyops TF	1985-86 2000	Manøveroffiser infanteri.	Intervjuet av Einar Aarbogh på hans kontor, FD, Oslo 17.02.09.
Møller, Lars R. (Respondent)	Oberst (Danmark)	Sjef Produksjonsavd./ HOK	NORBAT /UNPRO-FOR	NK Bataljon	1993-94	Dansk føringskurs I og II. NATO Defence College. Prosjektoffiser UNTAG (Namibia 1989), Desert Storm 1. ACOS Plans and Policy MNE-NE. Utvexslings-offiser Standard Training Module/DPKO, (Ghana og Nigeria). Utdanningssjef for Irak og Kosovo for 1. Skjællanske Brigade 2004.	Intervjuet av Einar Aarbogh pr e-post. Svar mottatt 08.03.09.

Odlo, Yngve. (Respondent)	Oberst	Sjef SITSEN/ O/FST	NOR BG- 3/KMNB/ ISAF	Sjef BG-3	2004-05	Manøveroffiser kavaleri. Sjef Strvesk 2/ PBN 1992-93. Sjef PBN 2002- 04. Sjef Brigade Nord 2005-07. US Army War College 2007-08.	Intervjuet av Einar Aarbogh på hans kontor, FST, Oslo 17.02.09.
Pettersen, Geir. (Respondent)	Kaptein	Hoved- instruktør Mekinf/ Manøver- seksjonen/ TRADOK	TMBN/ KFOR. NOR QRF IV/ISAF	Trsjef Kpsjef	2001-02 2007-08	Manøveroffiser infanteri. Sjef Mekkp A/ 2.BN 2006-08.	Intervjuet av Einar Aarbogh på møterom Infanteri, Rena leir 18.02.09.
Røysland, Eivind. (Respondent)	Løytnant	Master Gunner CV- 9030N TMBN	NOR QRF IV/ISAF	NK tropp	2007-08	Manøveroffiser kavaleri. Stormlinje BSK (CV-9030N). VK og NKtr til 2008.	Intervjuet av Einar Aarbogh på møterom Ormen Lange, 09.02.09.

Fra

Major Einar Aarbogh
Forsvarets stabsskole
Akershus Festning/Oslo mil
0015 Oslo
Norge

Til

XXXX XXXX
Danmark

Dato

17.02.2009

FORESPØRSEL OM INTERVJU- MASTEROPPGAVE 2009.

XXXX, god dag!

Jeg heter Einar Aarbogh og gjennomfører et toårig masterstudium ved Forsvartets Stabsskole i Oslo. Siste del av studiet er satt av til skriving av masteroppgave som skal levers innen 25. mai i år. Min oppgave har foreløpig tittel ”*Bruk av mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner i blant sivil - utgått på dato eller operasjoner for fremtiden?*”.

Problemstillingen er ”*I hvilken grad er mekaniserte stridskjøretøy hensiktsmessig i militære operasjoner blant sivil befolkning?*”

Først litt om meg selv. Jeg er 39 år og har samboer med to barn som er snart to år og 4 måneder gammel. Vi bor på Rena i Hedmark fylke, men kommer begge to fra Bardu og Målselv i Nord-Norge. For tiden skriver jeg oppgaven på Rena og pendler inn til Oslo ved behov. Av militær tjeneste er min erfaring fra Panserbataljonen, 2. Bataljon og Telemark Bataljon. De siste fire årene (2003–07) før Masterstudiet var jeg stridsvogneskadronsjef på Leopard 1A5 og Leopard 2A4. Jeg har også en kontingent som eskadronsjef i Kabul da oppsatt på feltvogner og stormpanservogn CV-9030 N. Det er gjennom interessen for mekaniserte stridskjøretøyer at jeg har valgt temaet for masteroppgaven.

Gjennom din kollega XXXX er jeg anbefalt å ta forbindelse for å høre om du kan tenke deg å stille opp til intervju. Ut i fra det som jeg kjenner sitter du inne på informasjon og erfaring som kan ha betydning for min oppgave og det tema som jeg skriver om. Operasjon Bøllebank og dine synspunkter på operasjoner i Sør-Afghanistan er av spesiell interesse. Dersom du ønsker å delta vil jeg informere deg mer om oppgaven og struktur. Jeg har mulighet til å reise til ditt

tjenestested, men det ville spart meg for mye tid om du har tid og anledning til å svare på spørsmålene via XXXX. Dette kan vi eventuelt avtale nærmere senere.

Jeg håper at du har tid og finner interesse av å stille opp for mitt arbeide. Jeg nås på mobiltelefonnummer +47 902 70 455 hele døgnet. Jobbtelefon er inntil videre + 47 62 40 28 31. Elektronisk nås jeg på mailadresse eaarbogh@fhs.mil.no.

Med vennlig hilsen

Einar Aarbogh
Major
Elev Forsvarets stabsskole

Intervjuinformasjon til respondenter.

Innledning

Jeg vil først takke for at du, navn, stiller opp til intervju. Hensikten med skrivet er å gi deg den vesentlige informasjonen i forbindelse med intervjuet. Videre skal du ha mulighet til å tenke gjennom spørsmålene i forkant.

Ditt bidrag vil være et viktig grunnlag for utarbeidelsen av masteroppgaven som jeg skriver dette halvåret ved Forsvartets Stabsskole (FSTS). Dine erfaringer og kompetanse er av betydning for oppgaven og hvorfor jeg ønsker nettopp deg som intervjuobjekt. Du har verdifull tjenesteerfaring fra utenlandsoperasjoner. I tillegg har du vært sjef eller deltatt i operasjoner hvor mekaniserte stridskjøretøyer har hatt en sentral rolle i forhold til min problemstilling.

Oppgavens tittel og tema

Masteroppgaven inngår som den avsluttende delen av toårig Masterutdanning ved FSTS. Den er et selvstendig vitenskapelig prosjekt med et omfang på 50 – 75 sider. Oppgaven skal leveres innen 25. mai 2009. Den følger de "Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi."²²⁸

Oppgavens tittel er:

"Bruk av mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner blant sivil befolkning- utgått på dato eller operasjoner for fremtiden?"

Oppgavens problemstilling er:

"I hvilken grad er mekaniserte stridskjøretøyer hensiktsmessig i militære operasjoner blant sivil befolkning?"

Gjennomføring

Som tidligere avtalt gjennomføres intervjuet _____ (tid, sted).

Intervjuet er planlagt til å ta mellom 60–90 minutter og tar utgangspunkt i spørsmålene som er listet i punkt 4. Dersom det ikke medfører problemer fra din side kommer jeg til å bruke opptaker for å ta opp hele intervjuet. Lydfilene lagres hos meg dersom du ikke krever noe annet. Jeg kan i løpet av intervjuet be deg utdype eller forklare enkelte områder som er av spesiell interesse. På den måten kan vi unngå misforståelser og er en forsikring på at jeg har forstått deg slik du ønsker å fremstille ditt budskap.

Jeg ber om at den informasjon som du kommer med kan brukes i etterkant i min masteroppgave, som vil bli offentliggjort. Dersom du ønsker konfidensialitet eller anonymitet vil jeg respektere det. Din informasjon vil det være mulig å lese igjennom før innlevering. Tidsrommet for gjennomlesning vil være mellom 1. april – 15. april i år, og du har mulighet til å gi kommentarer innenfor denne perioden. Dersom jeg ikke hører noe fra deg i løpet av denne perioden går jeg ut i fra at du ikke har noen innsigelser og godkjenner intervjuet. Informasjonen som du kommer med vil ikke bli offentliggjort eller brukt til andre formål uten din godkjenning.

²²⁸ <http://www.etikkom.no>.

Forberedelser

Det er ikke behov for omfattende forberedelser. Allikevel ønsker jeg at du tenker igjennom spørsmålene og noterer stikkord. Utbyttet for begge parter vil dermed trolig bli bedre.

Spørsmålene er ikke ment å følges slavisk og du har muligheten til å komme med innspill. Kulepunktene er ment som momenter som kan være aktuelle. Det er ikke noe krav at du skal kommentere de dersom det ikke er av betydning for din del. Videre så setter jeg pris på om du også tar opp andre momenter som ikke er nevnt her som du mener er av betydning i forhold til oppgaves tema og problemstilling. Det inkluderer også andre personer som kan sitte på erfaring og informasjon, eller relevant litteratur eller rapporter som kan ha betydning for oppgaven.

Nedenfor er det listet spørsmål som kommer til å bli tatt opp i løpet av intervjuet. Disse kan bli noe endret frem til at intervjuet med deg gjennomføres.

Spørsmål 1

Kan du fortelle meg hvor du tjenestegjør og hvilke operasjoner utenlands du har deltatt i ? (hvor, når, varighet og organisering)

Spørsmål 2

Policy og mekaniserte stridskjøretøyer

- Hvordan er ditt inntrykk av dine myndigheters policy (politisk/militært) med tanke på hvilke styrkebidrag som sendes til operasjoner utenlands? (Strategi/robusthet/strykebeskyttelse/økonomi...)
- Var bruken av mekaniserte stridskjøretøy et tema før dere reiste ut? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Ble bruken av styrkene et tema i operasjonsområdet?
- I hvor stor grad var dere forberedt på utfordringene i operasjonsområdet?

Spørsmål 3

Erfaringer med mekaniserte stridskjøretøyer

- Hva er din erfaring fra tidligere innenlands operasjoner?
- Ble de brukt på samme måte i operasjoner utenlands? Dersom ikke, hvorfor?
- Konkrete hendelser?
- Hvilke erfaringer gjorde du? *Lesson identified (LI)/lesson learned (LL)*
- Hva synes du var vanskelig?
- Hvordan ble erfaringene ivaretatt og systematisert?

Spørsmål 4

Spesielle hendelser og bruken av mekaniserte stridskjøretøyer

Kan du huske om noen spesielle hendelser hvor mekaniserte stridskjøretøyer skapte utfordringer?

- I forhold til mandat (og FN-resolusjon)
- I forhold til etikk, moral og holdning
- I forhold til ROE og Folkerett
- I forhold til styrkebeskyttelse og operasjonssikkerhet
- Pålegg fra høyere nivå mtp å redusere egne tap i størst mulig grad
- Befolkningens tillit og gjensidige respekt (*Heart and Minds*-perspektivet)
- Logistikk og støtte fra andre parter
- Infrastruktur og urbane områder
- Hvor godt var dere forberedt på utfordringene

Spørsmål 5

Hvilke effekter oppnådde dere i operasjoner hvor mekaniserte stridskjøretøyer ble brukt ovenfor:

- Egen organisasjon
- Miljø og infrastruktur
- Nøytrale parter eller andre egne
- Ikke vennlige parter, også kriminelle, opprørere og/eller fienden
- Sivilbefolkning

Spørsmål 6

Mekaniserte stridskjøretøyer og operasjoner i urbane områder

- Hva er de største negative effekter etter din mening?
- Hvordan kan det endres i fremtidige operasjoner?

Spørsmål 7

Utdanning og trening for mekaniserte operasjoner.

- Hvor relevant finner du utdanning og trening som baserer seg i stor grad på tidligere og andres erfaringer.
- Er det noen overføringsverdi? I tilfelle, hvordan kan vi forbedre den?

Spørsmål 8

Utviklingen i Afghanistan har ikke den fremgang som enkelte har sett for seg.

- Hva er ditt inntrykk av hvordan operasjonene i dag gjennomføres?
- Hvordan ser du på mekaniserte stridskjøretøyer og fremtidige operasjoner i landet?
 - Mentalitet
 - Struktur

- Teknologi

Spørsmål 9

Med utgangspunkt i de samme momenter som ovenfor, hva synes du om de israelske operasjoner i Sør-Libanon og Gaza de siste år og hvordan de bruker sine mekaniserte styrker?

Spørsmål 10

Er dagens operasjoner med mekaniserte stridskjøretøy hensiktsmessig for fremtidens operasjoner? Hvorfor/hvorfor ikke.

Spørsmål 11

Finnes det situasjoner der mekaniserte stridskjøretøyer (MBT/IFV) er helt uegnet eller meget godt egnet?

Spørsmål 12

Ser du noen grunner for at Norge bør fortsette å satse på mekanisering (MBT/IFV) som system i Hæren?

Spørsmål 13

Er det noe som du synes at vi ikke har berørt og er viktig for oppgaven, herunder:

- Andre personer med viktig kunnskap og erfaring
- Litteratur og rapporter
- Spørsmål som mangler eller bør utelates

Kontaktinformasjon

Jeg nås på mobiltelefonnummer 902 70 455 hele døgnet. Jobbtelefon er inntil videre militær linje 0502 2831 eller sivilt innvalg 6240 2831.

Elektronisk nås jeg på mailadresse eaarbogh@fhs.mil.no eller på Forsvarets FisBasis.

Avslutningsvis vil jeg nok en gang takke for at du stiller opp for meg og arbeidet med masteroppgaven. Det er av stor betydning.

Med vennlig hilsen

Einar Aarbogh
Major
Elev FSTS

Intervjuguide- masteroppgave vår 2009

Hvem er jeg:

Einar Aarbogh, 39 år.

Major og elev ved Forsvarets stabsskole.

Tjenestemessig erfaring fra PBN, 2.Bn og TMBN, fortrinnsvis innenfor eskadronsnivået som Nktr, trsjef, NK og esksjef. (NM-135, Leo 1 og 2 og CV-90.) Ett år i bnstab som ass S-3. En kontingent i Kabul i 2005. Militær utdanning: KS-1/2 og masterutdanning ved FSTS.

Hensikt

Som del av masterstudiet ved FSTS jobber jeg med masteroppgaven frem til 25. mai i år. Temaet er som tidligere informert **”Bruk av mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner blant sivil befolkning- utgått på dato eller operasjoner for fremtiden?”**

Det er FSTS som er oppdragsgiver for oppgaven, men jeg har stått helt fritt i valg av tema og metode.

Hensikten med intervjuet er å høre dine synspunkter om mekaniserte stridskjøretøyer er hensiktsmessig for operasjoner blant sivil befolkning. Herunder ligger også ønsket om å finne ut hvilken effekt som oppnås i operasjoner hos sivilbefolkningen i operasjonsområdet.

Problemstillingen i oppgaven er:

”I hvilken grad er mekaniserte stridskjøretøyer hensiktsmessig i militære operasjoner i blant sivil befolkning?”

Jeg vil presisere at det finnes ingen rette og gale svar i denne undersøkelsen. Din informasjon er like relevant uansett bakgrunn og erfaring.

Intervjuet planlegges til mellom 60–90 min, og vi skal være ferdige innen kl ____.

Samtykke

Jeg ber om at den informasjon som du kommer med kan brukes i etterkant i min masteroppgave, som vil bli offentliggjort. Dersom du ønsker konfidensialitet eller anonymitet vil jeg respektere det. Din informasjon vil det være mulig å lese igjennom før innlevering. Det vil ikke bli offentliggjort eller brukt til andre formål uten din godkjenning. Hele eller deler av intervjuet vil bli transkribert i ettertid. Tidsrommet for gjennomlesning vil være mellom 1. april – 15. april i år, og du har mulighet til å gi kommentarer innenfor denne perioden. Dersom jeg ikke hører noe fra deg i løpet av denne perioden går jeg ut i fra at du ikke har noen innsigelser og godkjenner intervjuet.

Har du noen kommentarer til dette?

Spørsmålene er ikke ment å følges slavisk og du har muligheten til å komme med innspill. Kulepunktene til spørsmålene som du tidligere har fått utlevert er ment som momenter som kan være aktuelle. Det er ikke noe krav at du skal kommentere disse dersom det ikke er av betydning for din del. Videre så setter jeg pris på om du også tar opp andre momenter som ikke er nevnt her som du mener er av betydning i forhold til oppgaves tema og problemstilling. Det inkluderer også andre personer som kan sitte på erfaring og informasjon, eller relevant litteratur eller rapporter som kan ha betydning for oppgaven.

Er det noe du som du lurer på i forbindelse med intervjuet?

Spørsmål

Introduksjon

- Fungere som oppvarming og sørge for at vi har felles forståelse av begrepene.

Pansrede stridskjøretøy er i boken "Armour 2000" av P. Gudgin designet for å gi mobilitet til ildkraften og samtidig gi beskyttelse til besetningen.²²⁹ Et mekanisert stridskjøretøy er en plattform med belter eller hjul som opererer et våpensystem fra et tårn hvor striden primært føres fra selve kjøretøyet. Det er flere nyanser av begrepet. I min oppgave forstår jeg det som mekaniserte stridskjøretøy med belter eller hjul påmontert våpensystemer og observasjonskapasiteter for å ha mulighet til effektivt kunne bekjempe fiendtlige mål på avstand. Plattformen kan også være konstruert for å ta med soldater som skal løse oppdrag utenfor vogna. I denne studien anser jeg stormpanservogner (*Infantry Fighting Vehicle* (IFV)) av typen norske CV-9030N, britiske GKN Warrior, den amerikanske hjulgående LAV-25, eller stridsvogn Leopard 2A5 *Main Battle Tank* (MBT), som representative for denne klasse kjøretøy. Stormpanservogner kan ses på som en mer defensiv plattform enn stridsvognens offensive konstruksjon, fordi den beskytter soldatene når de er oppsatt på kjøretøyet.

Er du enig i denne forståelsen av begrepet "mekaniserte stridskjøretøy", slik at vi snakker om samme begrep?

Når jeg bruker begrepet "militære operasjoner blant sivil befolkning" forstår jeg det som militære operasjoner som gjennomføres samtidig som sivile utfører sine daglige gjøremål. Intensiteten kan innenfor operasjonene variere fra fred til væpnet konflikt i operasjonsområdet. Aktørene forsøker å stabilisere sikkerhetssituasjonen, og samtidig støtte gjenoppbygningen av sivil infrastruktur. Jeg har ikke fokus på den type operasjoner som russere gjennomførte i Grozny i 1994–95, amerikanske styrker i Falluja i 2005, eller IDF i Gaza nå i år.

Har du samme forståelse?

Spørsmål 1

Kan du fortelle meg hvor du tjenestegjør og hvilke operasjoner utenlands du har deltatt i ? (hvor, når, varighet og organisering)

Kjernespørsmål

- Kunne bidra til å svare på problemstilling og generere sentrale data

Spørsmål 2

Policy og mekaniserte stridskjøretøyer

- Hvordan er ditt inntrykk av dine myndigheters policy (politisk/militært) med tanke på hvilke styrkebidrag som sendes til operasjoner utenlands? (Strategi/robusthet/strykebeskyttelse/økonomi...)
- Var bruken av mekaniserte stridskjøretøy et tema før dere reiste ut? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Ble bruken av styrkene et tema i operasjonsområdet?

²²⁹ Gudgin, P. (1990). *Armour 2000*. London: Arms and Armour press, s. 125.

- I hvor stor grad var dere forberedt på utfordringene i operasjonsområdet?

Spørsmål 3

Erfaringer med mekaniserte stridskjøretøyer:

- Hva er din erfaring fra tidligere innenlands operasjoner?
- I forhold til tidligere erfaringer (rapporter) og hvilket inntrykk (persepsjon) du hadde av denne type plattformer
- Ble de brukt på samme måte i operasjoner utenlands? Dersom ikke, hvorfor?
- Konkrete hendelser?
- Hvilke erfaringer gjorde du? *Lesson identified* (LI)/*lesson learned* (LL)
- Hva synes du var vanskelig?
- Hvordan ble erfaringene ivaretatt og systematisert?

Spørsmål 4

Spesielle hendelser og bruken av mekaniserte stridskjøretøyer

Kan du huske om noen spesielle hendelser hvor mekaniserte stridskjøretøyer skapte utfordringer?

- I forhold til mandat (og FN-resolusjon)
- I forhold til etikk, moral og holdning
- I forhold til ROE og folkerett
- I forhold til styrkebeskyttelse og operasjonssikkerhet
- Pålegg fra høyere nivå mtp å redusere egne tap i størst mulig grad
- Befolkningens tillit og gjensidige respekt (*Heart and Minds*-perspektivet)
- Befolkningens oppfatning av militær tilstedeværelse
- Logistikk og støtte fra andre parter
- Infrastruktur og urbane områder
- Hvor godt var dere forberedt på utfordringene

Spørsmål 5

Hvilke effekter oppnådde dere i operasjoner hvor mekaniserte stridskjøretøyer ble brukt ovenfor:

- Egen organisasjon
- Miljø og infrastruktur
- Nøytrale parter eller andre egne
- Ikke vennlige parter, også kriminelle, opprørere og/eller fienden
- Sivilbefolkning

Spørsmål 6

Mekaniserte stridskjøretøyer og operasjoner i blant sivil befolkning

- Hva er de største negative effekter etter din mening?
- Hvordan kan det endres i fremtidige operasjoner?

Spørsmål 7

Utdanning og trening for mekaniserte operasjoner.

- Hvor relevant finner du utdanning og trening som baserer seg i stor grad på tidligere og andres erfaringer.
- Er det noen overføringsverdi? I tilfelle, hvordan kan vi forbedre den?

Spørsmål 8

Utviklingen i Afghanistan har ikke den fremgang som enkelte har sett for seg.

- Hva er ditt inntrykk av hvordan operasjonene i dag gjennomføres?
- Hvordan ser du på mekaniserte stridskjøretøyer og fremtidige operasjoner i landet?
 - Mentalitet
 - Struktur
 - Teknologi

Spørsmål 9

Med utgangspunkt i de samme momenter som ovenfor, hva synes du om de israelske operasjoner i Sør-Libanon og Gaza de siste år og hvordan de bruker sine mekaniserte styrker?

Spørsmål 10

Er dagens operasjoner med mekaniserte stridskjøretøyer hensiktsmessig for fremtidens operasjoner? Hvorfor/hvorfor ikke.

Spørsmål 11

Finnes det situasjoner der mekaniserte stridskjøretøyer (MBT/IFV) er helt uegnet eller meget godt egnet?

Spørsmål 12

Ser du noen grunner for at Norge bør fortsette å satse på mekanisering (MBT/IFV) som system i Hæren?

Avslutning

- Avrunde oppgaven, signalisere at jeg er i ferd med å avslutte.

Spørsmål 13

Nå som vi er i ferd med å avslutte, er det noe som du synes at vi ikke har berørt og er viktig for oppgaven som vi ikke har kommet inn på tidligere?

- Andre personer med viktig kunnskap og erfaring
- Litteratur og rapporter
- Spørsmål som mangler eller bør utelates

Jeg vil takke for svært interessante bidrag og verdifull informasjon. Dersom det er noe som jeg lurer på eller ønsker nærmere forklaring på når jeg transkriberer kommer jeg til å ta forbindelse. Jeg håper at det er greit for din del.

Hvordan synes du at dette intervjuet har vært, og er det noe du ønsker å tilføye?

Intervjuet avsluttes kl ...

Intervjuguide

Hvem står bak undersøkelsen:

Forsker er major Einar Aarbogh som er 39 år og elev ved Forsvarets stabsskole (FSTS). Tjenestemessig erfaring har han fra PBN, 2.Bn og TMBN, fortrinnsvis på eskadronsnivå som Nktr, trsjef, NK og esksjef. (NM-135, Leo ½ og CV-90. Han har også ett år i bataljonssstab som ass operasjonsoffier. Av operasjoner utenlands har han en kontingent i Kabul i 2005 som eskadronsjef. Av militær utdanning har han Krigsskole 1 og 2 og tar nå masterutdanning ved FSTS.

Hensikt

Som del av masterstudiet ved FSTS jobber forskeren med masteroppgaven frem til 25. mai i år. Temaet er som tidligere informert **”Bruk av mekaniserte stridskjøretøy i militære operasjoner blant sivil befolkning- utgått på dato eller operasjoner for fremtiden?”**

Det er FSTS som er oppdragsgiver for oppgaven, men forskeren står helt fritt i valg av tema og metode.

Hensikten med intervjuet er å høre dine synspunkter om mekaniserte stridskjøretøyer og hvordan du oppfatter disse kjøretøyene når de er i området. Det er også et ønske å finne ut hvilken effekt som oppnås i operasjoner ovenfor sivilbefolkningen i operasjonsområdet.

Problemstillingen i oppgaven er:

”I hvilken grad er mekaniserte stridskjøretøyer hensiktsmessig i militære operasjoner i blant sivil befolkning?”

Jeg vil presisere at det finnes ingen rette og gale svar i denne undersøkelsen. Din informasjon er like relevant uansett bakgrunn og erfaring.

Intervjuet planlegges til mellom 30 – 60 min.

Samtykke

Jeg ber om at den informasjon som du kommer med kan brukes i etterkant i min masteroppgave, som vil bli offentliggjort i Norge. Dersom du ønsker konfidensialitet eller anonymitet vil det bli respektert fra forskerens side. Av praktiske årsaker vil du ikke ha mulighet til å lese igjennom hva som er blitt sagt i ettertid og du må stole på hans ord. Informasjonen vil ikke bli offentliggjort eller brukt til andre formål. Hele eller deler av intervjuet vil bli transkribert i ettertid dersom det tas opp på lydfil.

Har du noen kommentarer til dette?

Spørsmålene er ikke ment å følges slavisk og du har muligheten til å komme med innspill. Kulepunktene til spørsmålene som du tidligere har fått utlevert er ment som momenter som kan være aktuelle. Det er ikke noe krav at du skal kommentere disse dersom det ikke er av betydning for din del. Videre så setter jeg pris på om du også tar opp andre momenter som ikke er nevnt her som du mener er av betydning i forhold til oppgaves tema og problemstilling. Det inkluderer også andre personer som kan sitte på erfaring og informasjon som kan ha betydning for oppgaven.

Er det noe du som du lurer på i forbindelse med intervjuet?

Spørsmål

Introduksjon.

I denne studien anser jeg stormpanservogner (*Infantry Fighting Vehicle* (IFV)) av typen norske CV-9030N, britiske Warrior, den amerikanske hjulgående LAV-25, eller stridsvogn Leopard 2A5 *Main Battle Tank* (MBT), som representative for denne klasse kjøretøy.

Er du enig i denne forståelsen av begrepet "mekaniserte stridskjøretøy", slik at vi snakker om samme begrep?

Når jeg bruker begrepet "militære operasjoner blant sivil befolkning" er det innenfor stabiliseringsoperasjoner som gjennomføres nå i Afghanistan, med andre ord operasjoner hvor sivilbefolkningen samtidig er tilstede og utfører sine daglige gjøremål.

Har du samme forståelse?

Spørsmål 1

Kan du fortelle meg hvor du kommer fra og hva du gjør? (Navn, sivil status, arbeidsforhold etc.)

Spørsmål 2

Hvilke erfaringer har du med mekaniserte stridskjøretøyer:

- Hva er din erfaring fra tidligere disse kjøretøyene fra tidligere av i Afghanistan
- Konkrete hendelser?
- Er det noen forskjell fra tidligere og hvordan ISAF bruker de i dag?

Spørsmål 3

Kan du huske om noen spesielle hendelser hvor mekaniserte stridskjøretøyer skapte utfordringer?

- Befolkningens tillit og gjensidige respekt (*Heart and Minds*-perspektivet)
- Infrastruktur og urbane områder
- Hvordan du opplevde tilstedeværelsen av disse kjøretøyene

Spørsmål 4

Hvordan påvirket det:

- Miljø og infrastruktur?
- Sivilbefolkningen?
- Ikke vennlige parter, også kriminelle, opprørere og/eller fienden?

Spørsmål 5

Mekaniserte stridskjøretøyer og operasjoner i urbane områder.

- Hva er de største negative effekter etter din mening?
- Hvordan kan det endres i fremtidige operasjoner?

Spørsmål 6

Utviklingen i Afghanistan har ikke den fremgang som enkelte har sett for seg.

- Hva er ditt inntrykk av hvordan operasjonene i dag gjennomføres?
- Hvordan ser du på mekaniserte stridskjøretøyer og operasjoner i landet?

Spørsmål 7

Hvordan er ditt inntrykk av dine myndigheters policy (politisk/militært) med tanke på hvilke styrkebidrag som sendes til Afghanistan? (

Spørsmål 8

Finnes det situasjoner der mekaniserte stridskjøretøyer (MBT/IFV) er helt uegnet eller meget godt egnet?

Spørsmål 9

Nå som vi er i ferd med å avslutte, er det noe som du synes at vi ikke har berørt og er viktig for oppgaven som vi ikke har kommet inn på tidligere?

- Andre personer med viktig kunnskap og erfaring
- Tema som ikke er berørt, men som er av betydning

Jeg vil på forskerens vegne takke for svært interessante bidrag og verdifull informasjon.

Hvordan synes du at dette intervjuet har vært, og er det noe du ønsker å tilføye?

Med vennlig hilsen

Einar Aarbogh
Major

Tillegginformasjon i forbindelse med samtykke av intervju.

Hei, og takk for sist!

Jeg vil starte med å takke for at du stilte opp til intervju. Jeg er nå i gang med transkribering av intervjuene. Siden det tar lengre tid enn planlagt kommer jeg kun til å transkribere deler av intervjuene som angår direkte mine forskningsspørsmål. Et førsteutkast er planlagt rundt 6. mai hvor du som tidligere avtalt får mulighet til å lese igjennom og godkjenne din informasjon og sitering. Prosjektet er tilrådet av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (prosjektnr 21470).

For at ditt samtykke skal være gyldig i henhold til personopplysningsloven får du følgende tilleggsinformasjon.

- a. Du samtykker at din deltakelse baserer seg på frivillighet og du når som helst kan trekke deg. Ditt intervju og alle opplysninger vil da umiddelbart bli slettet av meg.
- b. Oppgaven skal publiseres gjennom Forsvarets stabsskole i Oslo. Jeg trenger ditt samtykke til at du aksepterer at dine opplysninger publiseres. Det bekrefter du ved å returnere vedlagte svarslipp. Dersom du ikke ønsker at din informasjon skal offentliggjøres eller ønsker anonymisering må du melde i fra.
- c. Lydopptak og transkriberte intervju oppbevares hos Forsvarets stabsskole etter 25.05.2009 så lenge som det er nødvendig i forhold til skolens eksamensregler. Hensikten er å sikre sporbarhet til kildene. Alle opplysninger slettes etter 25.05.2014 av Forsvarets stabsskole.

- d. Mine veiledere er:

Hovedveileder
Oblt Eldar Berli
FSTS/FHS
Oslo Mil/Akershus festning
0015 Oslo
Tlf +47 2309 3026

Biveileder
Forsker Tom Kristiansen
IFS/FHS
Skippergata 17C
0104 Oslo
Tlf +47 2309 7742

Svarslipp:

Jeg bekrefter at opplysninger som er gitt i intervju i forbindelse med masteroppgave til major Einar Aarbogh, FSTS/FHS, kan offentliggjøres og publiseres etter at de er godkjent av meg ved gjennomlesning før publisering.

☐ Jeg godkjenner at opplysninger kan publiseres på en slik måte at personer kan gjenkjennes.

☐ Jeg ønsker anonymitet i oppgaven.

Dato

Navn

Svarslipp returneres innen 1. mai til:

Einar Aarbogh
Kildevn 3
2450 Rena
Norge

Vennlig hilsen

Einar Aarbogh
Major
Elev FSTS